

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1934.

Första kammaren.

Nr 18.

Lördagen den 17 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare, Stockholm.

Med stöd av närslutna läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 18 mars 1934 intill den dag, då riksdagens påskferier taga sin början.

Wittsjö den 16 mars 1934.

Vördsamt
William Linder.

Att borgmästaren *William Linder*, Malmö, för sjukdom är i behov av ett par veckors ledighet från riksdagsarbetet, intygar.

Malmö 15 mars 1934.

Axel Ekelund,
förste provinsialläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Nylander* m. fl. väckta motionen, nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 15, första lagutskottets utlåtande nr 32, andra lagutskottets utlåtande nr 15 och första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, ävensom i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 27 januari 1934 till riksdagen avlämnad proposition, nr 66, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Första kammarens protokoll 1934. Nr 18.

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för vissa sjukhuspersonal m. m.

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)

Lag

om ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 302) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Härigenom förordnas, att i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus skall införas en ny paragraf, betecknad 8 a §, av följande lydelse:

8 a §.

Landsting äger att genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt samt med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och av Konungen med stöd av 20 § i lagen eller eljest meddelade föreskrifter enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landstinget i sista hand helt ansvarar.

Har sådan reglering skett, vare sig genom avlönings- och tjänstgöringsreglementen eller genom avtal med personalen eller på annat sätt, skola de givna bestämmelserna lända till efterrättelse för vederbörande direktitioner och befattningshavare.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1934.

I samband med berörda proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma inom riksdagen väckta likalydande motioner, nämligen nr 293 i första kammaren av herr *Johansson, Johan Bernhard*, m. fl. och nr 526 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl.

I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i anledning av propositionen väckta motionerna I: 293 och II: 526 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade anförts av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Forslund, Magnusson* i Kalmar, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Molander*, vilka hemställt om bifall till propositionen.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! I det utskottsutlåtande, som nu är föremål för kammarens behandling, har andra lagutskottet avstyrkt en proposition av Kungl. Maj:t, som avser ett tillägg till den gällande sjukhuslagen.

Propositionens syfte har varit att ge landstingen något större befogenheter än för närvarande när det gäller att enhetligt reglera arbetsförhållandena vid landstingens sjukvårdsanstalter, och tillika har det varit ett syfte att undanröja den oklarhet i fråga om rättsläget, som för närvarande råder.

De bestämmelser, som nu gälla i detta ämne, äro antingen otillfredsställande eller också oklara i tre olika hänseenden. Den första frågan gäller förhållandet mellan landstingen och de lokala sjukhusdirektionerna. Spörsmålet gäller huruvida ett landsting antingen genom enhetliga reglementen eller också genom kollektivavtal med personalen i sjukvårdsinrättningarna skall kunna skapa enhetliga bestämmelser rörande avlönings- eller anställningsregler för såväl sjukvårdspersonal som ekonomipersonal vid landstingets sjukhus.

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)

Detta är alltså ett förhållande mellan landstingets behörighet å ena sidan och de lokala direktionernas befogenheter å andra sidan.

Den andra fråga, som här beröres, gäller spörsmålet i vad mån ett landsting kan delegera den bestämmanderätt, som må tillkomma landstinget i dessa frågor, till sitt förvaltningsutskott, alltså spörsmålet huruvida antingen kollektivavtal eller också föreskrifter, som ensidigt beslutas av landstinget, kunna efter landstingets beslut få fastställas av dess förvaltningsutskott.

Slutligen ha vi den tredje fråga, som här beröres, spörsmålet i vad mån bestämmelser rörande anställningsvillkoren kunna regleras genom kollektivavtal, alltså inte endast genom ensidiga bestämmelser från landstingets sida genom reglementen eller dylika ensidiga föreskrifter, och huruvida landstinget, under förutsättning att det kan enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren, överhuvud taget kan göra detta i kollektivavtalets form.

Det har nu förekommit i praktiken sedan årtal tillbaka, att landstingen ha begagnat sig av denna enligt lagstiftningen tvivelaktiga möjlighet. Landstingen ha på åtskilliga ställen antingen ingått kollektivavtal med organisationer för personalen, eller också genom enhetliga reglementen reglerat personalens anställnings- och lönevillkor för samtliga landstingets sjukvårdsanstalter. Detta har, som sagt, försiggått i åtskilliga år och vi ha också några domar från arbetsdomstolen, vari i varje fall icke ifrågasatts annat än att dylika kollektivavtal skulle vara rättsligt giltiga. Senast ha vi en dom från 1933, där det gällde en tvist mellan Stockholms läns landsting och svenska kommunalarbetsförbundet, och vari arbetsdomstolen prövade rättvist förplikta landstinget betala viss lön till viss personalkategori vid ett antal uppräknade sjukvårdsanstalter inom länet.

Att emellertid denna fråga har kunnat te sig tvivelaktig och att ett behov av lagstiftning har uppstått, kommer sig närmast av några utslag av regeringsrätten, vari regeringsrätten efter anförda besvär upphävt landstings beslut i frågor rörande kollektivavtal. I det ena fallet gällde det närmast spörsmålet, huruvida landstinget kunde delegera sin bestämmanderätt åt sitt förvaltningsutskott. Ett landsting hade uppdragit åt förvaltningsutskottet att i vissa avseenden med landstingets rätt fatta beslut rörande avfattningen av ett kollektivavtal. Regeringsrätten förklarade efter anförda besvär, att denna delegation av landstingets befogenhet till förvaltningsutskottet icke var förenlig med gällande lag, och upphävde följaktligen beslutet. I vad mån regeringsrätten ansåg, att överhuvud taget landstinget icke ägt befogenhet att fatta beslut i denna fråga, framgår icke av detta utslag.

Det andra regeringsrättsutslaget har skapat ovisshet och har medfört en tolkning av gällande bestämmelser, som måste föranleda önskemål om lagstiftning. Det gällde likaså ett landstings beslut rörande kollektivavtal, däri regeringsrätten förklarade, att vissa bestämmelser, som ingingo i detta kollektivavtal, voro av den natur att landstinget icke ägde fatta beslut om kollektivavtal rörande det slaget av frågor.

Sedermera har från vissa personalorganisationer inkommit framställningar rörande lagändring i dessa ämnen. Dessa framställningar ha varit på remiss till landstingen och vissa stadsfullmäktige samt till en del organisationer. Av denna utredning synes det nu framgå, att det i ganska stor utsträckning bland landstingen själva anses vara ett önskemål att ge landstingen större befogenhet än vad landstingen ha enligt regeringsrättens utslag, och vidare att undanröja den ovisshet, som gällande lagstiftning för närvarande erbjuder. Sålunda har t. ex. Landstingsförbundet i sitt yttrande uttalat, att det med nuvarande lagbestämmelser vore svårt, för att icke säga omöjligt, att åt ett landsting och dess förvaltningsutskott inrymma något inflytande vid gestal-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) tandet av personalens anställningsvillkor utom i vad avsåge rent ekonomiska förhållanden. Ett dylikt inflytande måste emellertid anses i högsta grad önskvärt, framhåller Landstingsförbundet, för att en rationell och likformig behandling inom ett landstingsområde av sjukhuspersonalens anställningsfrågor skulle kunna genomföras.

Även i åtskilliga andra yttranden har man uttalat sig för ökade befogenheter för landstingen. Och det är väl att märka, att även i sådana fall, där vederbörande korporation, som yttrat sig, icke gillar kollektivavtalet såsom form för reglering av arbetsvillkor för personalen, har det i alla fall ansetts önskvärt, att landstingen skulle ha befogenhet att genom reglementen eller på annat sätt genom generella föreskrifter utfärda dylika enhetliga bestämmelser.

Utskottets majoritet har emellertid avstyrkt den föreslagna lagstiftningen, och utskottet har därvid anfört två olika skäl för sitt avstyrkande. Det första skälet är att den självbestämmanderätt, som utskottet anser för närvarande tillkomma de särskilda sjukvårdsanstalternas direktioner, icke borde inskränkas genom att ökade befogenheter tilläggas landstingen. Utskottet anser det vara så betydelsefullt, att de lokala direktionerna ha full frihet att ordna dessa förhållanden själva, att man inte bör rucka på de nuvarande förhållandena. Det framgår, förefaller det mig, inte fullt klart av utskottets utlåtande, huruvida utskottet anser, att även när det gäller de rent ekonomiska löneförmånerna för personalen de särskilda lokala direktionerna böra ha fri bestämmanderätt, givetvis inom gränserna för de anslag, som överhuvud taget stå till förfogande. Men jag får väl uppfatta utskottet så att utskottet anser, att landstinget kan reglera de ekonomiska lönevillkoren för personalen enhetligt för sina sjukvårdsanstalter och att alltså i det avseendet de lokala styrelserna icke kunna göra anspråk på att vara fullt fria i sin bestämmanderätt. Men fullt tydligt förefaller mig utskottets utlåtande icke vara på denna punkt.

Om man emellertid tolkar utskottet på detta sätt får man verkligen fråga sig, om det kan vara så viktigt att upprätthålla de lokala direktionernas fria bestämmanderätt när det gäller att bestämma andra frågor än lönefrågor för personalen, ifall man medger landstingen att fastställa lönevillkoren genom reglementen eller genom kollektivavtal eller i annan form. Det är väl så, att lönefrågorna i allmänhet te sig som de viktigaste, och om landstinget fastställer i ett kollektivavtal exempelvis den ömsesidiga uppsägningstiden eller rätt till semester eller andra dylika frågor, förefaller det inte vara så viktigt att i dessa avseenden bevara en obegränsad frihet för de lokala direktionerna. Och, som sagt, av åtskilliga yttranden i ärendet framgår ju, att det bland de intresserade korporationerna själva finns en ganska utsträckt önskan att vinna ökad befogenhet i detta avseende. Jag har ju nyss anfört ett representativt uttalande, där det säges att det är av den största betydelse, att dessa anställningsvillkor kunna enhetligt regleras för samtliga anstalter inom ett distrikt.

Utskottet har sedan anfört ett andra skäl mot den ifrågavarande lagändringen. Det skälet uttryckes på det sättet, att en lagstiftning, som möjliggjorde kollektivavtal rörande anställningsvillkoren, »skulle innebära, att myndigheten skulle sättas i tillfälle att binda sin från staten härledda offentligt-rättsliga makt genom ett civilrättsligt avtal». Jag är givetvis såsom professor i juridik mycket tilltalad av så eleganta formuleringar och juridiska distinktioner. Men om man försöker bilda sig en uppfattning om, vad som ligger bakom detta allmänna uttalande, förefaller det mig att man måste bli ganska betänksam över vidden av den rättsgrundsats, som utskottet här upp-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
ställer, och som väl att märka icke avser allenast tolkningen av gällande rätt, utan också direktiv för kommande lagstiftning.

Såvitt jag kan förstå skulle det alltså vara ett obehörigt avhändande av direktionernas offentlighetsrättsliga makt om landstingen, eller även direktionerna, genom avtal medgäve en befattningshavare en uppsägningsrätt på en månad eller om ett avtal reglerar semesterrätten eller andra spörsmål rörande arbetstiden. Och är det otillbörligt att »binda sin från staten härledda offentlighetsrättsliga makt», som utskottet säger, är det naturligtvis otillbörligt att binda den inte bara genom ett kollektivavtal, utan också att binda den genom individuella avtal med de särskilda befattningshavarna. Den offentlighetsrättsliga makten blir ju inskränkt även genom en serie individuella avtal, och är det olämpligt att landstinget avhänder sig denna rätt, är det naturligtvis också otillbörligt att de lokala direktionerna binda sin från staten härledda offentlighetsrättsliga makt genom dylika avtal med personalen, vare sig med kollektivavtal eller med individuella avtal. Medan alltså t. ex. den nu gällande sjukhuslagen föreskriver, att sjukhusdirektionerna kunna anställa läkare med ömsesidig uppsägningstid av sex månader, och alltså medger, att direktionerna binda sin offentlighetsrättsliga makt när det gäller de allra viktigaste befattningshavarna inom sjukhusen, skulle det däremot vara stridande mot denna rättsgrund att bestämma en månads uppsägningstid i ett avtal med en maskinskötare vid ångpannan i sjukhuset.

Jag tror överhuvud taget att de farhågor, som utskottet uttryckt i denna mycket allmänt avfattade sats, äro synnerligen överdrivna och att de framför allt inte böra lägga hinder i vägen för en praktisk och rationell lagstiftning i ämnet.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att det givetvis finnes anledning, om exempelvis sådana frågor ordnas genom kollektivavtal, att förbehålla åt vederbörande sjukhusdirektion eller läkare de befogenheter att antaga och entlediga befattningshavare, som sjukhuslagen uppdrar åt direktion, respektive läkare. Den föreslagna lagbestämmelsen är också avfattad på det sättet, att dessa föreskrifter i lagen skulle till fullo respekteras. Det kan ju inte vara något hinder att direktionen, respektive läkaren, som har att uppsäga personalen, om icke några särskilda skäl föreligga, iakttaga den uppsägningstid, som i ett allmänt reglemente eller kollektivavtal finnes föreskriven. Det kan i varje fall inte ur praktiska synpunkter finnas några betänkligheter mot ett sådant arrangemang.

Överhuvud taget förefaller det mig, som om utskottets avstyrkande utlåtande utvisade alltför stor misstroghet mot landstingens förmåga och skicklighet, när det gäller att ordna sjukvårdspersonalens arbetsförhållanden, och att utskottet alltså utan tillräckliga skäl avstyrkt den föreliggande propositionen.

Herr Westman: Herr talman! Som den föregående ärade talaren framhöll avser den proposition, som vi nu diskutera, att lösa tre olika problem. Om man sålunda bifaller propositionen innebär detta, att man icke bara tar ställning till frågan om huruvida det är lämpligt att införa kollektivavtal eller icke vid våra sjukvårdsinrättningar, utan man tar också ståndpunkt till ett par andra frågor av största betydelse rörande vår sjukhusförvaltning.

Herr statsrådet angav ju, vilka de tre frågor äro, som propositionen avser att lösa, och jag behöver därför inte ånyo definiera dem för kammaren. Jag vill bara påpeka, att ett av dessa problem gäller, huruvida man nu skall göra slut på det förhållandet, att de lokala sjukhusdirektionerna och läkarna ha rättighet att utfärda bestämmelser rörande personalens arbetsvillkor. Vi ha aldrig

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) ifrågasatt någon förändring i det förhållande, som nu råder, nämligen att landstingen bestämma grunderna för avlöningen. Herr statsrådets tvekan på denna punkt föreföll mig vara en alltför långt driven försiktighet. Om man läser utskottets betänkande finner man, att en ändring härav aldrig blivit ifrågasatt. Det är naturligtvis meningen att såsom hittills landstingen skola bestämma grunderna för avlöningarna. Men det är detta som är frågan: är det klokt och förståndigt att bestämma, att det skall vara *landstingens förvaltningsutskott*, som hädanefter från de lokala direktionerna skola taga över befogenheten att bestämma om *personalens arbetsvillkor*? Vi ha sagt, att vi betvivla att det är klokt att göra detta, emedan de lokala sjukhusorganisationerna ha en helt annan överblick över de problem, som röra sjukhusets behöriga skötsel, och ha mycket större möjligheter när det gäller att avgöra, huru arbetsvillkoren för de olika befattningshavarna skola bestämmas, än vad landstingens förvaltningsutskott kunna ha, som endast sammanträda en gång om året och som ofta befinna sig rätt avlägset från den plats, på vilken verksamheten skall skötas. Innan man fattar ett sådant beslut som här ifrågasättes erfordras i varje fall — det har utskottet framhållit — en utredning om, hur reformen skall gå till, hur den kommer att taga sig ut och hur det hela skall ordnas för att minsta möjliga olägenheter av en förändring skola kunna tänkas uppkomma. En sådan utredning finns inte. Hela detta stora och viktiga problem är lämnat å sido i den undersökning, som verkstälts vid förberedelserna för denna proposition. Detta har varit ett mycket viktigt skäl för utskottet att ställa sig avvisande.

Vad sedan beträffar vårt skäl, när vi avstyrka förslaget att ändra lagen därhän, att det skulle bli möjligt för landstingen att ingå *kollektivavtal* med personalen, icke bara i fråga om deras *avlöningsvillkor* utan även i fråga om alla deras *arbetsvillkor*, anges det, då vi uttala, att förslaget väcker betänkligheter med hänsyn därtill, att det kan anses innebära att en offentlig myndighet, sådan som ett landsting, därigenom skulle komma att »binda sin från staten härledda offentlighetsliga makt genom ett civilrättsligt avtal». Vi ha tillagt, att »om här ifrågavarande befattningshavares avlönings- och arbetsvillkor i deras helhet reglerades genom ett kollektivavtal, skulle faran för en kollision mellan deras offentlighetsliga och privaträttsliga ställning i icke oväsentlig mån ökas».

Herr statsrådet undrade en smula, vad utskottet åsyftade med detta uttalande. Jag skall inte inlåta mig på någon statsrättslig utredning om saken, utan jag skall endast konkretisera problemet sådant det har framträtt för oss. Jag ber då att få framhålla, att den allra största delen av sjukhuspersonalen har tjänstemannaställning och står under *tjänstemannaansvar* — jag talar om denna del av personalen i det följande. Denna personal är sålunda vid tjänstemannaansvar skyldig att tjänstgöra, så länge tjänsteställningen varar. Om det nu slutas ett kollektivavtal kunna två fall inträffa. I det ena fallet utgår tidpunkten för kollektivavtalets giltighet medan ännu tjänstemannens tjänstemannaställning varar. Antag att man inte kan träffa något nytt avtal, därför att man inte kommer överens. Då blir läget det, att tjänstemannen har skyldighet att tjänstgöra under tjänstemannaansvar, men det finns icke någon bestämmelse om hans avlöning alldenstund det ju icke finns något kollektivavtal. När vi talade om denna sak i utskottet förklarade en av utskottets ledamöter: »Naturligtvis måste man införa obligatorisk skiljedom — det är självklart!» Jag vill inte yttra mig om den saken, men jag vill påpeka, att det icke finns någonting i propositionen som ger vid handen, att Kungl. Maj:t stått på denna ståndpunkt, och det finns icke heller något lagförslag om införande av obligatorisk skiljedom i sådana fall. Där inträffar sålunda en kol-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
lision. Jag vet inte något annat än att saken i ett sådant fall skulle få gå till domstol, och så fick domstolen försöka att finna ut några grunder för personalens avlöning, utan att det finns några regler efter vilka domstolen skulle döma. Detta är väl knappast något lyckligt resultat av den här föreslagna reformen.

Det finns naturligtvis också ett annat fall, nämligen att personalens tjänsteavtal och kollektivavtalet utgå samtidigt. Det vore väl ändå en bra otrevlig sak om man skulle möjliggöra sådana kriser i sjukhusförvaltningen, som kunde bli en följd av detta. Det vore att införa ett osäkerhetsmoment och bryta med den lugna kontinuiteten i handläggningen av de administrativa ärenden, som gälla personalens förhållande till sjukhusen. Det kan inte vara lyckligt för sjukhusen att det finns en möjlighet att tjänsteavtalen och kollektivavtalet utlöpa på samma gång och att sålunda direktionen och andra skulle kunna ställas inför den situationen, att om inte en uppgörelse kan komma till stånd så springer hela personalen sin väg och lämnar de sjuka att klara sig bäst de kunna.

Sådana teoretiska möjligheter bör man undvika. Varför inte i stället göra på det sätt, som man nu gör, att avlöningsvillkoren för personalen bestämmas genom en offentligrättslig regel, genom ett avlöningsreglemente, precis som förhållandet är med andra kommunernas och statens tjänstemän. Det har ju visat sig att man kan på den offentligrättsliga vägen ändra avlöningsförhållandena efter behov för sjukhuspersonalen likaväl som för andra offentliga tjänstemän. Jag kan inte förstå att det här finns något som helst skäl att ställa sig på en annan ståndpunkt än vad man inom statsförvaltningen gör i fråga om tjänstemän i övrigt.

Nu är jag övertygad om, att man inte behöver räkna med att alla de olägenheter, som konstruktionen av lagstiftningen skulle kunna medföra, skulle framträda i praktiken. Vi veta ju att det finns kollektivavtal, mer eller mindre lagliga, på en del håll i Sverige, och vi finna att där icke framträtt så skarpa strider, som jag nu uppvisat kunna ligga fördolda i den rättsliga konstruktionen. Men det är väl inte någon mening i att man ändrar lagen så, att själva lagens konstruktion ger anledning till brytningar av det slag, som här antytts.

Jag har också en anmärkning ur en allmännare synpunkt att göra mot den föreliggande propositionen. Jag har fullkomligt klart för mig, att det finns ett visst utrymme inom både statens och kommunernas förvaltning för kollektivavtal, och vi veta ju, att en del av statens verk ingått kollektivavtal med vissa av sina arbetargrupper. Därom är ju alls intet ont att säga, ty så fort det är fråga om en verksamhet, som utövas av stat eller kommun och som är av alldeles samma beskaffenhet som den, vilken en enskild arbetsgivare utövar, kan det ju mycket väl tänkas vara lämpligt, att staten eller kommunen för en sådan grupp av arbetare ingår ett kollektivavtal. Men när det gäller för stat och kommun att utöva en verksamhet av offentligrättslig natur, som exempelvis att handha ett så vitalt allmänt intresse som sjukvården, ligger saken anorlunda till. Det finns väl ingen av oss, som skulle vilja taga bort tjänstemannaansvaret för den personal vid sjukhusen, som har de ansvarsfullaste uppgifterna och på vars uppförande människornas liv och hälsa bero. I och med detta har man erkänt, att här föreligga helt andra förhållanden än de som man har att göra med, när det gäller en enskild arbetsgivare och hans arbetare.

Det är denna skillnad, som man, för såvitt jag förstår, har förbisett i propositionen, men den skillnaden är enligt min tanke av stor och avgörande betydelse. Av vad jag sagt följer, att om herr statsrådet och chefen för socialdepartementet tager upp problemet om kollektivavtal på det sättet, att herr

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) statsrådet vill göra en allmän utredning om de fall inom den statliga och kommunala förvaltningen, i vilka det finns arbetargrupper med sådan sysselsättning, att kollektivavtal kunna vara lämpliga för dem, skulle jag med största nöje se den saken. En sådan utredning är emellertid inte gjord här och det är inte visat, att om man inom den offentliga förvaltningen skall införa kollektivavtal i större utsträckning än vad hittills skett, man skall börja just med dessa personalkategorier, om vilka det här är fråga.

För övrigt vill jag erinra om, att utskottet här i sitt utlåtande framhållit, att även med den nuvarande anordningen har denna personal en ganska tryggad ställning, och utskottet har tillagt, att man kan bereda denna personal, utan att rubba på de nuvarande grunderna, ytterligare möjligheter att bevaka sina intressen genom att man ger den förhandlingsrätt på sätt, som utskottet har angivit i sitt utlåtande, och även undersöker möjligheterna att bereda den en besvär rätt. Jag är övertygad för min del därom, att om personalen vid ett sjukhus för vederbörande myndigheter framför berättigade önskemål om ändringar i sin avlöning, så komma myndigheterna att tillgodose dessa önskemål lika mycket, om det gäller att få en ändring i ett avlöningsreglemente, som om det gäller att få en ändring i ett kollektivavtal.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Forslund: Herr talman! Med sjukvårdens raska utveckling har man ju i det praktiska förfarandet rörande de anställdas arbetsvillkor och eljest tvungits till att redan nu tillämpa centraliseringsförfarandet i ganska stor utsträckning. De lokala myndigheterna kunna icke och få icke var för sig svara för personalfrågorna i sin helhet. I en del fall har man även gått in för tillämpandet av medinflytande från de anställdas sida genom att arbetsvillkoren fastställts i kollektivt avtal. I en del andra fall har man medgivit begränsat medinflytande medelst förhandlingsordning utan avtalsrätt. Med båda dessa former för personalfrågornas behandling lär det ju förhålla sig så, att de icke stå i överensstämmelse med gällande lag och författningar. Med hänsyn till de tvister, som under dylika förhållanden förevarit rörande landstingens rätt att tillämpa någotdera av de här nämnda förfaringsätten, synas alla skäl tala för en sådan lagändring, som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition nr 66.

Jag ber att redan från början få uttala, att tillämpandet av ett förfaringsätt, som resulterar uti, att löne- och arbetsvillkoren för sjukhuspersonalen regleras genom kollektiva avtal, icke kan innebära några större risker för arbetsfredens brytande än då villkoren icke äro reglerade genom avtal. Jag ber särskilt att till den föregående talaren få påpeka just detta, som han enligt min mening fullständigt förbisett, att i och med detta nuvarande förhållande har man icke någon som helst större trygghet för att kunna bibehålla arbetsfreden än om man hade kollektivavtal. Enligt min mening är nämligen kollektivavtalet första och största förutsättningen för arbetsfred. På detta område såväl som på andra områden äro de anställda organiserade i fackföreningar och fackförbund. Skillnaden är endast den, att kollektivavtal icke tillämpas helt i samma omfattning. Det tillkommer de intresserade parterna att överenskomma om kollektivavtalens innehåll, och jag måste säga, att sjukhusen utgöra enligt min mening inget fridlyst område för tillämpandet av kollektivavtalsprincipen, vilket även bevisas av de redan befintliga avtalen. På allt större och större områden tillämpas också numera kollektivavtalen. Såsom ett ytterligare bevis för detta ber jag att få hänvisa till socialstyrelsens utredning rörande kollektivavtalens omfattning, varav framgår, att vid årsskiftet 1932—1933 reglerades löne- och arbetsvillkoren genom kollektivavtal

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
för icke mindre än 636,138 arbetare, vilket betyder en ökning från årsskiftet 1907—1908 med icke mindre än 380,188 arbetare.

När andra lagutskottet nu i sitt utlåtande nr 13 genom utskottets majoritet yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition, må det tillåtas undertecknad att å reservanternas vägnar be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 66 och vidare uttala, att reservanterna icke kunna finna, att majoriteten av utskottet i detta fall anfört bärande skäl för sitt yrkande. Visserligen har utskottet icke använt en sådan egendomlig motivering, som man finner i den motion, vilken framburits av några högermän i denna kammare. Å sidan 7 i motionen nr 293 läser man följande: »Överhuvud taget äro vi av den uppfattningen, att de irritationsmoment, som ofta förekommande uppvaktningar från personalförbunden genom deras utsedda förtroendemän och därvid gjorda krav och framställningar innebära, skulle verka synnerligen skadligt på dessa anstalters drift och lugna utveckling.» Vidare heter det: »Vi hålla utan tvekan före, att det svenska sjukvårdsväsendet om möjligt bör förskonas från att bliva utsatt för en dylik utveckling.» Denna motionärer-
nas argumentering är endast ett återgivande av den gamla tidens syn på frågan, men tiden själf har lämnat dylika argument utan något som helst avseende.

Jag skulle för övrigt här vilja ställa den frågan till professor Bagge, som är en av undertecknarna till den nämnda motionen och dessutom bör vara en god kännare av förhållandena även på detta område, huruvida ett avtalsförfarande behöver medföra flera uppvaktningar än då arbetsvillkoren icke äro reglerade genom avtal? Eller avse möjligen motionärerna, då de uttala sig på sätt, som framgår av motionen, att det skall införas organisationsförbud för de anställda. Är det däremot från motionärernas sida endast en fråga om bekvämlighet, så ber jag att få påminna om, att denna deras ställning icke överensstämmer med egna partivänners åtgöranden. Jag ber att i detta fall få hänvisa till den förhandlingsordning, som antagits av Stockholms läns landsting och tillkommit på grund av motion från högerhåll. I nämnda förhandlingsordning har efter borgerlig formulering intagits följande stadganden. Jag börjar med paragraf 3, som har följande lydelse: »Förhandlingar angående förhållanden, som röra endast viss anstalt, böra i första hand föras mellan styrelsen eller direktionen för denna anstalt och vederbörande personalorganisation. Åtnöjes icke personalen med vederbörande lokala myndighets ställning till gjord framställning, äger den att i ärendet hänvända sig till förvaltningsutskottet. I frågor av principiell natur eller allmänna räckvidd ske förhandlingarna alltid med förvaltningsutskottet eller med av detta utsedd särskild delegation.» I paragraf 4 stadgas ytterligare: »Innan landstinget eller något dess organ fastställer nya eller ändrade bestämmelser av större betydelse, berörande befattningshavarnas löneförmåner eller skyldigheter och rättigheter i tjänsten, böra vederbörande personalorganisationer beredas tillfälle att yttra sig över i ärendet upprättat förslag. Varje godkänd personalorganisation äger dessutom att i under § 1 nämnda frågor taga initiativ till förhandling med vederbörande myndighet.» Man skulle vilja fråga sig: Varför skall man icke slutföra dessa förhandlingar så att man kan komma till något resultat och varför skall man bara uppfordra till detta förfarande genom förhandlingar, men samtidigt icke kunna nedskryva förhandlingsresultatet i en överenskommelse. Jag kan icke fatta, att det, som högermotionärerna här anfört, skulle kunna innebära något, som kan betecknas som en bekväm anordning för någondera parten.

Medicinalstyrelsen, som icke förordar avtalsförfarandet, rekommenderar emellertid förhandlingsförfarandet och avslutar sitt yttrande med det utta-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) landet, att viss personal vid sjukhusen borde beredas rätt att kunna få anföra besvär över direktionernas beslut, och medicinalstyrelsen har också i sitt yttrande angivit såsom lämpligt, att denna besvärinstans icke må bli medicinalstyrelsen utan i stället just vad Kungl. Maj:t här har tänkt sig såsom varande det centrala i detta, nämligen landstingets förvaltningsutskott.

Landstingsförbundets styrelses majoritet har anslutit sig till förfarande med avtalsrätt. Stadsförbundet å sin sida har förklarat, att det egentligen icke har någon anledning att taga ställning till detta förslag, eftersom förslaget innebär, att det skall bli valfrihet för de skilda kommunala organen att taga ställning till, huruvida man skall tillämpa kollektivavtal eller icke, och då det kan råda delade meningar mellan städernas myndigheter, menar man, att man icke behöver taga slutlig ställning till en lagändring.

Jag måste säga, att av utskottsmajoritetens utlåtande får man intet bestämt besked om vad majoriteten vill. Man talar blott i mera allmänna ordalag om en del saker. Man talar bland annat om att tillräckliga skäl icke förebragts för en lagändring. Utskottet fäster intet avseende vid de faktiska förhållandena, vilka ge besked om att en hel del landsting gått in för ett centraliserat förfarande och att detta föranlett tvister rörande rätten till sådan ordning, men knappast till lämpligheten. Utskottet vill dessutom göra gällande, att övertvägande delen av den här berörda personalen torde vara tjänstemän och underkastade strafflagens bestämmelser rörande tjänstemäns ansvar. I det fall, detta utskottets förmenande är riktigt, kan jag såsom lekman icke fatta, att ett sådant förhållande skulle utgöra något sakligt hinder för tillämpande av kollektivavtalsprincipen. Jag känner icke till att det skulle vara något vare sig oriktigt eller emot lag stridande att sluta kollektivavtal för tjänstemän. Med herrarnas uppfattning om kollektivavtalens följder borde det av utskottet åberopade förhållandet i stället utgöra en trygghet för ett avtalslutande.

I fråga om det av utskottet åberopade offentlighetsrättsliga och privaträttsliga förhållandet, som herr statsrådet även här närmare berörde, vill jag som lekman endast säga några få ord, enär denna frågeställning är av ren juridisk innebörd. Det är ju ändå så, att enahanda förhållanden, som det nu här är fråga om för sjukhusen, gälla för en del av statens verk i övrigt, och herr ordföranden i utskottet har också erkänt detta. Vi hava ju kollektivavtal vid statens järnvägar, vattenfallsverket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen — ja, även vid försvarsväsendet. På dessa områden gälla dels lokala kollektivavtal och dels riksavtal. Här om någonstädes måste man väl också kunna befara en sådan kollision, som utskottet har velat göra gällande beträffande landstingen. Jag ber att få säga, att ledningarna för sådana verk som statens järnvägar, vattenfallsverket och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äro ju ansvariga inför Kungl. Maj:t och riksdagen, men de ha ju ändå funnit sig föranlåtna, därför att det är ett lämpligt förfarande, att träffa kollektivavtal med sina personalorganisationer.

Det skulle för övrigt vara intressant, om de, som syssla med dessa frågor på det rent rättsliga området, kunde ge ett närmare besked om, var skiljaktigheten ligger i att ett landsting skall, om man kanske så får säga, ställas i en högre grad än ett ämbetsverk, när det gäller det offentlighetsrättsliga förhållandet. Varför skall det för en maskinist eller en smed vid ett mindre sjukhus i ett av våra län bli ett annat rättsligt förhållande än för motsvarande befattningshavare t. ex. vid statens järnvägar? Det är för mig obegripligt.

Jag kan emellertid i detta fall icke underlåta att påpeka det orimliga i nuvarande förhållande, att man i ett landsting skall kunna bestämma lönerna genom ett kollektivt avtal, men däremot icke avgöra vad som är grundläggande

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
de för lörens storlek, nämligen själva arbetsvillkoren. Man talar om, att det skulle vara i överensstämmelse med lag och författning, om landsting beslutar övertidsersättningens storlek, men däremot icke om arbetstid, som enligt min mening är avgörande för, huruvida någon ersättning skall utgå eller icke. Denna rättsordning påminner för övrigt om ett sådant förfarande, att landsting äger besluta att för landstingets anstalter inköpa det dyrare natursmöret i stället för margarinet, men icke äger att besluta, att samma smör skall användas vid utspisningen på anstalterna, eller att man skall inköpa vedbränsle i stället för kol, men även då med samma begränsning rörande användandet av det nya bränslet.

Jag kan icke finna annat än att alla skäl, även de som ha anförts av utskottsmajoriteten, tala för en snar ändring på det område, som angives i Kungl. Maj:ts proposition, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till densamma genom att yrka bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Hansson, Sigfrid*.

Herr Sandström: Herr talman! Uti de från högerhåll i båda kamrarna med anledning av förevarande proposition väckta avslagsmotionerna har framhållits, att de allmänna sjukvårdsinrättningarna böra vara fridlysta från fackföreningspolitik och de av fackföreningarna överallt påyrkade kollektivavtalen. Efter vad jag för min ringa del kan förstå, är den uppfattning, som sålunda kommit till uttryck i dessa motioner, riktig och grundad på goda sakskaäl.

Den behandling, som frågan har undergått i andra lagutskottet, har även styrkt mig i denna uppfattning. Jag håller tillika före, att utskottets uttalande därom, att med hänsyn till sjukhuspersonalens i stort sett särartade arbetsuppgifter och arbetsförhållanden ett flertal skäl synes tala för att de nuvarande sjukhusorganen, vilka ha en mera omedelbar kontakt med sjukvårdspersonalen, bibehållas vid sin nuvarande befogenhet att besluta i frågor rörande personalens arbetsförhållanden, måste anses vara befogat. Och vad som anförts till stöd för införande av en annan ordning, innebärande en centralisation av sjukhusens förvaltning rörande personalens avlönings- och arbetsförhållanden, har ej övertygat mig om den påyrkade reformens nödvändighet eller nytta.

Huvudskälet för departementschefens ställningstagande i frågan torde av propositionens innehåll att döma ha varit, förutom de framställningar i saken, som inkommit från svenska sjukhuspersonalförbundet och svenska kommunalarbetarförbundet, den uppfattningen från departementschefens sida, att sjukhuspersonalen rimligen borde erhålla tillfälle att deltaga i förhandlingar om arbetsvillkorens utformande och därvid kunna bevaka sina intressen. Nu är det emellertid så, att personalen vid de av landstingen drivna sjukvårdsinrättningarna väl aldrig någonsin blivit förvägrad att i nämnda hänseenden framföra sina synpunkter och önskemål hos vederbörande sjukhusdirektion, även om uttrycklig rätt härutinnan för personalen icke stadgats i gällande författningar.

Utskottet har också till detta spörsmål intagit en gentemot personalen synnerligen välvillig ståndpunkt, i det att utskottet som sin åsikt uttalar, att vissa skäl tala för att till utredning upptaga frågan, huruvida nämnda personal bör erhålla rätt att deltaga i förhandlingar rörande utformandet av personalens arbetsvillkor.

Då till stöd för det lämpliga i att vid de allmänna sjukhusen införa kollektiv

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
tvt avtal för den där anställda personalen anförts, att systemet slagit väl ut och fungerat utan friktion vid de sjukvårdsinrättningar, där sådana avtal redan upprättats, må erinras om, att å andra sidan några olägenheter eller några missförhållanden, personalen till nackdel, icke försports från det alldeles övervägande antalet sjukhus, där personalens arbetsförhållanden icke varit reglerade genom kollektivavtal.

Erinras må också, att den sakkunniga medicinska myndigheten, medicinalstyrelsen, bestämt motsatt sig införandet av kollektivavtal vid de allmänna sjukvårdsanstalterna.

Avstyrkande utlåtanden ha också i ärendet inkommit från sådana sakkunniga sammanslutningar som svenska lasarettsläkarföreningen och svenska sanatorieläkarföreningen. Personligen har jag också införskaffat mig upplysningar från synnerligen erfarna och meriterade sjukhusläkare, och dessa ha bestämt förklarat, att kollektivavtal vid sjukhusen innebära ett irritationsmoment, som helst bör undvikas. I utskottets utlåtande har också talats om den intressekollision, som ett bifall till den kungl. propositionen skulle innebära. Utskottet har därvid talat om att faran för en kollision mellan befattningshavernas offentlighetsrättsliga och privaträttsliga ställning i icke oväsentlig grad skulle komma att ökas, och denna omständighet har också fått sitt uttryck i de från högerhåll väckta avslagsmotionerna, där man i detta sammanhang säger följande: »En annan komplikation, som yppar sig, om ett kollektivavtal skall reglera här avsedda personals tjänstgöringsförhållanden, är svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att i vissa fall avgöra, om en befattningshavare i sin tjänst skall anses bunden av bestämmelserna i förefintliga allmänna författningar och andra för tjänstemän i lagens mening allmänt gällande rättsprinciper och sålunda handlar under tjänstemannaansvar eller om han därutinnan icke har att hörsamma andra föreskrifter än dem, som finnas angivna i kollektivavtalet.» Vidare säges: »Att detta spørsmål, särskilt då det gäller lydndsplikten gentemot en överordnad i tjänsten, icke enbart är av teoretiskt intresse, torde vara otvivelaktigt.» I detta sammanhang vill jag säga, att motionärerna i detta avseende ha rådfört sig med en av de allra förnämsta juridiska auktoriteterna å detta område, och han har särskilt framhållit, att en sådan kollision är synnerligen allvarlig och att statsmakterna icke böra vidtaga åtgärder för att få till stånd en lagstiftning, därvid icke undanröjt oförefintligheten av en sådan kollision.

Utskottet har också talat om nyttan och nödvändigheten av att landstingens centrala organ, förvaltningsutskottet, skulle erhålla större makt och myndighet beträffande sjukhusens förvaltning. Det är således här talat om önskvärdheten och nödvändigheten av att åstadkomma centralisering. Häremot må erinras, att enligt 3 § i lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommuner drivna sjukhus landstingets förvaltningsutskott har att å landstingets sjukvårdsinrättningar utöva en kontrollerande och rådgivande verksamhet samt att det i sista hand är landstinget i varje län, som har att bevilja och anslå medel för driften av de utav landstinget ägda sjukhusen. Att landstingen och deras förvaltningsutskott skulle sakna möjlighet att överblicka och kontrollera verksamheten vid de av landstingen drivna sjukhusen, synes sålunda knappast vara med verkliga förhållandet överensstämmande.

Den siste ärade talaren har sagt, att kollektivavtalet är den första och största förutsättningen för arbetsfred. Denna den ärade talarens uppfattning må vara riktig, då det gäller avtal på den allmänna arbetsmarknaden, men man kan väl inte säga, att denna sats skall gälla, när det är fråga om att träffa avtal med personer, vilka så gott som uteslutande tillhöra tjänstemannakategorien. Det är ju i alla fall ännu så länge något för svenskt rättsväsende

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
främmande att genom kollektivavtal reglera löner och arbetsförhållanden för rena tjänsteinnehavare.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Johansson, Johan Bernhard*.

Herr **Larsson, Sam**: Herr talman! För min del fäster jag i detta ärende den största vikt vid den del, som rör centralisering eller decentralisering av handläggningen av ärenden angående personalens vid sjukhusen arbetsförhållanden. De av kammarens ledamöter som ha följt förarbetena till den nuvarande sjukhuslagen ha inte kunnat undgå att uppmärksamma, att frågan om förhållandet mellan förvaltningsutskotten och direktionerna var en av de viktigaste och föremål för mycken uppmärksamhet. Spörsmålet hur det härvidlag skall ordnas, när det gäller personalfrågorna, är ingalunda någon självklar sak. Tvärtom bör den lämpligaste formen härför göras till föremål för ett noggrant övervägande. Nu har Kungl. Maj:t genom denna proposition, som ytterst avser någonting annat, nämligen att möjliggöra träffande av kollektivavtal med personalen — detta är utan tvivel för Kungl. Maj:t huvudsyftet — lätt och lekande löst även denna andra fråga, nämligen om förhållandet mellan förvaltningsutskotten och direktionerna i dessa för sjukvården så viktiga detaljer. Det förefaller mig, som om det inte kan vara riktigt — vilket också är framhållet i utskottets utlåtande — att på den utredning, som nu föreligger eller rättare sagt utan någon särskild utredning, gå och fatta beslut i ett så viktigt spörsmål som detta. Jag vill erinra om, att båda de hörda statliga ämbetsverken, medicinalstyrelsen och socialstyrelsen, ha hemställt om en utredning av frågan, och av de övriga hörda korporationerna eller institutionerna ha Svenska stadsförbundet, stadsfullmäktige i Göteborg samt förvaltningsutskotten i Södermanlands läns och Östergötlands läns landsting hemställt om sådan utredning. Flertalet av landstingen ha antingen direkt avstyrkt eller ställt sig närmast avvisande mot det förslag, som var remitterat till dem. Då herr statsrådet Undén i början av debatten framhöll, att ett avslag å propositionen skulle innebära ett uttalat misstroendevotum mot landstingen, må däremot dock kunna sägas, att denna uppfattning uppenbarligen inte delas av landstingen själva, som genom sitt avståndstagande från detta förslag visat sig ha en annan mening. Av de hörda institutioner, som ha yttrat sig och förordat en utredning, vill jag särskilt hänvisa till förvaltningsutskottet i Södermanlands läns landsting. Om jag är riktigt underrättad har detta förvaltningsutskott en socialdemokratisk majoritet, och jag kan för min del till alla delar instämma i det yttrande, som förvaltningsutskottet avgivit. Det heter däri bland annat följande: »Att landstingen skulle helt avstå från denna dem tillkommande rätt och delegera densamma förbehållslöst till ett underordnat organ, exempelvis förvaltningsutskottet eller en lönenämnd, torde hava sina vanskligheter. En sådan ordning är förvaltningsutskottet därför icke benäget att utan vidare förorda.» Sedan diskuterar utskottet, om personalen kan tillförsäkras förhandlingsrätt, och om den skulle kunna få en allmän besvär rätt. Även i detta avseende är jag beredd att förbehållslöst instämma i det uttalande som göres. Den saken bör ju för övrigt, enligt vad utskottet i slutet av sitt nu föreliggande utlåtande framhåller, göras till föremål för utredning. Förvaltningsutskottet i Södermanlands län säger till slut, att utskottet icke är »principiell motståndare till kollektivavtal för ifrågavarande personal, men torde vad utskottet anført giva vid handen, att frågan om sådant avtal är ett spörsmål av mera invecklad och vansklig natur än vad det vid första påseende kunde

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) förefalla. Utskottet vill därför tillstyrka, att en utredning i ärendet företages, men samtidigt framhålla dels vikten av att sjukvårdens krav på anpassning rörande respektive tjänsters fullgörande tillgodoses och tryggas, dels det önskvärda i att det noggrant omprövas, huruvida icke personalens intressen kunna tillfredsställas tillgodoses på andra vägar än genom ingående av kollektivavtal.»

En sådan utredning har Kungl. Maj:t inte ansett erforderlig utan Kungl. Maj:t har framlagt det förslag som nu föreligger. För min del måste jag säga, att det framför allt är denna brist på utredning av centrala delar av den föreliggande frågan, som gör att jag inte kan biträda den framlagda propositionen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bärq, Anders: Herr talman! När den ärade föregående talaren citerade vad Södermanlands läns förvaltningsutskott anfört i frågan, ger det mig bland annat anledning att säga, att vad som där ges uttryck åt nog närmast är känslan av huru behovet av ett medgivande ställer sig för just det landstinget att ingå kollektivavtal. Detta uttalande, liksom så många andra, där skilda viljor skola enas — och det är väl inte obekant, att landstingets sjukvårdsavdelnings ordförande gör vad han kan för att det inte skall bli för mycket splittrade meningar — utgör emellertid inte i allo ett uttryck för åtminstone ordförandens egen uppfattning i saken. Icke desto mindre vill jag säga som min personliga mening — och jag stöder mig då på en mer än tjuguarig erfarenhet såsom ledare för den avdelning av förvaltningsutskottet som har sjukvården i länet om hand — att jag inte har någon längtan efter kollektivavtal, när personal och ledning komma så väl till rätta med varandra, som de göra i Sörmland. Men lika klart är, att jag anser, att för de fall, där skäl kunna föreligga att eftersträva kollektivavtal, eller där det finns en intensiv önskan att pröva den metoden, denna väg bör hållas öppen. Om inte andra skäl än ovilja mot kollektivavtalet hade förefunnits, så är det möjligt att man ingått sådana också inom Sörmlands län i stället för att välja den form av avtal som nu praktiseras. Men jag kan ju få nämna, att det var både ledningens och personalens motvilja mot att falla under den s. k. Ekmanslagen, som gjorde att man på sin tid avstod från att ingå kollektivavtal. Ifall denna ovilja nu givit sig, så skulle detta hinder vara undanröjt och det är icke otänkbart att även i vårt län det kommer fram en önskan att få ingå kollektivavtal.

Jag vill med dessa ord ha sagt, att jag inte hyllar kollektivavtalet för dess egen skull utan endast i den mån det kan visa sig fylla en nyttig funktion i samhället. Förvaltningsutskottets uttalande torde ge ett ungefärligt uttryck härför. Nu ha vi lagstiftare med större eller mindre rätt beskyllts för att krångla till saken mer än behövt är, och då jag läste detta utskottsbetänkande gnuggade jag mina grå tinningar och frågade mig vad utskottet menade med de ting, som herr statsrådet påpekade. Då frågan restes vad utskottets uttryck innebar, åhörde jag med spänd uppmärksamhet utskottsordförandens klarläggande i förhoppning att kunna begripa något, men jag måste säga, att jag är nästan lika fåkunnig nu som förut. Det är ganska underligt, och man blir nästan rädd för sin okunnighet, när man i mer än två decennier suttit och sysslat med dessa ting utan att ha en aning om de faror, som påstås ha svävat över oss och som ha gjort avtal på vårt sätt utan att varsna en tillstymmelse till dessa faror! Man har tydligen genom försynens makt förskonats från gruvligheter, som svävat över ens huvud, och det får man vara glad för. Mig förefaller det, uppriktigt sagt, som om dessa olägenheter och dessa faror,

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
som herr Sandström också, under återopande av auktoritativa uttalanden, be-
tecknade som så stora, i det praktiska livet äro ganska minimala. Jag vet
inte från vilket håll de skulle kunna resa sig. Där krångel skapas av män-
niskorna, med eller utan skäl, där finnas dessa faror, antingen man har kollektivavtal eller ej. Det har gått utmärkt inom vårt län att ordna saken så, att
vi — naturligtvis efter föregående samråd med vederbörande direktion och
vederbörande läkare — upprättat överenskommelser att gälla mellan persona-
len och förvaltningen, överenskommelser som inte ha kunnat ges ett kollektiv-
avtals form, men vars riktlinjer samtliga direktioner uttalat sig för att följa.
Ett avtal träffat på sådan basis anser jag för min del moraliskt lika bindan-
de, som om det varit ett kollektivavtal. Personalen har förklarat sig tillfreds
med den ordningen och har, såvitt vi erfarit, hittills hållit fast vid vad den
lovat. Detta synes närmast bevisa, att ett kollektivavtal inte alltid är behöv-
ligt, och det förutsätter ju inte denna proposition heller utan endast att det
skall vara möjligt att ingå kollektivavtal i de fall, då ett landsting eller dess
personal önskar ett sådant. Vid de överenskommelser, som vi ha gjort med
personalen, ha vi muntligt och skriftligt förutsatt, att överenskommelsens för-
säkran om, att en viss arbetstid icke skall överskridas, inte får göra intrång
på den skyldighet sjukvårdspersonalen har att stå till förfogande i de fall, då
nöden så kräver. Jag föreställer mig, att alla vettiga kollektivavtal också
måste ge ett sådant svängrum, och jag har aldrig någonsin hört krav resas
från personalens sida, att den skulle befrias från en sådan skyldighet. Om
man vill ta hänsyn till de säregna förhållanden, som råda på detta område,
kan jag inte föreställa mig, att ett kollektivavtal kan på minsta sätt begränsa
möjligheterna för vederbörande direktioner och läkare att ordna sjukvården på
ett lika ändamålsenligt sätt som nu är fallet.

Vad slutligen den saken beträffar, att man genom detta lagförslag, om det
antages, också löser frågan om förhållandet mellan direktioner och förvalt-
ningsutskott, så ger jag herr Sam Larsson rätt i, att det är en rätt ömtålig
punkt. Det är ett känt förhållande, att sjukhusdirektionerna och inte minst
läkarna på resp. sjukvårdsinrättningar gärna vilja föra befälet efter sitt hu-
vud, inte bara när det gäller själva sjukvården, som naturligtvis står dem
fritt, utan även i ekonomiska ting, och det är förnämligast beträffande de se-
nare, som en dragkamp här och där pågår. Jag kan inte hjälpa, att jag måste
säga som min erfarenhet, att där det finns en duglig och förnuftig ledning i
ett landstingsområde — i form av ett förvaltningsutskott eller en landstings-
direktör eller annan ledare — där har man konstaterat, att centraliseringen
har uteslutande varit av godo. Genom att hithörande förhållanden ha kun-
nat ordnas mera enhetligt och gemensamt för hela området har man kunnat
vinna ekonomiska fördelar, förutom den fördel, som i och för sig ligger i att
det blir likformighet mellan olika anstalter inom området. Innan man till-
grip denna ordning inträffade det ofta, att om det lämnades vissa friheter
på en anstalt, så begagnade andra anstalter detta förhållande till att fram-
ställa samma krav — och detta gällde inte bara ledningen utan även persona-
len — med ty åtföljande kält om, att varför ska de ha det så, då inte vi ha
det så och varför kan inte vi få det likadant? Och så vidare. Att sådant kom-
mer bort blir en vinst av centraliseringen, och det är enbart av godo.

Jag skulle till slut ännu en gång vilja betyga, herr talman, att denna lag,
om den antages, fyller en uppgift där den har en uppgift att fylla, och där
den inte har en uppgift att fylla, är det ingenting som tvingar en att ta den
i anspråk. Jag vet inte varför man skall förmena de landsting och de perso-
nalgrupper, som ivrigt önska det — en önskan, vars frukter de kanske seder-
mera bli besvikna på — att begagna en avtalsform, som praktiseras på så

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
många andra områden inom vårt samhällsliv och som utan tvivel gjort en god gärning.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få ge min anslutning till reservationen.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Jag lyssnade med mycket stort intresse till den utläggning av utskottsförslaget, som den ärade ordföranden gjorde i början av debatten. Jag hade, redan då jag läste utlåtandet, den misstanken, att det fanns andra skäl för utskottets ståndpunkt än de som voro upptagna i motiveringen, eftersom dessa föreföllo vara väl svaga för utskottets konklusion, och nu fingo vi också del av ett par andra skäl. Ett sådant angavs på det sättet, att enligt herr Westmans uppfattning man skulle befinna sig i ett ytterligt vanskligt läge, när ett kollektivavtal upphörde utan att ett nytt kollektivavtal hade träffats, som kunde omedelbart avlösa det förra. Herr Westman tycktes anse, att man då skulle befinna sig i något slags rättsligt tomrum, och i den fasa för tomrummet, som han i detta fall hyste, ville han finna ett särskilt skäl för avslag på lagförslaget. Nu behöves man emellertid ingalunda vara orolig för hur lönerna skola bestämmas, sedan ett kollektivavtal upphört. Antingen fortlöpa de individuella avtalen, tills de i vederbörlig ordning efter uppsägning utgå, alltså med samma innehåll som kollektivavtalet, eller också träffas nya avtal i den mån de individuella avtalen successivt upphöra, alldeles som om intet kollektivavtal hade funnits. Den omständigheten att kollektivavtal funnits under en viss period och inte efterträtts av något nytt medför inga som helst rättsliga komplikationer.

Utskottets ordförande hade också ett annat skäl av liknande art mot detta lagförslag eller rättare sagt mot kollektivavtal vid sjukvårdsinrättningar. Han yttrade, att det kunde ju hända att man ordnat arbetsförhållandena så genom kollektivavtalet, att samtliga de individuella tjänsteavtalen utlöpte på samma dag som kollektivavtalet, vadan man alltså skulle befinna sig i en fruktansvärd situation. Men det vore väl ett ganska besynnerligt landsting, som träffade avtal och arrangerade det så, att samtliga de individuella avtalen upphörde på en och samma dag, varigenom sjukhusdirektionerna kanske skulle bli urständssatta att få vederbörlig personal. Jag kan inte tänka mig, att något landsting skulle falla på den idén att ordna anställningsförhållandena på det sättet. Men förresten, om nu verkligen den faran skulle föreligga, så finns den ju lika mycket för närvarande. En direktion kan mycket väl avfatta de individuella anställningskontrakten så att de utlöpa på en och samma dag och landstinget alltså riskerar att stå utan personal.

Överhuvud taget är det ju så, att tillkomsten av ett kollektivavtal inte kan betyda någon ökad fara för arbetsfreden. Det har redan visat sig, att de landsting, som hittills ingått mera fullständiga kollektivavtal, ha låtit sig angeläget vara att vid sidan av kollektivavtalen göra särskilda förhandlingsordningar, som löpa på helt andra tider än kollektivavtalen. Dessutom finns ju den garantin, att de individuella anställningskontrakten löpa på olika tider, och så länge dessa anställningskontrakt gälla äro ju befattningshavarna underkastade straffrättsligt tjänstemannaansvar.

Härvid ber jag emellertid att få tillägga en reflexion rörande personalens egenskap av befattningshavare. Det förefaller mig, som om det bedrives en smula missbruk med begreppet befattningshavare. Det är tiktigt att ifrågasvara personalkategorier i en del fall blivit betraktade som tjänstemän i straffrättsligt hänseende, men detta förefaller mig icke på något sätt kunna betyda, att det skulle föreligga något hinder att ingå kollektivavtal med dem.

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)

Att man inte ingår kollektivavtal med statstjänstemän beror ju på, att dessa ha fast anställning, och deras arbets- och lönevillkor regleras då helt naturligt inte genom kollektivavtal utan ensidigt av vederbörande myndigheter. Men i den mån det är fråga om befattningshavare, som inte ha samma fasta ställning som statstjänstemännen, kan det ju inte finnas hinder att ingå kollektivavtal. I varje fall gäller detta de kategorier, med vilka landstingen kunna finna det lämpligt och önskvärt att ingå sådana avtal.

Jag ber att få ta fasta på det uttalandet av utskottets ordförande, att man aldrig inom utskottet satt i fråga landstingens möjlighet att ingå kollektivavtal med personalen i fråga om de ekonomiska villkoren. Det är ju uppenbarligen glädjande ur min synpunkt, att denna ståndpunkt intagits, fast jag ju å andra sidan får säga, att jag har litet svårt att finna, att sjukhuslagen gör denna distinktion mellan lönevillkoren och arbetsvillkoren. Sjukhuslagen talar inte på något ställe om en beslutanderätt för landstingen eller förvaltningsutskotten, men här har praxis uppenbarligen gått litet längre än sjukhuslagen. Detta vitsordas ju också av de motionärer, som framställt yrkande i denna fråga: de utgå ifrån, att landstingen för närvarande kunna träffa kollektivavtal rörande lönevillkoren. När nu detta är utskottets ståndpunkt, har utskottet alldeles förbigått en av de frågor, som här ha förelegat till bedömande, nämligen i vad mån det kan vara lämpligt och praktiskt, att landstingen ha möjlighet att till sina förvaltningsutskott delegera viss bestämmanderätt, i den mån landstingen själva finna det vara erforderligt. Om ett landsting alltså träffar ett kollektivavtal om lönefrågor, kan det mycket väl hända, att ytterligare förhandlingar erfordras, och då är det ju olägligt att man skall behöva vänta tills nästa års landsting sammanträder för att få avtalet definitivt undertecknat. Det förefaller mig då vara en synnerligen lämplig anordning, att förvaltningsutskottet kan få bemyndigande att i vissa punkter komplettera landstingets beslut rörande lönevillkoren för att sedermera kunna träffa ett slutligt avtal. Den frågan har utskottet helt och hållet förbigått.

Herr Sam Larsson förklarade, att för honom var det viktigaste skälet mot denna lag, att den lätt och lekande löste frågan om decentralisering av dessa frågor till de lokala direktionerna. För min del vill jag säga, att det förefaller mig, som om det viktigaste problemet beträffande centralisering eller decentralisering, gäller lönefrågan, och det ha både motionärerna och utskottets ordförande nyss lätt och lekande — för att tala med herr Larsson — avfärdat på det sättet, att de anse att här föreligger möjlighet till centralisering. Att man då skulle finna det nödvändigt att anställa en ny utredning, huruvida man bör centralisera frågan om t. ex. semestertidens längd — det står ju redan i lagen, att personalen skall ha semester — eller frågan om uppsägningstidens längd eller dylika arbetsvillkor, förefaller mig vara att ställa en smula överdrivna anspråk. Och för övrigt har herr Larsson förklarat sig helt och fullt instämma i vad Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott uttalat. I detta uttalande förekommer bland annat ett mycket kraftigt inlägg till förmån för centralisering när det gäller arbetsvillkoren. Det heter där: »Att överlåta åt varje sjukhusdirektion att som fristående institution avsluta kollektivavtal, däri innefattande jämväl lönefrågor, torde icke kunna ifrågakomma bland annat av det skälet, att likformighet bör i görligaste grad råda inom sjukvårdens område såväl som vid övriga ett landstings institutioner, där ofta motsvarighet finnes till viss befattning inom sjukvården.» Herr Larsson har alltså genom sitt instämmande i det anförda yttrandet tydligen redan fattat ståndpunkt i sakfrågan och anser att centralisering är

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) önskvärd. Vad han skulle vilja ytterligare ha utrett, skulle väl vara frågan, huruvida alla äro eniga om den saken, eller om det finns även några andra uppfattningar. Men det förefaller mig vara ett för litet skäl i detta läge, särskilt som de olika korporationerna i ganska stor utsträckning redan uttalat sin sakliga uppfattning angående detta spörsmål.

Då det gäller utredningskravet, ber jag ytterligare få tillägga, att det är klart, att det finns vanskliga frågor, då det gäller att avfatta kollektivavtal, om nu spörsmålet om kollektivavtal föreligger, liksom det kan vara vanskligt att avfatta reglementen på lämpligt sätt för samtliga sjukvårdsanstalter inom ett visst område. Man kan utgå från såsom givet, att vederbörande förvaltningsutskott skulle adjungera med sig ombud för de olika sjukvårdsanstalterna, innan det definitivt bestämmer sig för en viss ståndpunkt i fråga om arbetsvillkoren. Så har ju brukat ske inom de landsting, som ha kollektivavtal för närvarande. Men man kan inte ställa det kravet på en utredning av denna lagfråga, att statsmakterna skulle tillhandagå landstingen med något slags formulär för kollektivavtalen. Den saken få väl de landsting, som äro intresserade av frågan, utreda på egen hand och bestämma, i vilken uträkning de önska eller icke önska en enhetlig reglering av arbetsvillkoren. Det förefaller mig vara en alldeles onödig sak att man uppehåller en eljest nyttig lagstiftning med sådant. Överhuvud går ju denna föreslagna lag ut på att undanröja de lagliga hinder, som för närvarande finnas för de landsting, vilka önska begagna sig av denna möjlighet, vilka alltså önska antingen genom kollektivavtal eller genom ensidiga reglementen ordna anställningsförhållandena för personalen i fråga. Det är ju, såsom ofta betonats under debatten, icke fråga om att ålägga landstingen såsom en skyldighet att inrätta sig på det föreslagna sättet.

Herr Westman: Herr talman! Herr statsrådets anförande föreföll mig utgöra ett slående bevis för riktigheten av den sats, som drivits från utskottsmajoritetens sida, nämligen att det inte föreligger någon tillfredsställande utredning i den kungl. propositionen om verkningarna av det förslag, som där är framlagt. Herr statsrådet delgav oss nu muntligen sin uppfattning om den situation, som skulle inträda för den händelse ett för personalen vid ett sjukhus ingånget kollektivavtal utgår utan att ersättas av något nytt. Denna invecklade fråga finns inte på något sätt utredd i propositionen. Det hade naturligtvis varit synnerligen värdefullt, om man hade fått ingående upplysningar om huru situationen kan komma att bli i alla tänkbara fall, då tiden för ett kollektivavtal utgår utan att detta ersättes av något nytt. Vad jag framhöll, då jag berörde frågan i mitt första anförande, var, att det måste anses vara en stor skillnad mellan det förhållande, som råder vid sjukhus, i de fall då man har ett avlösningsreglemente, som gäller tillsvidare och den situation, som föreligger i de fall, då man har ett kollektivavtal, som är underkastat uppsägning. Det är dock en stor skillnad i förhållandena för personalen, om man har ordnat på ena eller andra sättet, och det är ju givet, att utvecklingen av avlösningsförhållandena vid sjukhusen och deras jämkning efter nya tider och ändrade omständigheter kan förlöpa på ett mindre katastrofalt och mindre krisartat sätt, om man har den förra metoden än om man har den senare.

Herr statsrådet yttrade sig om frågan, i vad mån propositionen är av betydelse med hänsyn till problemet, huruvida det är lämpligt att centralisera eller decentralisera sjukhusförvaltningen. Vad herr statsrådet därom yttrade, innehöll också synpunkter, som inte kommit fram i propositionen. Men för övrigt, såvitt jag rätt förstod herr statsrådet, hade herr statsrådet icke gjort klart

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
för sig, vad det är för problem, som utskottet diskuterar, vad det är för slags centralisation, som utskottet vänder sig emot. Utskottet har naturligtvis alls ingenting emot, att man centraliserar bestämmelserna om avlöningens grunder. Det är givetvis mycket lämpligt, att så sker, och så kan ju redan nu ske, såsom herr Bärgh framhöll i sitt anförande. Den saken är ju inte under debatt, utan vad som är under debatt, är frågan, huruvida det är lämpligt, att man centraliserar bestämmelserna om personalens arbetsvillkor på det sättet, att landstingens förvaltningsutskott få befogenhet att i detalj bestämma dessa arbetsvillkor för alla sjukvårdsinrättningar i ett län efter ett och samma schema. Och det är beträffande den saken som utskottet säger, att där föreligger inte tillräcklig utredning.

Det har varit ganska intressant att under debatten höra uttalanden, som gjorts från fackföreningshåll. Man har där sagt, att man inte förstår, varför sjukhusen skulle vara ett område, som vore fridlyst från kollektivavtal. Varför, har man frågat, skulle man inte kunna sluta kollektivavtal med sjukvårdspersonal ehuru denna personal faller under kategorien tjänstemän, då åtskilliga statsmyndigheter ju slutit kollektivavtal med sina tjänstemän? Man har hänvisat till kollektivavtalen inom försvarsväsendet. Ja, det är alldeles riktigt, det finns ett tiotal kollektivavtal inom försvarsväsendet mellan vederbörande myndigheter och arbetarna vid vissa förråd och verkstäder. Dessa arbetare äro sysselsatta precis på samma sätt som arbetarna vid en privat verkstad, utföra arbete av precis samma natur. Vid sådant arbete kan det naturligtvis vara möjligt att sluta kollektivavtal, för så vitt inte verksamheten som bedrives är av den art, att statsintresset ovillkorligen kräver, att arbetet skall utföras under tjänstemannamässigt ordnade förhållanden. Men det vore naturligtvis inte lämpligt, att man slöte kollektivavtal med alla andra tjänstemän inom försvarsväsendet. Det kan väl inte heller vara lämpligt, om man tänker på ett annat område, att exempelvis statens domsmakt skulle regleras genom kollektivavtal. Vi komma här åter in på distinktionen mellan staten såsom utövande en verksamhet likadan som den privata arbetsgivaren utför och staten, då den utövar sin höghetsrätt. Det förvånar mig, att herrar ledare inom fackföreningsvärlden inte gjort den skillnaden klar för sig. Det har framgått av hela debatten, att eftersom det visat sig, att för ordnandet av förhållandena på arbetsmarknaden på de privata arbetsområdena kollektivavtalet varit en lämplig form, utgår man utan vidare från att kollektivavtalet också lämpar sig för statsförvaltningen och dess tjänstemän. Så är naturligtvis inte förhållandet. Jag förstår inte, varför herrar fackföreningsledare inte kunna nöja sig med att låta denna kollektiva avtalsform gälla på de områden, för vilka den utbildats och för vilka den ursprungligen är avsedd. Det är dock inte utan all risk, om man på fackföreningshåll framställer det anspråket att hela vår statsförvaltnings funktioner, hela utövningen av statens makt genom dess organ i olika grenar skall utföras av personal anställd genom avtal, som äro hämtade från fackföreningsvärlden och dess erfarenheter av de enskilda arbetsförhållandena. Vi ha ju här i vårt land på grund av månghundraårig tradition utbildat vissa former för utövande av vår statliga och kommunala förvaltning. Vi ha utbildat former för anställning av tjänstemän av olika grader, för bestämmande av deras avlöningar och fastställande av deras plikter. Varför skulle man inte kunna bibehålla detta system? Varför skall man nu överge det för att övergå till en form, som utbildats inom ett helt annat område, och som tillkommit för helt andra syften? För min del har jag inte kunnat finna, att det föreligger skäl att taga ett steg i den riktningen. Jag har i mitt förra anförande tillåtit mig framhålla, att jag är fullkomligt övertygad om, att personalens intressen kunna lika väl tillgodoses

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
inom ramen för de hävdvunna formerna som inom denna nya ram. Vad herr Bärge med stöd av sin erfarenhet från Södermanlands läns landsting yttrade om den saken, har ju inneburit en fullkomligt förbehållslös bekräftelse på riktigheten av vad jag i det fallet anser.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag hade hoppats kunna slippa förlänga denna debatt, men det sista anförandet har uppkallat mig att säga bara några ord.

Herr Westman kom i slutet av sitt anförande med en direkt polemik emot lämpligheten av kollektivavtal på detta område. Regeringens hemställan till riksdagen innebär inte något annat än att man skall överlämna åt landstingen att bedöma, huruvida detta är lämpligt eller inte. Men jag förstår, att om man är bestämd motståndare till att kollektivavtal överhuvud träffas på detta område, så vill man bibehålla det förmynderskap över landstingen på den här punkten, vilket den nuvarande sjukhuslagstiftningen anses innebära — jag måste för min del tillägga, med någon tvekan anses innebära. Ty uppriktigt sagt lär det inte gå att ur sjukhuslagen utläsa någon särskild rättighet för landstingen att reglera lönerna enhetligt. I den mån man alltså förklarar detta lagligt, har man nog slagit undan grundvalen strängt taget för hela det resonemang, som förklarar, att lagen lägger hinder i vägen av antytt slag. Jag medger, att detta tillhör de juridiskt sett mycket tvistiga punkterna, men i allt fall torde det kunna ifrågasättas, om det inte är olagligt även att enhetligt reglera avlöningsförmånerna för personalen. Det senare härleder sig tydligen därav, att det är landstinget, som beviljar medlen, men jag måste säga, att även om landstinget beviljar medlen, kan det ifrågasättas, om det inte är direktionen, som skall bestämma de individuella lönerna inom ramen för de anslag, direktionen får, och om inte det så kallade Sörmlandssystemet och Örebro-systemet lika väl som andra sådana system äro olagliga enligt hela det resonemang, som ligger bakom utskottets utlåtande här. För min del har jag inte tänkt annat än att det kunde vara rimligt, att landstingen tillerkändes självbestämmanderätt på detta område, och det är ju ingenting annat striden står om. Det gäller huruvida man önskar, att landstinget skall på detta område få behandla frågorna såsom landstinget anser lämpligast, eller om man skall förbjuda landstinget att, såsom nu sker, även i de fall det skulle finna önskvärt att för sina sjukvårdsinrättningar företaga en enhetlig reglering på olika områden, göra detta. Jag kan inte hjälpa, att jag finner, att hela frågans proportioner framställts väldigt överdrivna från deras sida, där man motsätter sig det lagförslag, som här föreligger. Jag måste säga, att jag tycker, att det är ytterst otillfredsställande, att man upptäckt olagligheten av att man sluter kollektivavtal så sent som skett, ty utskottets utlåtande innebär ju uppenbarligen, att till exempel Malmöhus läns landsting har varit utsatt för fruktansvärda faror under inte mindre än 11 år, eftersom detta landsting redan 1922 slöt ett sådant kollektivavtal, som reglerar praktiskt taget alla arbetsförhållanden. Det som är intressant, är ju, att det inte är ledamöterna i Malmöhus läns landsting, som gjort denna upptäckt om de faror, som hotat dem och svävat över dem under alla dessa år, utan det är ledamöter i andra lagutskottet, vilka ju inte ha samma kännedom om verkningarna av kollektivavtal som detta landstings förvaltningsutskott har, där man så länge tillämpat systemet. Med den dom detta får här, vet jag inte, hur Malmöhus läns landsting, då kollektivavtalet utlöper, skall förfara, ty hela avtalet är ju naturligtvis faktiskt ogiltigt efter det resonemang, som föres här. Jag vet inte huruvida man inom utskottet tänkt sig, att det bör bli åläggande för Malmöhus läns

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.) landsting och för Värmlands läns landsting att upphöra att sluta kollektivavtal med sjukhuspersonalen. Det måste ändå bli slutsatsen, ty man kan väl inte tolerera, att somliga landsting begå en olaglig handling, då det på detta ytterst officiösa sätt genom riksdagsbeslut konstateras, att den är olaglig. Jag kanske i övrigt inte har någon anledning att här polemisera, men jag är uppriktigt sagt ganska överraskad över att man anser det vara en så absolut nödvändig sak att behålla detta förmynderskap — som det ju faktiskt är — över landstingen och inte kunna tillåta landstingen detta, inte våga lita på, att landstingen själva kunna bedöma, om de böra sluta kollektivavtal eller inte. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att landstingen behöva ju inte göra något medgivande utöver det de själva verkligen vilja beträffande kollektivavtalets innehåll. Är det så, att personalen yrkar på, att avtalet skall innehålla bestämmelser, som landstinget anser inte vara lämpliga, så blir det inte något avtal. Det är det enda, som kan ske i själva verket. Men jag förstår, att man anser det omdöme, man själv har, vara så överlägset över det som landstingen kunna ha, att det senare i sådant sammanhang inte kan tillmätas någon betydelse.

Herr Hansson, Sigfrid: Utskottets ärade ordförande tycks hysa den uppfattningen, eller söker i varje fall bibringa andra den uppfattningen, att det är fackföreningsledarna, som fört fram frågan om kollektivavtal för sjukhuspersonalen. Så förhåller det sig ju ingalunda. Saken är den, att den personal, som är anställd vid sjukhusen har i likhet med andra löntagare organiserat sig efter hand, och anledningen till att personalen organiserat sig i fackföreningar är väl, att den funnit, att dess intressen såsom löntagare inte kunnat tillgodoses utan organisationens hjälp. Sedan de självmant organiserat sig, har tanken på kollektivavtal på detta område framförts och nu är den under diskussion här.

Jag vill passa på tillfället att understryka vad redan här framhållits, nämligen att det väl inte kan vara riktigt, att det just på detta område skulle vara olämpligt att reglera arbetsförhållandena genom kollektivavtal. Vi ha ju dess bättre *erfarenhet* att bygga på, såsom framgår av yttrandena från Malmöhus läns landsting och stadsfullmäktige i Hälsingborg.

Herr Sandström har åberopat »erfarna lasaretsläkares» uttalanden »att kollektivavtalet skulle innebära ett irritationsmoment». De uttalanden, som gjorts av stadsfullmäktige i Hälsingborg och Malmöhus läns landsting torde likväl väga tyngre, efter som de grunda sig på erfarenhet av kollektivavtalen. Jag förmodar nämligen, att de lasaretsläkare, som uttalat sig för herr Sandström, inte ha någon sådan erfarenhet bakom sig.

I utskottets utlåtande har uttalats, att det skulle vara lämpligt att »till utredning upptaga frågan, huruvida berörda personal bör tillerkännas rätt att deltaga i förhandlingar rörande utformandet av personalens arbetsvillkor», etc. Herr Sam Larsson har givit uttryck åt sin glädje över att detta uttalande gjorts och intygade, att han är villig att tillmötesgå personalens önskemål i detta avseende, så långt det låter sig göra. Nu vill jag fråga utskottets ordförande: om det blir så att en *förhandlingsrätt* medgives personalen vad skall då denna förhandlingsrätt ha för syfte? Om två parter inlåta sig på förhandlingar med varandra så göra de väl inte detta bara därför, att de tycka att det är roligt att tala med varandra, utan meningen är väl att man skall komma till vissa resultat med förhandlingarna? Syftet med förhandlingarna bör naturligtvis vara att träffa en överenskommelse. Om det föres protokoll över förhandlingarna och protokollet justeras i vederbörlig ordning, så uppstår ju ett kollektivavtal enligt kollektivavtalslagens bestämmelser. Menar

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
 man allvar med talet om förhandlingsrätt åt sjukhuspersonalen, bör man också acceptera kravet på kollektivavtal. Men meningen är kanske att invagga denna personal i den tron, att man visat densamma ett tillmötesgående, som man i grund och botten icke vill visa. Det kunde vara intressant att få veta, hur det förhåller sig med den saken.

Herr Pettersson, David: Herr talman! Statsrådet Undén yttrade i början av sitt första anförande, att landstingsförbundets styrelse hade tillstyrkt en lagändring för möjliggörande av kollektivavtal för sjukhuspersonal, och det är naturligtvis riktigt. I egenskap av ledamot i denna styrelse anser jag mig emellertid böra meddela, huru situationen var inom denna styrelse vid denna frågas behandling. Jag ber då att få uppläsa följande redogörelse för hur saken låg till: »Med avseende å frågan om lagändring för möjliggörande av kollektivavtal för sjukhuspersonal hava herrar von Hofsten, Tjällgren och Pettersson deklarerat en från styrelsemajoriteten — herrar Anderson, Fant, Lindley och Hage — avvikande mening, såsom angives i bilagda särskilda yttrande». Detta särskilda yttrande lyder sålunda: »Under godtagande av förbundsstyrelsens närslutna yttrande utom i vad avser önskvärdheten att genom lagändring bereda möjlighet för införande av kollektivavtal få under-tecknade, som anse, att den kollektiva avtalsformen för sjukhuspersonal — såsom oförenlig med sjukhusarbetets särskilda art och natur — är direkt olämplig, men som önska bereda möjlighet för landstingen att införa förhandlingsordning och enhetliga lönerementen, härmed i underdånighet hemställa om sådan ändring i gällande sjukhuslagstiftning, att landstinget gives möjlighet att genom fastställande av lönerementen och förhandlingsordning enhetligt förhandla och besluta i fråga om sjukhuspersonalens anställningsvillkor, med bibehållande i möjligaste mån särskilt av överläkarnas nuvarande befogenheter». Jag tror, att detta uttalande står i nära överensstämmelse med utskottets här föreliggande betänkande, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson, Sam: Herr talman! Det föreföll, som om herr socialministern ansåg, att det först genom andra lagutskottets här föreliggande utlåtande skulle på något mera auktoritativt sätt ha uttalats, att det är olagligt om ett landsting träffar kollektivavtal med personal rörande arbetsvillkor. Han undrade, hur andra lagutskottet nu menade, att de landsting, som träffat sådana kollektivavtal, skulle förfara, när avtalen utlöpte. Det torde då vara ändamålsenligt att erinra om att herr socialministern själv i den föreliggande propositionen omförmålt två fall, då Kungl. Maj:t i regeringsrätten ena gången år 1931 och andra gången år 1932 upphävt landstings beslut om kollektivavtal, i ena fallet »enär landstinget saknat befogenhet att lämna (sitt förvaltningsutskott) ifrågakvarande bemyndigande» — bemyndigandet för förvaltningsutskottet avsåg att utöva landstingets befogenhet vid slutande av kollektivavtal med personalen vid landstingets sjukvårdsinrättningar angående anställningsvillkor — och i det andra fallet, »enär i det upprättade förslaget till kollektivavtal intagits bestämmelser rörande förhållanden, beträffande villka beslutanderätten icke tillkomme landstinget eller förvaltningsutskottet (resp. direktionerna) samt landstinget således genom avtalets godkännande överskridit sin befogenhet». Herr socialministern har således själv hänvisat till de mest auktoritativa uttalanden, som i detta land kunna erhållas om innebörden av beslut, som äro av landsting fattade, och det förefaller mig, som om bevisskyldigheten rörande vad som i de relaterade fallen kan behöva

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
i framtiden vidtagas av landstingen knappast åligger andra lagutskottet, som endast erinrat om, vad som i propositionen refereras.

Herr **Westman**: Jag ber kammaren om ursäkt, då jag tager ordet ännu en gång, men jag har fått anledning därtill genom en direkt fråga, som riktats till mig av herr Sigfrid Hansson. Innan jag besvarar den frågan ber jag emellertid att som ett tillägg till vad herr Sam Larsson nyss yttrat få beröra, vad herr socialministern sade i sitt sista anförande. Herr socialministern frågade: hur skall situationen bli, om andra lagutskottet lyckas ernå, att Kungl. Maj:ts proposition avslås? Här ha Malmöhus läns landsting och Värmlands läns landsting slutit kollektivavtal med viss personal. Vad vill utskottet göra åt det? Inte kan väl, yttrade herr statsrådet, utskottet tolerera, att sådana olagligheter få existera. Jag vill som svar härtill säga, att jag trodde inte, att det var utskottet, som hade att i första hand ta konsekvenserna av att gällande lag bibehålles oförändrad, utan det är väl närmast herr socialministern, som har att i sitt departement vaka över, att vederbörande myndigheter ställa sig gällande lag till efterrättelse.

Vad beträffar herr Sigfrid Hanssons anförande så ber jag få säga, att jag blev en smula förvånad över den misstro, som skymtade fram ur detta anförande. Vi ha ju samarbetat med varandra i många år, och jag hade verkligen inte trott, att detta samarbete skulle utmynna i en sådan misstro, som var riktad mot mig personligen och även mot mig i egenskap av den, som under-tecknat utskottets utlåtande, och som således närmast kan anses vara talesman för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Herr Sigfrid Hansson sade, att jag uttalat som min personliga uppfattning — i varje fall hade jag sökt bibringa kammarens ledamöter den uppfattningen, att det var fackföreningsledarna, som hade drivit fram hela frågan om kollektivavtalens införande vid sjukhusen. Nu förvånade det mig en smula, att herr Sigfrid Hansson skulle vilja förutsätta, att jag skulle vilja inbilla kammarens ledamöter en åsikt, som jag inte själv hyste. Det är mig alldeles främmande att försöka vinna några framgångar med den metoden. Men härtill kommer, att jag aldrig uttalat en sådan uppfattning. Jag har aldrig sagt något sådant. Jag sade, att jag förvånar mig över att fackföreningsledarna vore så fångna i de arbetsformer, som de äro vana vid att tillämpa på den enskilda arbetsmarknaden, att de ansågo, att det vore det rätta att införa denna form, kollektivavtalets form, i statsförvaltningen i dess helhet. Men jag har inte alls yttrat mig om vem som har tagit initiativet till att detta problem om kollektivavtals införande vid sjukhusen har kommit upp. Jag känner verkligen inte till, hur det förhåller sig med den saken. Jag vet inte alls, vem som tagit initiativet till att kollektivavtal kommit till stånd i Malmöhus län och i Värmland. Det vet jag inte och kan därför inte heller uttala mig om den saken och har heller aldrig avsett att göra det.

Den andra punkten, där herr Sigfrid Hansson uttalade sitt misstroende, gällde det ställe i utskottets utlåtande, där utskottet säger: »Utskottet anser emellertid vissa skäl tala för att till utredning upptaga frågan, huruvida berörda personal bör tillerkännas rätt att deltaga i förhandlingar rörande utformandet av personalens arbetsvillkor.» Herr Sigfrid Hansson ifrågasatte, om detta inte var ett uttalande, som inte var allvarligt menat utan endast avsåg att insöva personalen i förhoppningar, som skulle medföra desillusioner. Anledningen till att herr Sigfrid Hansson intog den ståndpunkten var, att herr Sigfrid Hansson menade, att en rätt för personalen att deltaga i förhandlingar har betydelse endast för så vitt denna rätt leder till avfattandet av överens-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
kommelser i privaträttslig form, precis som vid ett kollektivavtal. Men så är tydligen inte alls förhållandet. Det är naturligtvis lika värdefullt för personalen att inträda i förhandlingar och framföra sina önskemål och yrkanden, därest dessa förhandlingar resultera i en bestämmelse av offentlig-rättslig natur. Det få ju alla de tjänstemän, för vilka vi bestämma lönerna här i riksdagen, finna sig i. De få sina löner bestämda offentlighetsrättsligt. Jag förstår inte, att den formen skulle på minsta vis vara mindre värd än den andra. Under sådana omständigheter kan jag inte heller fatta, att den förhandlingsrätt, som utskottet ifrågasätter skall införas för personalen, skulle vara av mindre värde, ifall man bibehåller det nuvarande systemet för avlöningarnas bestämmande än om man inför kollektivavtal.

Herr Forslund: Herr talman! Endast några få ord! Först vill jag säga, beträffande herr utskottsordförandens senaste yttrande, att förhandlingsrätten skulle kännas lika tillfredsställande som att ett förhandlingsresultat fastställes i ett kollektivt avtal, att det beror på i vilken ställning de befinna sig, som äro berörda av en sådan förhandling. De människor, varom här är fråga, önska att få det och det förhandlingsmässigt inskrivet i ett kollektivt avtal, och att detta skall kunna ske, utan att man i landstingen skall behöva tvista inbördes om det rättsliga förfarandet.

Därtill vill jag uttala min förvåning över att hela den borgerliga representationen i utskottet har gått in för att — man kan säga det efter det skrivsätt, som använts — underkänna kollektivavtalets lämplighet på detta område. Med min uppfattning om kollektivavtalen, nämligen att dessa utgöra ett fredsinstrument vid reglerandet av arbetsvillkoren, förstår jag inte denna borgerliga inställning. De borgerliga ha tidigare varit med om att lagstifta rörande de kollektiva avtalens tolkning och vad därmed hör samman. Det är en rätt överraskande ställning, som nu intages.

Jag må därtill säga, att herr utskottsordföranden resonerar ungefär som man gjorde i en av Stockholms tidningar, där man härom dagen i en annan fråga skrev: låt människorna behålla vapnen! Så ungefär resonerar också herr ordföranden. Låt det vara oreglerat på detta område. Man fäster intet avseende vid de uttalade önskingarna. Då säger jag, att detta är en felsyn på detta problem, ty där arbetsvillkoren inte äro reglerade genom kollektivavtal, där är risken för ofred större än på det område, där det finns kollektivavtal. Jag skulle vilja till herr ordföranden säga, att är det så, att våra domare här i landet skulle önska få kollektivavtal, har jag ingen principiell motvilja däremot.

För övrigt skulle jag vilja säga, att ett införande av kollektivavtal rent ekonomiskt inte behöver betyda någon ökning av kostnaderna.

Herr Strömberg: Herr talman! Jag begärde ordet för att understryka den bestämda uppfattningen, att om riksdagen avslår denna proposition, kommer det att innebära ett irritationsmoment för de landsting, som redan ha kollektivavtal införda, men om Kungl. Maj:ts proposition däremot bifalles, ha ju samtliga landsting frihet att efter prövning och efter eget skön själva avgöra, vilketdera de finna vara lämpligt. För Värmlands läns vidkommande infördes kollektivavtalen för en åtta å tio år sedan, och det under en tid, då den borgerliga majoriteten bestämde i landstinget. Sedan dess ha kollektivavtalen bibehållits, och jag tror, att man kan konstatera, att det råder ömsesidig belåtenhet med desamma.

Nu har under de sista åren på grund av de utslag, som fallit, kommit på tal, huruvida detta är i full överensstämmelse med sjukhuslagen, och för att

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
vara på den säkra sidan har Värmlands läns landsting ordnat det på det sättet, att först har lönenämnden underhandlat med personalen, och sedan där har nåtts enighet, har förslaget gått till respektive sjukhusdirektioner, och så har kollektivavtalet slutits mellan direktionerna och vederbörande avdelning, således icke längre emellan förvaltningsutskottet och fackföreningarna. Jag skulle verkligen vilja fråga, om någon menar, att detta också är en olaglighet, och jag skulle vilja fråga utskottets ärade ordförande, huruvida han vill ifrågasätta, att personalen vid våra sjukhus' ekonomiavdelningar är att betrakta såsom tjänstemän med tjänstemannaansvar. Vad är det, som konstituerar tjänstemannaställningen? Ja, det skulle väl vara något, som vi inom statsförvaltningen ha i form av konstitutorial eller fullmak. Men det kan väl aldrig bli tal om att sjukhuspersonalen, särskilt vid ekonomiavdelningarna, intar denna ställning.

Jag vill därför för min del på det bestämdaste understryka vad som redan sagts här, att det vore önskvärt att få en lagstiftning, som lägger i landstingets händer att göra, som det självt önskar i denna sak. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den kungliga propositionen.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Jag begärde ordet närmast i anledning av det resonemang, som förts ifrån utskottsmajoritetens sida om vådorna av att ett eventuellt träffat kollektivavtal skulle komma att utlöpa samtidigt med det personliga tjänsteavtalet. Detta resonemang måste ju förutsätta, att det med befattningshavarna i de olika landstingens sjukvårdsinrättningar finnes upprättade personliga tjänsteavtal.

Jag har litet erfarenhet på detta område från det län och det landsting, där jag är hemma, men jag känner inte till, att det med den personal, som finns anställd vid landstingets anstalter, träffats några personliga tjänsteavtal. Vi ha i Östergötlands läns landsting sedan några år tillbaka ett nyupprättat löneavtal med till detsamma hörande allmänna tjänstebestämmelser, ett avtal och bestämmelser, vilka ha tillkommit genom förhandlingar, kan man säga, mellan av landstinget utsedda kommitterade och representanter för de fackliga organisationer, som personalen är sammansluten i. Man kan säga, att det realiter är ett slags kollektivavtal, även om det formellt inte har träffats överenskommelse med vederbörande fackförbund. Uti dessa allmänna bestämmelser finns emellertid reglerad den ömsesidiga uppsägningstid, som skall gälla för befattningshavarna vid landstingets anstalter, och när någon ny person skall anställas, så anställes han i enlighet med de bestämmelser, som finnas i detta löneavtal med därtill knutna allmänna bestämmelser. Men det har inte någonsin hemma i mitt landsting förekommit, att man har upprättat personliga tjänsteavtal, och jag har frågat några kolleger här, om de känna till något sådant ifrån de landsting, som de representera, men fått ett nekande svar. Därför förstår jag inte detta resonemang om det personliga tjänsteavtalet och att det skulle uppstå besvärligheter, för den händelse dessa personliga tjänsteavtal skulle utlöpa samtidigt med det eventuellt träffade kollektiva löneavtalet.

Det var som sagt, herr talman, närmast detta, som föranledde mig att begära ordet, då jag ville söka undanröja den missuppfattning, som eventuellt kunde komma att bli rådande på grund av det resonemang, som här förts.

Dessutom skulle jag endast vilja tillägga, att jag inte kan förstå den räddhåga — om jag så skall beteckna det — som kännetecknar talesmännen för utskottets ståndpunkt, i det att man inte vill ge landstingen frihet att, utan att behöva tangera frågan om det lagliga eller olagliga däri, kunna träffa formenliga kollektiva uppgörelser med den personal, som är anställd vid lands-

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
tingens sjukvårdsanstalter. Jag tror inte, att det kan komma att medföra sådana besvärligheter, som det här har sagts ifrån en del håll. Då jag har denna uppfattning ber jag, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! Endast en kort replik till herr Westman!

Av hans svar på min fråga fick jag det intrycket, att han icke avser förhandlingsrätt i vanlig mening, utan fastmera *petitionsrätt*. Den rätten finns emellertid redan nu. Personalen har naturligtvis redan nu rätt att framställa önskemål. Men detta innebär ingalunda, att den kan *förhandlingsmässigt* göra sin mening om sina intressen gällande. Över förhandlingar bruka, som jag förut påpekat, protokoll upprättas, och ett i laga ordning upprättat protokoll får enligt kollektivavtalslagen karaktär av kollektivavtal, därest det ger vid handen, att förhandlingarna lett till ett resultat.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Det sades här i debatten, att om man bifaller utskottets hemställan skulle sjukhuspersonalens önskemål inte bli tillbörligen tillgodosedda. Men det är väl i alla fall så, att i de olika landstingen tillsättes vid ett och annat tillfälle en kommitté, som skall justera det allmänna lönereglementet, och i denna kommitté sitta väl representanter för vitt skilda intressen. Där finnas representanter både för läkarna, den ekonomiska personalen och den andra personalen, där finnas också representanter för de olika partierna, allteftersom dessa äro företrädade inom landstingen. Det nämndes från statsrådsbänken, att man dels behövde ordna frågan om semesterledighet och annan ledighet, dels behövde dryfta de reglementariska föreskrifterna. Men om jag inte är fel underrättad, ha dessa lönekommittéer inom de olika landstingen löst frågan om både semester och annan ledighet och till och med kostpengar under ledigheten.

Jag kan inte förstå, i vilken utsträckning personalens önskemål inte äro tillgodosedda genom de nuvarande reglementena. Jag skulle bara som ett exempel vilja påpeka, att när en vaktmästarebefattning har blivit ledig, har det varit upp till 200 sökande till denna. Det tyder inte på, att inte personalens intressen blivit tillgodosedda i de lönereglementen, som nu tillämpas.

Det nämndes av herr Forslund, att sjukhusen inte böra utgöra något fridlyst område. Jag, som har tillhört den borgerliga majoriteten inom utskottet, får säga, att jag hyser en helt och hållet annan uppfattning. Jag anser, att just sjukhusen bilda ett sådant område, som bör vara fridlyst ifrån strider i så stor utsträckning som någonsin är möjligt, och jag tror, att ett av de motiv, vi på borgerligt håll haft, är, att vi inte velat införa och inte behöva införa strider på ett område som detta. Vi anse, att det i så stor utsträckning som möjligt bör vara ett så att säga heligt område, där man bör undvika irritation och oro.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! Jag vet inte, om det gör ett dåligt intryck på kammaren, ifall jag inte svarar på de frågor, som ställas till mig i egenkap av utskottets ordförande, men eftersom det på mig själv, när jag ställer frågor till mina elever i Uppsala, gör ett dåligt intryck, ifall de inte svara på dem, så kanske kammaren ursäktar om jag svarar på den fråga, som herr Strömberg ställde till mig.

Han frågade, vad jag hade för uppfattning i spörsmålet, huruvida personalen på ekonomiavdelningen hade tjänstemannaansvar eller inte. Jag sade

Ang. regleringen av arbetsvillkoren för viss sjukhuspersonal m. m. (Forts.)
i mitt första anförande, att man borde företaga en utredning om vilken personal vid sjukhusen, som har tjänstemannaansvar, och vilken, som inte har det, och tillade att jag icke har någon som helst motvilja mot att kollektivavtal slutas med den personal, som icke har tjänstemannaanställning. Hela mitt motstånd mot kollektivavtalet har gällt, att man inte skulle tillämpa den formen på den personal vid sjukhusen, vilken har tjänstemannaanställning. Enligt utredningen tycks det vara den övervägande delen.

Den ärade talaren på Östgötabänken sade, att det, enligt hans erfarenhet från sjukhusen, inte finns några personliga avtal vid sidan av kollektivavtalen, och att vi i det fallet gjort oss skyldiga till en missuppfattning i utskottet. Då ber jag att få säga, att den ärade talaren beskrev själv, hur det går till, när man sluter ett personligt avtal, då kollektivavtal finnes. Han sade nämligen, att man anställer folk på de löne- och arbetsvillkor, som finnas angivna i kollektivavtalet. Så fort man det gör med en bestämd människa, sluter man personligt avtal med henne. Men för övrigt ber jag att få hänvisa den ärade talaren att diskutera detta med statsrådet Undén, som just berört, hurudan situationen blev, om landstinget slöt kollektivavtal på sådant sätt, att det personliga tjänsteavtalet och kollektivavtalet samtidigt utlöpte. Jag undvek att med statsrådet Undén diskutera de invecklade frågorna om alla de rättsliga situationer, som kunna uppkomma, om man inför kollektivavtal vid sjukhusen, detta för att inte ta kammarens tid för mycket i anspråk. Jag skall inte heller inlåta mig på någon närmare diskussion med den ärade talaren, utan jag ber honom, att han för den diskussion, som han här önskar, med herr statsrådet Undén, som tydligen hade samma missuppfattning som utskottets majoritet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Forsslund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena *Sandler* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående godkännande av en mellan Sverige och de Socialistiska

Rådsrepublikernas Union avsluten överenskommelse angående beställningar och krediter m. m.; samt
nr 256, angående statlig exportkreditgaranti m. m.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5.

Anslag till byggande av enkla bygdevägar.

Under punkten 13 av sjätte huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.

Vidare hade Kungl. Maj:t under punkten 14 av nämnda huvudtitel föreslagit riksdagen dels besluta, att till byggande av ödebygdeväg, som utfördes annorledes än genom statens försorg, skulle utgå statsbidrag med högst 85 procent av den beräknade kostnaden, där ej på grund av särskilda skäl högre bidrag prövades böra beviljas, dels ock till byggande av ödebygdevägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs och Värmlands län för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,200,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.

Slutligen hade Kungl. Maj:t under punkten 16 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet förehäft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena, nr 85, inom första kammaren av herr *C. Lindmark* m. fl. och den andra, nr 175, inom andra kammaren av herr *E. Lindmark* m. fl., i vilka föreslagits, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag under sjätte huvudtiteln, punkterna 13, 14 och 16, måtte besluta att anslagen för budgetåret 1934/1935 till enkla bygdevägar 1,350,000 kronor, ödebygdevägar 1,200,000 kronor och tillfartsvägar till inlandsbanan 500,000 kronor, tillsammans 3,050,000 kronor, skulle utgå av vanliga statsmedel såsom extra reservationsanslag;

Anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herr *A. Heiding* m. fl. väckt motion, nr 216, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta, att av Kungl. Maj:t äskade anslag å kronor 1,350,000 till byggande av enkla bygdevägar, kronor 1,200,000 till byggande av ödebygdevägar och kronor 500,000 till byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan skulle utgå av vanliga statsmedel såsom extra reservationsanslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet tillstyrker, att anslaget till enkla bygdevägar bestämmes till det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet av 1,350,000 kronor eller samma belopp, som anvisats för innevarande budgetår.

Däremot har utskottet ej ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag, att förevarande anslag till enkla bygdevägar liksom de i det följande upptagna anslagen till ödebygdevägar och tillfartsvägar till inlandsbanan skulle täckas av automobilskattemedel. Utskottet åberopar härutinnan den ståndpunkt, 1933 års riksdag intagit till denna fråga. En sådan åtgärd skulle, såsom riksdagen då framhöll, innebära ett ytterligare inkräktande på dessa medel, desto mindre tillrädligt som de redan för närvarande visat sig knappa för finansieringen av de båda ursprungliga automobilskattemedelanslagen, nämligen anslagen till förbättring och underhåll av för automobiltrafiken viktiga gator och vägar i städerna, respektive på landsbygden. Härtill komme skäligheten av att från allmänna budgeten alltjämt i erforderlig utsträckning lämnades bidrag för finansieringen av utgifterna för de allmänna vägarna.

I anslutning till riksdagens sålunda tidigare uttalade mening anser alltså utskottet, att anslagen till enkla bygdevägar liksom ock de i det följande upptagna anslagen till ödebygdevägar och tillfartsvägar till inlandsbanan ej böra utgå av automobilskattemedel utan bestridas av andra statsinkomster. Detta innebär en överflyttning från automobilskattemedlen till allmänna budgeten av sammanlagt 3,050,000 kronor.

Med tillstyrkande alltså av de i ämnet väckta motionerna hemställer utskottet, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till de av herrar *C. Lindmark* m. fl. och *E. Lindmark* m. fl. samt herr *Heiding* m. fl. väckta motionerna (I: 85 och II: 175 samt II: 216), i vad de avse förevarande anslag, må till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor.»

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Lindblad*, *Olof Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Asplund*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Norsell* och *Norling*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker — — innevarande budgetår.

Kungl. Maj:ts förslag om att täckning för ifrågavarande anslag till enkla bygdevägar beredes av automobilskattemedel har ej givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de av herr *C. Lindmark* m. fl. och herr *E. Lindmark* m. fl. samt herr *Heiding* m. fl. väckta motionerna (I: 85 och II: 175 samt II: 216), i vad de avse förenämnda anslag, må till byggande av enkla bygdevägar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,350,000 kronor, att direkt utgå av automobilskattemedel.»

2) av herr *Hamrin*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

Herr **Lindblad**: Herr talman! Jag har jämte en del andra ledamöter av utskottet här avgivit en reservation, som ställer sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt i fråga om de medel, som skola användas för dessa vägbyggnader. Kungl. Maj:t har föreslagit, att de skulle utgå av automobilskattemedel. Ett liknande förslag förelåg i fjol men blev avslaget av riksdagen. Nu har kommunikationsministern framlagt samma förslag i år, och han motiverar det på följande sätt:

»Med avseende å finansieringen av kostnaderna för vägväsendet har återupptagits det i fjolårets statsverksproposition framlagda men av riksdagen då ej bifallna förslaget om överflyttning från den allmänna skattebudgeten till automobilskattemedlens specialbudget av de under sjuätte huvudtiteln upptagna anslagen till byggande av enkla bygdevägar, ödebygdsvägar och tillfartsvägar till inlandsbanan. Detta förslag, varigenom å allmänna skattebudgeten vinnes en besparing av sammanlagt 3.05 miljoner kronor, har jag så mycket hellre ansett böra ånyo framföras, som automobilskattemedlens avkastning för nästa budgetår kan beräknas stiga med 3 miljoner kronor och följaktligen även efter den föreslagna överflyttningen ungefär oförändrat belopp skulle stå till förfogande för de ändamål, vilka nu bestridas av automobilskattemedel.»

Det är således en omläggning av anslaget, som här ifrågasättes av Kungl. Maj:t, och då det visat sig vara möjligt att i år lättare än i fjol göra detta, ha vi ansett, att man inte borde göra någon förändring i budgeten i den av Kungl. Maj:t framlagda propositionen, utan ha vi yrkat bifall till denna.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Det är ju riktigt, som den föregående talaren yttrade, att statsrådet — dock icke statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet utan statsrådet och chefen för finansdepartementet — har anfört detta, som herr Lindblad nyss citerade, som motivering för sitt förslag. Nå, det inverkar ju inte på saken, att det var finansministern, som sade detta, ty då inte kommunikationsministern anmält avvikande mening, är det klart, att han instämt i vad finansministern föreslagit i detta avseende, nämligen att detta anslag lämpligen skulle kunna utgå av automobilskattemedel i stället för av andra skattemedel. Emellertid förhåller sig ju med denna sak på det sättet, att det — som alla veta — i fråga om anslag av automobilskattemedel föreligger en stor brist, i det att de olika länsstyrelserna inte något år kunna få så mycket av detta anslag, som de egentligen skulle behöva. Samma förhållande upprepas år efter år. I en situation sådan som den nuvarande kan jag väl förstå, att finansministern har på alla sätt försökt täcka utgiftsposterna i budgeten med andra inkomster än skattemedel. Det är klart, att han då fastnat för denna punkt, därför att det i år visat sig, att automobilskattemedlen uppgå till ungefär tre miljoner mer än under föregående år. Men i förhållande till vad som behövs för automobilskattemedlens egentliga ändamål räcka medlen inte på långt när till att även användas för byggande av enklare bygdevägar, som det här är fråga om. Det har ju inte heller varit automobilskattelagens ursprungliga mening, att dessa medel skulle gå till sådana vägar. Och finansministern har ju den här gången inte ens nöjt sig därmed, utan han har även velat använda bilskattemedlen till ödebygdsvägar. Men då, får jag lov att säga, har man bottenskrapat så mycket som överhuvud taget är möjligt. Ödebygdsvägar äro ju inte sådana vägar, som i allmänhet böra byggas för medel, som tas in genom beskattning av automobiltrafiken, därom kunna vi alla vara ense.

I närvarande ögonblick anser jag mig inte behöva yttra mig vidare utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Anslag till byggande av enkla byggvägar. (Forts.)

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag anser mig skyldig framhålla så klart som möjligt för kammaren, att ett bifall till utskottets hemställan innebär, att ytterligare något över tre miljoner måste anskaffas i skattemedel i jämförelse med vad annars skulle bli fallet. Det är ju uppenbart, att regeringen ifrån de allmänna utgångspunkter, som den företräder, när den på olika vägar försöker skaffa medel för att sätta i gång arbeten, inte i och för sig kan ha någonting emot att på detta sätt få tre miljoner extra för igångsättande av arbeten, men vid övervägande av möjligheterna att anskaffa de nödiga skattemedlen har man kommit till det resultatet, att det var rimligt att inte gå längre i skattehöjning än som har skett, och då fanns det ingen annan plats för detta väsanslag än att låta det utgå av bilskattemedel. Jag vet, att riksdagen förra året var i ungefär samma läge och då gick på samma linje som utskottsmajoriteten nu har gjort, men det förefinns den skillnaden, att på grund av den mycket stora tilläggsstat, som hade framlagts i början av förra riksdagen och gällde arbetslöshetskommissionens arbeten, och på grund av att denna tilläggsstat kom att visa ett mycket stort överskott fram mot riksdagens slut, förelåg en reservation på 25 miljoner på anslaget till arbetslöshetens bekämpande, och det fanns sålunda för ögonblicket medel tillgängliga, som i hög grad underlättade möjligheterna att balansera budgeten vid riksdagens slut utan att ytterligare behöva öka skattemedlen. Läget i detta ögonblick är inte lika gynnsamt, och man får sålunda ha klart för sig, att om första kammaren fattar samma beslut som andra kammaren redan har gjort, så betyder det, att dessa tre miljoner kronor *måste* anskaffas genom, jag vill inte säga skatteökning, men genom ett uttagande av skatt, som annars inte hade varit nödvändigt.

Herr **Johansson, Johan Bernhard**: Jag vill med anledning av herr finansministerns anförande framhålla, att det väl torde vara en lämpligare utväg att täcka detta anslag genom att pruta på andra poster i herr finansministerns budget än att använda bilskattemedlen. Jag tror, att det finns anledning att ställa sig ganska betänksam mot åtskilligt, som yrkas från regeringens sida i vissa andra avseenden.

Denna fråga är ju inte ny. Den har återkommit år efter år. Finansministrarna ha velat nagga på bilskattemedlen för att därmed få hjälp att täcka hål i budgeten, och på det sättet har det gått undan för undan, senast togs det stora vägsanslaget på 5,250,000 kr., som förut utgick av skattemedel, och överfördes att utgå av automobilskattemedel. Det är klart, att detta kommer att rubba och förskjuta möjligheterna att med bilskattemedlen tillgodose de ändamål, som dessa medel äro avsedda att tjäna. Jag syftar på vägunderhåll, vägförbättringar, permanentbeläggningar o. s. v.

Jag vill framhålla en synpunkt, som man inte får förglömma i detta avseende. När automobilskattemedlen första gången beslötos, framhölls det uttryckligen, att det här gällde en skatt, genom vilken man uttog medel, som skulle användas för att få de hårt trafikerade bilvägarna i ett bättre och förstklassigt skick. Men sedan har man utvidgat området för dessa medels användning till att inte bara omfatta förbättring av för automobiltrafiken viktiga vägar, utan också gälla byggande av vägar. Och nu vill man utsträcka det också till ödebygdsvägar och tillfartsvägar till inlandsbanan, där automobiltrafiken naturligtvis är ganska ringa.

Jag vill även framhålla en annan synpunkt, nämligen att jag tror, att automobiltrafiken genom den beskattning, som nu har pålagts densamma, har fått en skattebelastning, utöver vilken man inte kan gå, utan man får anse den beskattningen såsom ett maximum. Det är därför inte möjligt att uttaga mera i form av automobilskattemedel. Då finns det ingen annan möjlighet än att

Anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)

göra såsom statsutskottet har föreslagit: att avvisa detta Kungl. Maj:ts förslag att taga pengarna av automobilskattemedel och i stället låta beloppet utgå av andra statsmedel. Men jag vill säga, liksom jag sade i början av mitt anförande, att detta behöver inte betyda, att man ökar skattebudgeten, utan man kan inrikta sig på att spara på andra ställen. Jag skulle vilja uttala den förhoppningen, att vi måtte slippa diskutera detta spörsmål år efter år, utan att finansministern vid en kommande budgets uppgörande redan från början ville taga ad notam den av riksdagen i fjol och i år, efter vad jag hör, av andra kammaren redan uttalade meningen och vid uppgörande av budgeten inrikta sig på att skaffa medel på annat sätt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av finansministerns yttrande här för en liten stund sedan. Jag finner, att en hel del av vad jag tänkt säga redan sagts av herr Johansson i Fredrikslund, och jag kan för den skull i huvudsak instämma med honom. Jag skulle emellertid vilja påpeka ytterligare ett förhållande, och det är, att man nog får vara synnerligen försiktig, då man beräknar, hur automobilskattemedlen skola utfalla under den närmaste tiden. Jag erinrar om att enligt en statistisk uppgift, som just häromdagen var synlig i tidningarna, är antalet motorfordon här i Sverige för närvarande lägre än vad det har varit under flera år. Vi ha således kommit i en utförsbacke så att säga i den kurva, som visar motorfordonens antal. Jag har också här tidigare under åren hört en här närvarande kammarledamot, som då var finansminister, tala om den fara, som ligger däri, att man övergår till andra bränslen än dem, som enligt nu gällande förordningar äro föremål för beskattning. Det är säkert så, att bilägarna ännu inte helt utnyttjat de möjligheter, som stå dem till buds att på den vägen göra besparingar. Det kan hända, att vi få se nya möjligheter utnyttjas att driva motorfordon med andra drivmedel än bensin och motorsprit. Man får kanske räkna med att det särskilt för den tyngre buss- och lastbilstrafiken kommer fram andra drivmedel, som göra, att bilskattemedlen inte komma att nå upp till den höjd, som man hitintills kunnat ganska noga beräkna i förväg. Detta ger ju anledning till att iakttaga synnerlig försiktighet, då man vill ta automobilskattemedlen i anspråk för andra ändamål än dem, för vilka bilskattemedlen vid sin tillkomst voro avsedda.

Jag behöver inte här upprepa vad herr Johansson i Fredrikslund nyss antydde om hur bilskattemedlen undan för undan ha fått tjäna till att täcka sådana utgifter, som tidigare ha bestritts av andra statsmedel. Och det är ju fara värt, att den tidpunkt kommer, då en finansminister är färdig att låta bilskattemedlen gå in i budgeten, varefter det kan bli rätt tvivelaktigt, om anslag sedan kunna utdelas till de ändamål, bilskattemedlen nu tillgodose.

Jag vill särskilt påpeka faran i att inte länsstyrelserna ha tillräckligt med medel till sitt förfogande för att täcka de utgifter, som i en hel del fall vägdistrikten redan ha gjort i förlitande på att de under den närmaste tiden skulle få täckning genom anslag från länsfonderna. Jag vill minnas, att för närvarande vägdistriktens skuldbörda uppgår till mellan 50 och 60 miljoner kronor. Det är ett ganska avsevärt belopp att täcka.

Jag skulle för den skull tro, att det är synnerligen vanskligt att gå den väg, som föreslås i den kungliga propositionen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Wigforss: Bara ett par ord! Jag är alldeles ense med herr Johan Bernhard Johansson, att det är mycket önskvärt, om man kan

Anslag till byggande av enkla byggvägar. (Forts.)

visa på andra punkter, där man skulle kunna spara in de tre miljoner, det här är fråga om. Innan man har gjort praktiska förslag i den punkten, kan man ju inte bedöma det uppslaget. Jag vet, att herr Johansson själv önskar mycket starka ökningar på vissa poster, så att jag förmodar, att även om besparingar kunna göras på vissa håll, så finns det hål att fylla. Men jag yttrade mig försiktigtvis inte så, att man genom ett beslut att ta ut dessa tre miljoner av skattemedel nödvändigtvis skulle behöva öka skatten. Jag sade endast, att skatten måste bli tre miljoner högre än den under andra förhållanden skulle kunnat vara. Om det är så, att herr Johan Bernhard Johansson kan spara tre miljoner på annat håll, så kan herr Johan Bernhard Johansson sänka den eljest nödvändiga skatten med dessa tre miljoner.

Vad den siste talarens yttrande om bilskattemedlen beträffar, är det lyckligtvis så, att den senaste tidens utveckling visar en förnyad uppgång för dessa bilskattemedel. Man kan följa åtminstone bensin- och gummiringsskatten månad för månad. Det finns anledning antaga, att de 75 miljoner kronor, som man beräknat, skola inflyta. I det fallet skulle man alltså inte behöva frukta den nedgång, som ju annars kunde ha haft otrevliga konsekvenser.

Herr statsrådet **Leo**: Herr förste vice talman! Om det vore så, som herr Johansson i Fredrikslund sade, att det fanns anledning tro, att överförandet av dessa 3,050,000 kronor från allmänna skattemedel till automobilskatte-medel skulle medföra, att man inte längre skulle kunna fylla de uppgifter, som ursprungligen ha avsetts med automobilskatte-medlen, så hade jag för min del inte varit med om det förslag, som på initiativ av finansministern har framkommit om överförande av anslaget. Ty jag har den bestämda uppfattningen, att man under alla förhållanden först och främst skall se till, att automobilskatte-medlen räcka för att i önskvärd utsträckning tillgodose kraven på underhåll och förbättringar av vägarna. Men även om man gör denna överföring, så finns det ingen som helst anledning tro, att inte automobilskatte-medlen skulle räcka till dessa underhålls- och förbättringskostnader. En blick på huvudtiteln, som upptar en sedvanlig plan för fördelning av automobilskatte-medlen, visar, att dessa mycket väl räcka till, även om man låter dem bära kostnaderna för byggande av enkla byggvägar, ödebyggsvägar och tillfartsvägar till inlandsbanan. Det är således under den förutsättningen, att vägväsendet på intet sätt skadas, som jag har kunnat vara med om att ta dessa 3,050,000 kronor av automobilskatte-medel. Och jag vågar påstå, att inga som helst berättigade intressen komma att trädas för när genom denna överflyttning. Vägskatteskyldiga få inte ett enda öre mer i vägskatt och bli inte heller på något som helst annat sätt betungade av denna överföring. Som vi alla veta, är det vidare så, att det under senare år pågått ett vägbyggande i den utsträckningen, att tre miljoner kronor mer eller mindre på skattebudgeten till vägbyggande inte spela så stor roll. Genom den arbetslöshet, som vi ha haft i landet under de senaste två, tre åren, har staten varit nödsakad att lägga ned väldiga summor på vägarbeten. Jag kan nämna, att arbetslöshetskommissionens bidrag till under tiden den 1 juli i fjol till den 15 i denna månad kontrakterade arbeten på allmänna vägar, avsedda att utföras som statliga reserverbeten beräknas uppgå till inte mindre än 38,000,000 kronor och bidragen till statskommunala vägarbeten icke mindre än 14,000,000 kronor. Sammanlagt således 52,000,000 kronor till vägbyggnader vid sidan om anslagen från både de allmänna skattemedlen enligt huvudtiteln och automobilskatte-medlen. När det byggs vägar i vårt land för så ofantliga belopp, finns det inte ens ur vägväsendets egen synpunkt någon

Anslag till byggande av enkla byggvägar. (Forts.)

som helst anledning att försöka pressa ut ytterligare tre miljoner till vägbyggnader ifrån skattebudgeten.

Jag har därför, i det läge vari skattebudgeten befinner sig, inte haft några som helst betänkligheter mot att biträda finansministerns förslag.

Herr Hamrin: Herr talman! Jag har vid denna punkt fogat en s. k. blank reservation, och densamma avser även de följande punkter, varom tvist uppstått mellan anhängarna av Kungl. Maj:ts proposition och utskottsmajoriteten. Jag har ansett det vara oriktigt och olämpligt att på ett så tidigt stadium fastslå, varifrån dessa pengar skola tagas. Jag kan visserligen dela och delar utskottsmajoritetens ståndpunkt, men det synes mig vara alldeles för tidigt att avvisa Kungl. Maj:ts förslag att täcka detta behov. Jag har alltså velat hålla denna fråga fullständigt öppen.

När statsutskottets majoritet säger, att beträffande sättet för täckning av förevarande anslag kommer utskottet framdeles att avgiva yttrande, har jag inte kunnat fria mig från den misstanken, att man fränhänt sig möjligheten att obundet pröva saken, detta emedan utskottet i sin motivering bestämt avhänder sig rätten att använda bilskattemedlen. Jag delar fullständigt finansministerns uppfattning därom, att fattar man på detta tidiga stadium av riksdagsarbetet ett beslut som innebär att man åstadkommer ett hål i budgeten på 3—4 miljoner kronor, har man skyldighet att åtminstone antyda, varifrån dessa pengar skola tagas. Jag hoppas, att det skall bli möjligt att täcka detta anslag av andra medel än automobilskattemedel, men det vet jag inte. Jag skulle kanske tillägga, att jag tvivlar på att det blir möjligt.

I det nuvarande läget, herr talman, anser jag mig ha rätt att tolka det sista uttalandet i utskottets utlåtande så, att man inte nu behöver definitivt motsätta sig ett anlitande av den av Kungl. Maj:t föreslagna utvägen. Därför kommer jag att ansluta mig till majoriteten inom utskottet men förbehåller mig fri rätt att vid en kommande prövning ta ut pengarna på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Endast ett par ord i anledning av vad kommunikationsministern meddelade om det stora belopp, som nu går till vägbyggnader. Han nämnde siffran 52 miljoner kronor, och den är ju alldeles riktig. Det är kanske för våra förhållanden enorma belopp, som under de sista åren nedlagts på byggande av vägar, och detta gäller icke minst det allra sista året, men därvid är att ta i betraktande, att de vägar, som nu komma till för dessa belopp, i fortsättningen kräva penningar för sitt underhåll. Säkerligen komma vi att få ett avsevärt ökat underhållskonto för våra vägar, om vägbyggandet skall fortsätta i denna takt, och det är just till vägunderhåll, som bilskattemedlen i främsta rummet äro avsedda. Man kan därför hysa en viss fruktan för att, om man nu undan för undan tar ifrån dessa medel till andra ändamål, vi inom en närmare eller fjärmare tid komma i den situationen, att vi finna, att vägunderhållet springer upp till sådana kostnader, att bilskattemedlen komma att beskäras så avsevärt, att de nödvändiga arbetena av annat slag inte kunna fullgöras.

Det är bland andra dessa synpunkter, som legat till grund för mitt ståndpunktstagande i denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna

Anslag till byggande av enkla bygdevägar. (Forts.)
reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkterna 12—37.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 38.

Lades till handlingarna.

Punkten 39.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till de värnpliktigas avlöning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

I den till riksdagen avlåtna, den 3 januari 1934 dagtecknade propositionen, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1934/1935 hade Kungl. Maj:tt i avseende å avd. Lantförsvaret under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 685,000 kronor till 2,731,000 kronor.

*Ang. arméns
avlönings-
anslag.*

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. (nr 110) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Lindman* m. fl. (nr 221), vari hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta,

a) att antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter skulle beräknas till 180 samt vederbörliga underhållsanslag ökas i härav betingad utsträckning,

b) att antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga skulle ökas med 198,000 till 983,000 tjänstgöringsdagar samt att vederbörliga anslag för de värnpliktigas underhåll och avlöning skulle ökas i enlighet härmed,

dels ock en inom andra kammaren av herrar *J. H. Brädefors* och *Hagberg* i Luleå väckt motion (nr 421), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta höja militärmanskapets dagavlöning till 1 krona samt för dem, som fullgjorde mer än 140 dagars tjänstgöring, till 1 krona 50 öre.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

a) avslå det i herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. förevarande motioner (I: 110 och II: 221) framställda förslaget om ökning av antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter;

b) avslå det i nämnda motioner framställda förslaget om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga;

c) avslå herrar Brädefors och Hagbergs i Luleå förevarande motion (II: 421) om höjning av militärmanskapets avlöning, i vad nämnda motion avsåge anslaget till de värnpliktigas avlöning vid armén;

d) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 685,000 kronor till 2,731,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Borell, Bagge, Nilsson* i Fredriksfält, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) bifalla det i herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. förevarande motioner (I: 110 och II: 221) framställda förslaget om ökning av antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter till 180;

b) bifalla det i nämnda motioner framställda förslaget om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med 198,000 dagar;

c) avslå — — — vid armén;

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,046,000 kronor, med 788,000 kronor till 2,834,000 kronor.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! I årets statsverksproposition har antalet tjänstgöringsdagar under nästa budgetår för till linjetjänst uttagna värnpliktiga beräknats till 3,714,000, antalet dagar för värnpliktiga, uttagna till ersättningsreserven, är upptaget till 785,000, och härtill komma de tjänstgöringsdagar, som åtgå för förlängd tjänstgöring för s. k. samvetsömma värnpliktiga, 92,000 dagar. Detta gör tillsammans 4,591,000 dagar.

I den motion, nr 110, som väckts inom denna kammare av herr J. B. Johansson m. fl., har yrkats, dels att antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga skulle ökas med 198,000 till 983,000, samt att vederbörande anslag för de värnpliktigas underhåll och avlöning skulle ökas i enlighet härmed, dels ock att antalet till krigsskolan årligen beordrade reservofficersaspiranter skulle ökas från av Kungl. Maj:t beräknade 130 med 50 till 180, och att vederbörliga underhållsanslag ökas i härvad betingad utsträckning.

Vad först beträffar de i nämnda motion gjorda yrkandena om ökning av antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven, så motiveras detta yrkande därmed, att det enligt motionärernas uppfattning är synnerligen angeläget, att de för linjetjänst uttagna värnpliktiga få använda sin tid odelat för den militära utbildningen. Det påpekas i motionen, och jag skall be att få understryka detta, hurusom redan vid antagandet av 1925 års försvarsordning det framhölls såsom det mest bärande skälet för att man skulle kunna ytterligare nedsätta utbildningstiden för de värnpliktiga, att denna utbildningstid skulle användas för renodlat militär utbildning, och att all handräckning sålunda skulle ombesörjas av de till ersättningsreserven uttagna

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

värnpliktiga. Vikten härav betonades med mycken styrka av försvarsutskottet 1925, som på det kraftigaste framhöll angelägenheten av att alla åtgärder vidtoges, som kunde bidra till övningstidens utnyttjande på det mest ändamålsenliga och effektiva sätt. Emellertid har ju detta icke blivit förhållandet. De till linjetjänst uttagna ha under hela tiden och alltjämt i mycket betydande utsträckning tagits i anspråk för handräckning. Ja, deras användande för detta ändamål har till och med ökats på grund av att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven minskats under det av myndigheterna angivna behovet. Således, under det att generalstabschefen angivit behovet för nästkommande budgetår till 983,000 dagar, har såsom jag förut nämnt i årets statsverksproposition räknats med endast 785,000 dagar eller 100,000 mindre än vad 1925 års försvarsutskott beräknade. Detta verkar naturligtvis så mycket mer ofördelaktigt för de till linjetjänst uttagna värnpliktigas utbildning, som utbildningstiden blivit ytterligare otillräcklig, utöver vad som tidigare varit förhållandet, på grund av de nya tekniska hjälpmedel, som efter hand tillförts försvaret och som fordra en noggrann och detaljerad utbildning av de värnpliktiga.

Det är på grund härav högermotionärerna yrkat, att antalet dagar för ersättningsreserven skall ökas till det av generalstabschefen föreslagna eller med 198,000 dagar. Det lär väl näppeligen från något håll kunna bestridas, att det ligger en ofrånkomlig sanning i detta, att den redan i och för sig mycket korta utbildningstiden för de till linjetjänst uttagna värnpliktiga blir ytterligt svår att använda på ett för försvarets effektivitet erforderligt sätt, om man ej har tillräckligt med personal att göra ersättningstjänst. Detta yrkande av högermotionärerna synes mig sålunda vara mycket starkt sakligt motiverat.

Det andra yrkandet i den motion, jag nyss berörde, avser, att de till krigsskolan beordrade reservofficersaspiranterna skulle beräknas till 180, vilket innebär en ökning i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 50 stycken. 1925 års försvarsproposition räknade med minst 125 elever i reservofficerskursen, och siffran höjdes av dåvarande försvarsutskottet till 130. Bristen på officerspersonal har dock gjort behovet av ett större antal reservofficerare synnerligen trängande. Chefen för generalstaben har tidigare angivit behovet av ordinarie officersrekrytering i reserven till 210, under det att inspektören för militärläroverken, dock enbart av ekonomiska skäl, föreslagit en inskränkning till ett elevantal av 180 eller detsamma, som påyrkats i den av mig nu berörda motionen. Detta skulle motsvara 6,000 ytterligare tjänstgöringsdagar, men under det kommande budgetåret behöver man därav ej räkna med mer än cirka 2,000 utbildningsdagar, då det under nästa budgetår ej kan bli fråga om annat än att dessa ytterligare tillkomna få en särskild kurs vid den vinterskola, som anordnas för reservofficersaspiranter. Något behov av ökat anslag för krigsskolan föranledes ej av förslaget. Den ökning, som sålunda föreslagits av motionärerna, skulle medföra en total ökning utöver vad Kungl. Maj:t begärt med 103,000 kronor, ett belopp, som ju i förhållande till vad som därmed vinnes, kan betecknas såsom jämförelsevis litet.

På de av mig nu upprepade skäl, som anförts i dessa motioner, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade, av herr Bergqvist m. fl. undertecknade reservationen.

I herr Borells yttrande instämde herr *Wohlin*.

Herr **Hamrin**: Herr talman! Jag skulle kunna inskränka mig till att yrka bifall till statsutskottets förslag, och det skall jag också göra och blott tillägga några få ord.

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

Såvitt jag kan erinra mig, är detta den första motion från högersidan rörande ökade försvarsutgifter, som vi här i dag behandla. Om icke minnet sviker mig alltför mycket, rör det sig om sammanlagt ett belopp av 9 miljoner kronor, och redan detta är för mig anledning att ställa mig mycket betänksam inför den rad av krav, som från högern reses om ändring i höjande riktning av Kungl. Maj:ts äskanden. Det låter mycket vackert, att här är det endast fråga om 103,000 kronor, men man måste ju se detta yrkande i samband med det övriga, som från samma håll kräves. Det är möjligt, att även jag finner anledning att längre fram i år biträda krav, som innebära höjning av militärutgifterna, men då tror jag, det kommer att bli på sådana punkter eller någon sådan särskild punkt, där det icke gärna kan uppstå någon tvekan eller tvist om ändamålsenligheten. Här är det en rad av krav, där man har anledning att ställa sig tveksam ifrån rent organisatorisk synpunkt, och det skulle väl vara ganska egendomligt, om riksdagen, samtidigt som försvarskommissionen arbetar, skulle rycka loss frågor än här än där för att lösa dem fristående eller vidtagna ändringar. I många fall är det ju så, att högermotionärerna åberopa 1925 års försvarsbeslut och mena, att så och så mycket förutsattes då beträffande övningstid, anslag o. s. v., och det har icke blivit uppfyllt och därför skriver man av vad som då sades och framställer ett yrkande i den riktningen. Jag tycker, att denna motivering är fullkomligt ohållbar. Den kommission, som arbetar, har ju till uppgift att granska 1925 års försvarsbeslut och se vilka ändringar som i detsamma böra och kunna vidtagas. Det är, för att använda ett starkt uttryck, en alldeles bakvänd ordning, som man här vill föra oss in i.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på reservationen och alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr Borell: Jag kan förstå den föregående ärade talarens inställning i förhållande till vissa av de krav, som resas i den nu omtalade högermotionen. I vissa punkter kan man naturligtvis diskutera, om de framförda kraven röra sådana organisatoriska ändringar, som lämpligen böra anstå under avvaktan på slutförandet av det arbete, som påvarar den nu sittande försvarskommissionen, men jag kan för min del ej fatta, att man kan få in det nu framställda yrkandet under denna rubricering. Här är det endast fråga om att låta de klasser av värnpliktiga, som innan en eventuell ny försvarsorganisation kommer till stånd utbildas för framtida eventuell tjänstgöring under den tid de kvarstå såsom värnpliktiga eller i landstormen, få en fullgod militär utbildning. Vad därutinnan försummas kan ju aldrig ersättas genom någon ny organisation. Vad man icke gör, det är och förblir borta, och den minskning i värnkraften, som vårt land därigenom lider, kan således aldrig ersättas. Det nu framställda yrkandet ligger således på ett helt annat plan än det organisatoriska. Här är frågan: kan det ur några synpunkter vara förståndigt att taga in värnpliktiga till linjetjänst, i synnerhet när de ha så kort utbildningstid och endast ett relativt litet antal värnpliktiga i förhållande till hela antalet uttages till sådan tjänst — kan det vara rimligt att låta dessa värnpliktiga i mycket stor utsträckning tagas i användning för handräkningsgöromål och således efterätta deras militära utbildning? Jag tycker, att skälen för detta yrkande äro så starka, att de icke kunna på sakliga grunder motsägas från något håll.

Jag tillåter mig därför vidhålla mitt yrkande.

Herr Nylander: Herr talman! Jag kan icke underlåta att också säga några ord, särskilt med anledning av vad herr Hamrin här framförde. Han

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

talade om de stora organisatoriska konsekvenser, som skulle kunna uppstå genom ett bifall till den här framförda reservationen. Jag har svårt att se, att vad som här framförts på något sätt berör själva försvarsorganisationen på sådant sätt, att det skulle förrycka resultatet av den sittande försvarskommissionens arbete.

Vad jag vill säga ett par ord om är det ökade antalet reservofficerare. Jag har rent av svårt att förstå, hur utskottsmajoriteten har velat visa tillbaka det förslag, som här framförts om att utbilda ett ytterligare antal reservofficersaspiranter. Det är ju en för statsverket synnerligen billig anordning att på det sättet skapa en befälsreserv. Jag erinrar om att enligt 1925 års härordning blev det genom den överföring till de övergångsstater, som då skapades, för tillfället en mycket riklig tillgång på befäl, som icke längre tillhörde den aktiva officerskåren. Denna tillfälliga reserv, som man på det sättet bildade, har ända till de sista månaderna varit tillräcklig för att fylla behovet av befälspersonal i händelse av mobilisering av de militära formationer, som ingå i nu avsedd organisation. Men det är dock vittnat och framfört, att nu ej längre denna tillgång är så stor, att den kan täcka behovet, och det är uppenbart, att vi om ett par år komma att lida mycket stor brist på befäl, som kan rycka in i händelse av att armén skulle behöva mobiliseras. Det är, som vi alla torde veta, ej gjort i en handvändning att skapa tillräckligt utbildat, rutinerat befäl, utan man måste ju lägga en sådan sak på längre sikt. Därför är det ett alldeles påtagligt behov av att redan nu skapa möjlighet att genom utbildning av reservofficerare åstadkomma denna utsvällning av våra militära formationer, som måste ske i händelse av mobilisering, och det är ju så billigt för svenska staten att bygga på tillgången på reservofficersaspiranter, att man icke gärna bör tillbakavisa denna möjlighet. Jag har själv på min tid genomgått dylik utbildning, och jag vet, hur stora uppoffringar det varit för de enskilda, som underkastat sig denna utbildning, uppoffring i tid och även i ekonomiskt avseende, då den ersättning som lämnas en reservofficer i allmänhet ej kan täcka de utgifter, han har för saken. Jag tror, som jag redan sagt, att det är utomordentligt förmånligt för statsverket att kosta på den reservationsvis föreslagna obetydliga utgiften för en ökning av reservofficerarnas antal.

Vad sedan beträffar tjänstgöringsdagarna, har jag haft en ganska livlig känsla av att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven är otillräckligt. Jag har under en lång följd av år handhaft värmekontrollen vid västra fördelningen och haft tillfälle till detaljstudier vid varje särskilt etablissamang för att där se, hur deras maskinella och värmetekniska anordningar varit skötta, och jag har därvid funnit, hur det genomgående varit så, att den handräkningspersonal, som kunnat ställas till förfogande, varit tilltagen i underkant och på vissa håll till och med varit så liten, att det har ställts alldeles otroliga fordringar på den ordinarie maskinpersonalen, för att den skulle kunna hinna med sina åligganden. Jag har för den skull en mycket stark känsla av att dessa ersättningsreservens tjänstgöringsdagar ligga i underkant och att mycket starka skäl tala för den ökning, som i reservationen föreslås.

Jag ber för den skull, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Vennerström**: Jag vill för min del ingalunda bestrida, att chefen för generalstaben och även inspektören för militärläroverken anfört vissa vägande skäl för ökning åtminstone den närmaste tiden av antalet reservofficersaspiranter. Men det förefaller åtminstone mig, som om herrar motionärer och de, som fört motionärernas talan i debatten, svävade i villfarelse om vilka bestämmelser som i det avseddet för närvarande gälla.

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

Det står i motionen, att man kräver ett upphävande av den hittills tillämpade begränsningen av antalet till krigsskolan beordrade reservofficersaspiranter. Man får av detta krav och även av herr Nylanders anförande den uppfattningen, att man från herrarnas sida rent av menar, att det finns någon maximigräns, som man ej har rätt från Kungl. Maj:ts sida att överskrida. Förhållandet är i stället det, att den av riksdagen 1925 angivna gränsen är en beräknad minimigräns, en minimigräns på 130 man, och sedan har Kungl. Maj:t rättigheten att, om sakskal föreligga, gå över den gränsen. Jag tar mig friheten nämna vissa siffror för senaste år. Därav finner jag beträffande tiden efter 1925, att år 1926 hade vi 105 reservofficersaspiranter. Då nådde man alltså ej fram till minimigränsen 130. 1927 hade vi bara 75. Då var man ännu lägre under minimigränsen av 130. Gå vi till de följande åren, så finna vi, att år 1928 hade vi fortfarande under 130, men 1929 hade vi 169 man, och om vi gå till 1930, var det 195, alltså mer än motionärerna nu begära. Gå vi till 1931, så hade vi 165 man, och 1932 hade vi 146. Det framgår av dessa uppgifter, att Kungl. Maj:t ej så sällan gått över minimigränsen, 130 reservofficersaspiranter. Det förefaller därför, tycker jag, tämligen uppenbart, att oavsett hur man gör med motionen i fråga och reservationen i detta avseende, har Kungl. Maj:t den rätten, om sakskal anses föreligga, att gå utöver minimigränsen av 130 reservofficersaspiranter. Och det förefaller mig, om man läser utskottsbetänkandet rätt, som om man även från utskottets sida hade uttryckligen i formuleringen på den punkten tagit hänsyn till detta sakförhållande.

I fråga om ersättningsreservisterna och resonemanget rörande handräckningstjänsten vill jag be herrarna observera, att jag i statsverkspropositionen, då jag kommit fram till siffran 785,000, hållit mig fullständigt till samma siffra, som man hade sista året av den ekmanska regeringen, d. v. s. 1932, då även denna regering genom statsrådet Rundqvist föreslog en siffra på 785,000. Man har hållit sig omkring 800,000 de senaste åren. Man höll sig 1930/1931 vid 850,000, 1931/1932 vid 825,000 och 1932/1933 vid 785,000. Det har alltså varit en viss minskning, men den har varit beroende på det förhållandet, att man började inom de militära matinrättningarna övergå till den direkta individuella utspisningen, och man därför tog in civil personal i stället för militär. Den militära personalen har av den anledningen sjunkit undan för undan, och nu har man nått fram till siffran 785,000. Det är alldeles samma siffra, som jag för min del behållit, och under sådana förhållanden anser jag, herr talman, att kammaren bör bifalla utskottets hemställan.

Herr Hamrin: Herr talman! Med anledning av herr Nylanders yttrande vill jag bara erinra om att jag inte fällt något allmänt omdöme om just denna punkt, utan mitt yttrande gick ut på att påpeka och påvisa det hart när orimliga i att på detta sätt söka reformera och förbättra försvaret under den nuvarande utredningstiden.

Det är mycket möjligt, herr Nylander, att även jag kan komma till den uppfattningen, att man skall vidtaga sådana åtgärder, som här från högersidan motionerats om. Det är emellertid tillräckligt att erinra om vad herr Borell, sade om »den redan nu korta utbildningstiden», för att påvisa att hela organisationsfrågan beröres i reservationen. Vi ha inte i försvarskommissionen varit inne på den frågan ännu.

Jag vill även på detta område bidra till att vi få reda och ordning, planmässighet och ändamålsenlighet, och det få vi inte, därest man i nuvarande läge går in för att, såsom jag förut sagt i detta sammanhang, sätta en ny klut på ett gammalt kläde. Låt oss nu lugna oss, åtminstone tills vi få se något

Ang. arméns avlöningsanslag. (Forts.)

resultat från försvarskommissionens sida. Nu tror jag inte man kommer någon vart med sådana framstötter, som man här vill göra, även om de i och för sig eller en del av desamma kunna vara befogade.

Herr Nylander: Herr talman! Med anledning av herr Hamrins sista yttrande vill jag säga, att jag mycket väl förstår hans inställning, att vi inte nu i förväg skola bryta ut några särskilda punkter utan avvakta det resultat, som den sittande försvarskommissionen kan komma att framlägga. Ja, det där låter ju gott och väl, men det ger mig alldeles osökt anledning att erinra om det gamla ordstävet, att »medan gräset växer dör kon».

När man nu ser här i den ena frågan, som jag berörde, att det antal officerare, som kunna stå till förfogande i händelse av mobilisering, redan nu har nedgått under behovet, så kan man väl fråga sig, om inte tidpunkten kan vara inne att, oavsett att inte försvarskommissionen kommit fram med något positivt förslag, ändå vidtaga en åtgärd, som är en så obetydlig ekonomisk fråga i detta fall för statsverket.

Jag har fördenskull all anledning att fortfarande yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Borell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 51.

Enär herr statsrådet *Schlyter* anmält sig vilja avlämna en kungl. proposition, avbröts behandlingen av det föreliggande utlåtandet.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 258, med förslag till lag om bulvanförhållande i fråga om aktier i vissa bolag.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 43.

Ang. mari-
nens avlö-
ningsanslag.

Punkten 2.

Kungl. Maj:t hade i avseende å avd. Sjöförsvaret under fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen, att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 140,000 kronor till 500,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr *E. Forssberg* väckt motion (nr 43), angående utbyte av örlogsvarvens värnpliktiga ur ersättningsreserven mot civila arbetare, vari hemställts, att riksdagen ville besluta,

a) att öka anslaget till underhåll av flottans fartyg och byggnader med 200,000 kronor,

b) att minska anslagen till de värnpliktigas avlöning m. m., till inskrivnings-, mönstrings- och färdkostnader, till understöd åt de värnpliktiges familjer, till förplägnad, till beklädnad, till kasern- och förplägnadsutredning m. m., till bränsle, lyse, vatten, renhållning och tvätt m. m. och till sjukvård med de belopp, som betingades av i motionen föreslagen minskning av marinens värnpliktiga ur ersättningsreserven;

dels de förut omnämnda likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av herr *J. B. Johansson* m. fl. och nr 221 i andra kammaren av herr *A. Lindman* m. fl., nr 221, vari hemställts bland annat, att riksdagen måtte besluta, att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven skulle ökas för flottan till 115,000 och för kustartilleriet till 118,000 dagar samt att vederbörliga underhålls- och avlöningsanslag skulle undergå härav betingad ökning,

dels ock den likaledes förut nämnda av herrar *J. H. Brädefors* och *Hagberg* i Luleå inom andra kammaren väckta motionen nr 421, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta höja militärmanskapets dagavlöning till 1 krona samt för dem, som fullgjorde mer än 140 dagars tjänstgöring, till 1 krona 50 öre.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) i anledning av herr Forssbergs förevarande motion (I: 43) besluta, att utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv skulle äga rum, i vad avsåge ett antal av 22,000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga;

b) avslå de i herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. förevarande motioner (I: 110 och II: 221) framställda förslagen om ökning av antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med för flottan 53,000 dagar och för kustartilleriet 38,000 dagar eller med tillhoppa 91,000 dagar, avsedda att tillgodose behovet av handräckningspersonal;

c) avslå herrar Brädefors och Hagbergs i Luleå motion II: 421 om höjning av militärmanskapets avlöning, i vad motionen avsåge anslaget till de värnpliktigas avlöning vid marinerna;

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 129,000 kronor till 489,000 kronor.

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bergqvist, Svensson* i Kompersmåla, *Borell, Bagge, Nilsson* i Fredriksfält, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte

a) i anledning av herr Forssbergs förevarande motion (I: 43) — — — för värnpliktiga;

b) bifalla de i herr J. B. Johanssons m. fl. och herr Lindmans m. fl. förevarande motioner (I: 110 och II: 221) framställda förslagen om ökning av det utav departementschefen beräknade antalet tjänstgöringsdagar för till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga med för flottan 53,000 dagar och för kustartilleriet 38,000 dagar eller med tillhoppa 91,000 dagar, avsedda att tillgodose behovet av handräkningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen;

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 175,000 kronor till 535,000 kronor;

2) av herrar *Oscar Olsson* och *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

a) avslå herr Forssbergs förevarande motion (I: 43) om utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv;

b) avslå de — — — handräkningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen;

d) i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 140,000 kronor till 500,000 kronor;

3) av herr *Törnkvist* i Karlskrona, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, ifrågavarande reservation visade, slutande med en hemställan, att riksdagen måtte

a) i enlighet med herr Forssbergs förevarande motion (I: 43) besluta, att utbyte av värnpliktiga, tillhörande ersättningsreserven, mot civila arbetare vid flottans stationer och varv skulle äga rum, i vad avsåge ett antal av 62,000 tjänstgöringsdagar för värnpliktiga;

b) avslå de — — — handräkningspersonal;

c) avslå — — — vid marinen;

d) öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 360,000 kronor, med 109,000 kronor till 469,000 kronor.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande punkt skulle företagas till avgörande momentvis.

Mom. a).

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Beträffande detta moment har jag jämte en annan ledamot av utskottet avgivit en reservation, däri vi yrka avslag på motionen. Denna sak har utvecklats på det sättet, att motion förelåg redan i fjol, och riksdagen bad då Kungl. Maj:t att göra en undersökning, huruvida det var lämpligt att i stället för dessa ersättningsreservvister vid flottans stationer och varv ta in fast anställda arbetare. Kungl. Maj:t har låtit frågan gå till marinförvaltningen, och marinförvaltningen har efter yttrande från stationsbefälhavarna och varvscheferna funnit, att förslaget ur alla synpunkter är olämpligt eller åtminstone mindre lämpligt. Således, sakkunskas-

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

pen har förklarat, att det blir sämre på det föreslagna sättet. Kungl. Maj:t har funnit, att sakkunskapen har rätt, och Kungl. Maj:t anser följaktligen, att riksdagen inte bör gå med på detta utbyte.

Jag skall inte vidare gå in på den utförliga motivering, som marinförvaltningen anger för sin ståndpunkt. Den grundar sig på, att det här i stort sett är fråga om handräckningsmanskaper, som inte behöver vara så rasande kvalificerat, och att, om man skall utbyta dessa reservister mot fast anställda, det ganska snart uppstår den otrevliga konsekvensen, att man inte längre har ungt, relativt okvalificerat men för denna uppgift tillräckligt kvalificerat folk. Nå, vidare är det inte heller på det sättet, att detta handräckningsarbete behövs likformigt hela året. Det blir besvärligheter på grund av att det vissa månader behövs mer av det arbetet, andra månader väsentligt mindre.

Sedan är det en sak, som jag ändå tycker att man skulle kunna observera även ur andra synpunkter än den rena lämplighetssynpunkten beträffande försvarets och i synnerhet marinförvaltningens krav, som man ju naturligtvis måste fästa vikt och uppmärksamhet vid, och det är, att sådant fast anställt manskap brukar — med skäl, tycker jag för resten — ha den uppfattningen, att de sitta tämligen säkert på sina platser. Nu anser marinförvaltningen, att det är olämpligt och inkonsekvent att åter öka arbetarstammen, som under de senaste åren med stora kostnader i avskedsersättning och förtidspensionering nedbringats till en mot behovet svarande styrka. Jag tycker det låter mycket förnuftigt och bra. Jag kan inte hjälpa, att ur den synpunkten tycker jag, att motionen skulle vara dömd.

Vad är det som har förmått statsutskottet att delvis gå med på denna motion emot marinförvaltningen, stationsbefälhavarna, varvscheferna och Kungl. Maj:t? Ja, jag tycker, att det ser litet besynnerligt ut. Statsutskottet har ju inte utan vidare hoppat på den här saken utan varit i någon mån försiktigt och sagt, att utskottet finner yrkandet »vara en fråga av sådan räckvidd och betydelse, att utskottet icke vill nu fatta principiell ställning till detsamma». Försvarskommissionen, som ju har saken under överbäggande, bör först pröva den. Så kommer det, som gör, att statsutskottet har ansett sig i någon mån kunna gå med på saken. Här står: »Emellertid anser sig utskottet böra såsom en tillfällig och av rådande arbetslöshet uteslutande betingad åtgärd förordas», att detta utbyte sker. Jag tycker, att det är litet misstänkt med den där arbetslösheten. Skola dessa — jag tror det är ungefär 50 personer — anställas fast? Skola de anställas fast, behöver man ta in, inte 500 man ersättningsreservister, utan bara 300. Nå, hur går det med de övriga 200? Blir det någon lättnad i arbetslösheten att tala om, då 50 intagas och skola ha arbete i stället för de 200, som då inte skola komma i fråga? Ja, man kan naturligtvis resonera om vilket som är bäst ur arbetslöshetssynpunkt, att de 50 få arbete hela året, eller att ytterligare 200 tagas in. Men jag tycker ändå, att saken ur arbetslöshetssynpunkt verkligen inte har så stora proportioner, att man därför bör gå in på en så betänkelig åtgärd, som vederbörande myndigheter bestämt ha motsatt sig. För allt i världen, det kostar ju inte så förfärligt mycket. Det kostar 120,000 kronor, varav 11,000 kronor skulle besparas på grund av att endast 300 ersättningsreservister skulle inkallas. Det är således ur försvarsverkets synpunkt en onödig utgift på i runt tal 110,000 kronor, och jag förstår ju, att när det gäller denna huvudtitel, betyder det inte så värst mycket med 110,000 kronor mer. Men från den sparsamhetssynpunkt, som man i allmänhet här i riksdagen nu för tiden anlägger, tycker jag ändå, att det skulle betyda något med 110,000 kronor, som läggas ut, för att man skall få det sämre än det skulle vara, ifall man inte lade ut 110,000 kronor. Det tycker jag inte är så förfärligt kvickt ur sparsamhetssynpunkt.

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

Frågan är ju liten, herr talman, och det är ju endast två reservanter, som gått fram på den här punkten. Jag ber emellertid, herr talman, till den kraft och verkan det hava kan, att få yrka bifall till min och herr Erikssons reservation.

Herr Forssberg: Herr talman! Min motion gäller ju ett utbyte av flottans ersättningsreservister mot civila arbetare, d. v. s. för detta militärer. Det är givetvis ändå, herr talman, en stor fördel att erhålla arbetare med mera fast tjänstgöring i stället för de värnpliktiga, som endast 140 dagar sysselsätts i varvsdriften och aldrig kunna ha samma intresse för arbetet som de, som erhålla sitt levebröd därav. Allt mer och mer söker man också på militärt håll att utbyta det militära handräckningsmanskapat mot civilpersonal. Så har man t. ex. vid arméns beklädnadsförråd och dess matinrättningar använt sig av civil personal, i båda fallen med gott resultat.

Genom den ökade möjligheten att bereda plats för ett flertal f. d. militärer bli myndigheterna också i stånd att i åtminstone någon mån fullgöra sin moraliska skyldighet att bereda medlemmar av denna hårt drabbade kategori en möjlighet att skaffa sig livsuppehälle. För samhällets del blir det en stor vinst att få utbyta de värnpliktiga av ersättningsreserven, som ofta tillhöra de mindre pålitliga elementen av svensk ungdom, mot f. d. militärer, som nu gå arbetslösa och åsamka det allmänna betydande utgifter.

Mot myndigheternas utredning, att det för flottans del vore fördelaktigare att använda värnpliktiga i stället för fast anställda arbetare, enär bland annat arbetets art icke erfordrade kvalificerad arbetskraft, kan anföras, att arbetets art är mycket skiftande, och det består icke uteslutande av handräckningstjänst. Myndigheterna ha vidare anført, att de arbetare, som anställdes i stället för värnpliktiga, skulle ernå sådan yrkesskicklighet, att de, allt eftersom deras anställningstid ökades, måste tillerkännas högre löner. Häremot torde dock kunna gemälas, att ifrågavarande kategori arbetare anställts som timlönare och att från deras sida icke höjts något krav på ökad lön, utan dessa arbetare torde med hänsyn till arbetets art och beskaffenhet vara nöjda med den lön de åtnjuta och med en eventuell möjlighet att, då äldre varvsarbetare avskedas med pension, kunna få komma i deras ställe och sålunda komma upp till en högre inkomst.

Vad vidare penningfrågan beträffar, är det visserligen sant, att anlitaudet av icke värnpliktiga kommer att kosta staten omkring 70,000 kronor mera per år, men fråga är väl, om inte en stor del av detta belopp indirekt kommer att inbesparas genom användandet av mera kvalificerad arbetskraft. Dessa, som arbeta under större ansvar och med mera vana, kunna säkerligen i fråga om materiel m. m. till kronan per år säkerligen göra besparingar till ganska betydande belopp. Det har vidare omvitnats, att arbetet av dessa arbetare blivit bättre och betydligt fortare utfört än av de värnpliktiga, varför en av dessa arbetares arbete torde kunna jämföras med två värnpliktigas. Mot en kostnad av omkring 8 kronor per dag för arbetaren måste då, förutom underhåll till två värnpliktiga, även tagas hänsyn till den kostnad, som följer av de värnpliktigas inkallande, resor, utrustning, eventuella kostnader för sjukvård och ersättning för under militärtjänsten ådragen sjukdom, vilka givetvis måste bli mycket större, då ju antalet värnpliktiga är betydligt större än antalet anställda arbetare.

Det har vidare anförts, att genom inkallande av värnpliktiga skall skapas lättnad på arbetsmarknaden genom att vid föreslaget inkallande av 500 värnpliktiga motsvarande antal platser skulle bli lediga eller, om de ej haft plats, antalet arbetslösa skulle minskas. Detta sistnämnda är givetvis riktigt, men

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

om de inkallade haft anställningar, torde dessa ej bli lediga, utan förhållandet skulle nog i regel bli, att arbetsgivaren i betraktande av den korta tid inkallandet gällde — 140 dagar — under denna tid skulle söka nöja sig med minskad arbetskraft för att sedan återtaga sina gamla arbetare. Man torde alltså knappast kunna räkna med någon förbättring på arbetsmarknaden genom inkallande av värnpliktiga utan snarare med en försämring genom att plats ej kunnat beredas förut vid varven anställda, och tar man i betraktande den arbetslöshetshjälp, som måste utgå till dessa, vilka givetvis i regel ej ha någon möjlighet att skaffa sig annat arbete och i flertalet fall äro familjeförsörjare, torde i själva verket den kostnad, som kronan skulle åsamkas genom att använda f. d. militärer i stället för värnpliktiga, bli ytterst minimal, om ens någon.

Ja, herr talman, utskottet säger ju här — såsom också herr Olsson nyss nämnde — att det förutsätter, att försvarskommissionen vid den slutliga prövningen kommer att upptaga detta spörsmål till behandling. Då jag ser, att ordföranden i försvarskommissionen är närvarande, vill jag personligen vända mig till honom och be, att han har den stora vänligheten både att titta på motionen och att låta f. d. militärer komma i åtanke vid den s. k. civiltjänsten på de olika varven. Som saken nu ligger, och då utskottets förslag ju är nästan enhälligt, måste jag för min del yrka bifall till detsamma.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Som herrarna finna av det föreliggande utskottsbetänkandet med reservationer har utskottet ej helt och hållet kunnat gå med på herr Forssbergs motion, men det har dock i viss mån ansett sig böra tillmötesgå densamma. Herr Olsson har redan omnämnt, att frågan, huruvida man skall använda ersättningsreservister eller civilarbetare vid flottans stationer och varv, förut varit uppe till övervägande i kammaren. Enligt 1925 års försvarsbeslut avsågs icke att uttaga några värnpliktiga ur ersättningsreserven till tjänstgöring vid flottan. Sedan medgav emellertid 1928 års riksdag på förslag av Kungl. Maj:t, att en kontingent dylika värnpliktiga finge uttagas för tjänstgöring vid flottan, huvudsakligen vid örlogsvarven, och antalet tjänstgöringsdagar för dessa värnpliktiga beräknades till 62,000, vilket, under förutsättning av 140 dagars tjänstgöringstid, motsvarar en uttagen kontingent av 500 man. Därefter och t. o. m. budgetåret 1932/1933 beräknades antalet tjänstgöringsdagar för ifrågavarande ändamål oförändrat till 62,000, vad flottan beträffar.

Så väcktes, som herr Olsson omnämnt, vid 1932 års riksdag två motioner, i vilka ifrågasattes — på samma sätt som herr Forssberg nu gör i sin motion — att dessa ersättningsreservister skulle ersättas av civilarbetare. Riksdagen uttalade i anledning därav, att riksdagen förväntade, att vederbörande marina myndigheter till ett kommande år skulle ägna dessa frågor ett ingående övervägande. För nu innevarande år ha inga ersättningsreservister varit inkallade för tjänstgöring vid flottan. I årets statsverksproposition återgives det uttalande, som i denna fråga gjorts av marinförvaltningen, och detta uttalande utmynnar, som herrarna förut ha hört, däruti, att marinförvaltningen anser, att ett sådant utbyte ej bör ske. Det framhålles, att det är av synnerligen stor vikt, särskilt för sjöexpeditionerna, att den fast anställda sjömilitära yrkespersonalen bibehålles på så hög ståndpunkt som möjligt, och att det därför är synnerligen fördelaktigt, att underofficerare och underbefäl beredas tillfälle att deltaga i underhållsarbeten av olika slag och att personalen i övrigt får utföra kvalificerat arbete inom sitt yrke. De erforderliga arbetena äro emellertid delvis av sådan art, att de kunna hänföras till handräckningsarbeten, för vilka personal av mera kvalificerad beskaffenhet icke bör komma

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

till användning. Vidare framhålles, hurusom behovet av arbeten hopas under vissa tider på året, särskilt under vårarna, då fartygen skola utrustas, och att det därför är olämpligt att ha fast anställd personal, som skulle tjänstgöra hela året om. Kungl. Maj:t har instämt i detta uttalande.

När utskottet upptog denna fråga till behandling, upplystes det emellertid för utskottet, att för tillfället — och det beror väl delvis på att inga ersättningsreservister varit inkallade 1933/1934 — vid flottans varv i Stockholm och Karlskrona anställdts ett antal f. d. underbefäl, huvudsakligen bland det tekniskt utbildade manskapet, maskinister och därmed jämställda. Sammanlagt är det 54 man ur denna kategori, som nu ha anställning vid varven, fördelade på Karlskrona och Stockholm. Om emellertid för innevarande år manskapsersättningsreservister i föreslagen omfattning skulle inkallas, skulle dessa personer bli uppsagda från sin anställning vid varven. Dessa 54 f. d. underbefäl bli således arbetslösa, såvida de inte kunna skaffa sig annat arbete, vilket väl för många av dem stöter på mycket stora svårigheter.

Det har därför synts utskottet, som om man såsom en tillfällig åtgärd skulle kunna bereda möjlighet för dessa personer, om de överhuvud taget ur allmänna synpunkter äro lämpliga att bibehållas, att undgå ödet att bli arbetslösa, och jag vågar säga, att de uppgifter, som lämnats utskottet, ha bestyrkt, att man, utan att de olägenheter skulle inträda, som framhållits i marinförvaltningens uttalande, skulle kunna sätta ned antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreservister under det kommande budgetåret så mycket, att man finge utrymme för att bibehålla ovannämnda 54 man. Detta skulle ske genom att man nedsatte antalet tjänstgöringsdagar från av Kungl. Maj:t föreslagna 62,000 till 40,000. Man får ändå in tillräckligt mycket beväring ur ersättningsreserven, för att det skall finnas tillräcklig personal för utförande av sådana arbeten, som kunna anses mindre kvalificerade och för vilka dyrbarare arbetskraft således icke erfordras. Jag tror som sagt, att man utan våda kan göra detta. Men jag vill ytterligare betona, att jag är fullt på det klara med att hela frågan, huruvida man bör använda manskap ur ersättningsreserven eller civilt manskap, är av så ingående organisatorisk art, att man icke nu bör taga slutlig ställning till denna fråga, innan försvarskommissionen slutfört sina arbeten. De flesta av oss i utskottet ha varit eniga härom, och jag tror och vågar ytterligare betona, att några olägenheter därav icke skulle uppkomma, på sätt herr Olsson befarade. I stället skulle man åstadkomma en lättnad i arbetslösheten. Visserligen är ju antalet av nu ifrågavarande arbetare ej så stort, men för dem, som beröras därav, är det dock synnerligen angeläget, om riksdagen ville ansluta sig till utskottets förslag i denna del.

Den reservation, som undertecknats av herr Bergqvist m. fl., överensstämmer således i denna del med det yrkande, som gjorts av utskottets majoritet. Men därutöver göres i förenämnda motion ett ytterligare yrkande, nämligen att antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven utökas, på sätt vederbörande myndigheter föreslagit, eller sålunda, att de av Kungl. Maj:t ifrågasatta 62,000 tjänstgöringsdagar vid flottan skulle utökas till 115,000 och de av Kungl. Maj:t för kustartilleriet föreslagna 80,000 tjänstgöringsdagar till 118,000. I reservationen yrkas bifall till detta yrkande, men med den nedsättning av antalet tjänstgöringsdagar, som betingas av det av mig förut omnämnda förslaget, att antalet tjänstgöringsdagar för reservister skulle nedsättas från 62,000 till 40,000 för att därigenom bereda utrymme för ungefär ett femtiotal civila arbetare. I penningar skulle ett bifall till högermotionen i denna del betinga 35,000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Skälen till att såväl i motionen som i reservationen även beträffande marinen

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

påyrkats en ökning av antalet tjänstgöringsdagar för reservister är givetvis alldeles samma som de, jag nyss anförde, då det var fråga om ersättningsreservisterna, vid armén.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Bergvist m. fl. under-tecknade reservationen.

Herr Sandén: Herr talman! Då varken utskottets avdelning eller dess majoritet funnit möjlighet att bereda så stort utrymme för lokala synpunkter, som herr Forssberg önskar, men ändock jämkat på Kungl. Maj:ts förslag i enlighet med motionärens önskemål, hoppas jag, att kammaren finner anledning att följa utskottet. Vad de i högermotionen framförda yrkandena beträffar, tror jag, att samma skäl, som anförts av herr Hamrin, då det gällde behandlingen av punkt 1 i utlåtandet, i detta sammanhang kunna återopas.

Jag finner därför heller ingen anledning att trötta kammaren med att argumentera särskilt på denna punkt, utan ansluter mig, herr talman, till utskottets yrkande och hemställer om bifall till detsamma.

Herr Berg, Robert: Herr talman! Jag beklagar, att detta ärende skall ha karaktären av att vara ett speciellt Karlskronaintresse. Det förhåller sig ju så, att de 54 man, som nu placerats såsom ersättning för den i år icke inkallade ersättningsreserven, fördelade sig med 30 man på Karlskrona och — såvitt jag inte minns fel — med 24 man på Stockholm.

Nu har herr Oscar Olsson motiverat sin reservation med att påstå, att Kungl. Maj:t ansett, att den arbetskraft, som här skulle komma i fråga i stället för ersättningsreserven, är kvalitativt sämre än ersättningsreserven, ehuru utredningen givit vid handen, att det går tre värnpliktiga på två civila arbetare. Emellertid vet jag för min del, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet under den senaste tiden och icke minst under hösten föregående år haft ganska stora bekymmer för att kunna bereda det helt avgångna militärmanskapet någon sysselsättning, då vi ju veta, att den kontingent, som varje höst avgår från de olika vapenslagen, belöper sig till mellan 2,000 och 2,500 man. Han har således icke gått fri från påtryckning från en underbefälsorganisation, som har till uppgift att tillvarataga det avgångna manskapets intressen. Från deras sida har han således blivit uppmanad att söka åstadkomma några arbetsmöjligheter för detta avgångna manskap. För detta ändamål har han ju också medverkat för det första till att man vid alla vapenslag tillsatte en civilkommission, som skulle ha till uppdrag att i gör-ligaste mån bereda det avgångna manskapet sysselsättning, och för det andra till att marinförvaltningen fått ett särskilt anslag för att därigenom bereda avgångna militärer från flottan sysselsättning dels vid varvet i Karlskrona och dels vid varvet i Stockholm. Som bekant uppgår ju denna styrka — såsom jag tidigare nämnt — till 54 man.

Nu förhåller det sig på det sättet, att i 1925 års beslut i försvarsfrågan ingick inte, att någon ersättningsreserv skulle sysselsättas vid varvet. Först 1928 kom ju denna anordning till, och sedan dess har denna ersättningsreserv på 500 man varit placerad varje år med undantag av innevarande år.

Man påstår, att detta spörsmål är ett speciellt Karlskronaintresse. Jag vill i detta sammanhang säga, att även om förhållandena skulle vara sådana, finns det för närvarande, i varje fall vid årets början, arbetslösa i Karlskrona till ett antal av 700 man. Av dessa 700 man är det dock mellan 250 och 300 man, som tillsammans utgöra olika årsklasser av avgångna militärer. Om förhållandet är sådant, ifrågasätter jag, att även statsrådet och chefen för försvarsdepartementet har intresse av att i gör-ligaste mån söka bereda

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

dessas avgångna militärer sysselsättning. Av denna styrka på mellan 250 och 300 man är givetvis den största procenten avgångna militärer från flottan, beroende på att detta vapenslag där nere är störst.

När så är förhållandet, ifrågasätter jag, om inte det riktigaste vore att — när de äro avgångna från flottan och man har behov av arbetskraft vid flottans varv — placera dem där framför civila arbetare och på det sättet frigöra dem från att trängas bland övriga civila arbetare om sysselsättning uti den civila verksamheten.

Nu har Kungl. Maj:t i sin framställning för kommande budgetår tagit upp denna ersättningsreserv på 500 man, vilket i sin tur skulle innebära, att de 54 man, som nu äro anställda, skulle avskedas någon gång i april eller mars månader. Detta Kungl. Maj:ts förslag har ju utskottet ändrat i det avseendet, att man minskat tjänstgöringsdagarna för ersättningsreserven från 62,000 till 40,000, vilket är liktydigt med att i stället för 500 man skulle inkallas 300.

I utskottet har en reservation antecknats av herr Törnkvist, som är ledamot av utskottet. Denna reservation avser, att dessa 300 man ersättningsreserv icke skulle inkallas för nästkommande budgetår. I stället skulle sysselsättning beredas framför allt åt avgångna militärer från flottan. På det sättet skulle man å anslaget för värnpliktigas övningar spara 31,000 kronor. Om man anställde civila arbetare i motsvarande grad, skulle man i stället behöva öka detta anslag, så att den sammanlagda summans ökning skulle bli cirka 200,000 kronor.

I detta fall har man resonerat om, huruvida den av herr Törnkvist föreslagna anordningen är den lämpliga. Jag utgår nämligen ifrån, att det är litet svårt för andra än Karlskronabor att känna till förhållandena där nere och att överhuvud taget ha reda på, hurudan denna arbetskraft — d. v. s. ersättningsreserven — är och huru den utnyttjas m. m. sådant. Jag tror, att de, som känna till dessa förhållanden, mycket väl förstå, att om dessa reservister icke inkallats, uppstår en besparing på 31,000 kronor. Jag tror, att besparingen realiter blir avsevärt mycket större, detta under förutsättning att civil arbetskraft i stället inkallas. Ty med den kännedom, jag har om förhållandena, kommer den civila arbetskraften säkerligen att utföra avsevärt mycket mera produktivt arbete för de anslagna medlen, än vad som i detta fall kan ifrågasättas.

Med hänsyn till dessa förhållanden kan jag för min del inte komma ifrån, att om riksdagen och även statsrådet och chefen för försvarsdepartementet ha intresse av att söka att i någon mån bispringa de avgångna militärerna — och jag vet, att det finns ett sådant intresse — då kan jag för min del inte komma till något annat resultat, än att man skulle dels inhibera inkallandet av dessa reservister och i stället låta de 54 man, som nu äro anställda, vara kvar, och dels öka detta antal med ytterligare avgångna militärer. Av det arbetsresultat, som skulle uppstå av denna anordning, skulle man få ett väsentligt mycket högre värde, än man får genom den av Kungl. Maj:t föreslagna anordningen.

Herr talman! Under sådana omständigheter tillåter jag mig yrka bifall till den av herr Törnkvist avgivna, vid detta utlåtande fogade reservationen.

Herr statsrådet **Vennerström**: Jag är mycket tacksam för det vitsord, som den senaste talaren lämnade mitt personliga intresse för anställning av f. d. militärer och beredande åt dem av arbete av olika slag.

Men då han yrkade bifall till den av herr Törnkvist avgivna reservationen, d. v. s. även till den forssbergska motionen, kan jag icke följa honom i den ställning, som jag för tillfället har. Denna motion innebär ju, såsom alla her-

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

rarna efter denna diskussion väl känna till, att den s. k. ersättningsreserven skall helt ersättas med civil personal vid de olika marinirättningarna. Den frågan var före vid 1932 års riksdag, och riksdagen begärde då, utan att själv taga ställning till spörsmålet, en allsidig utredning. Denna utredning föreligger nu, och den visar, såsom herrarna säkerligen även väl känna till, att det från samtliga myndigheters sida föreligger mycket kategoriska avstyrkanden. För att hålla mig till Karlskronas lokalitetsintressen — det är ju väsentligen ett Karlskronaintresse — har själve stationsbefälhavaren de Champs, såsom orden föllo, på det bestämdaste avstyrkt förslaget. Vidare ha chefen för underbefäls- och sjömanskårerna och kasernbefälhavaren avstyrkt, och även varvschefen har mycket bestämt avstyrkt, att man utan vidare går in på motionens linje. Går man sedan till huvudstaden, finner man, att där ha stationsbefälhavaren, varvschefen, samtliga varvets departementschefer och marinförvaltningen och slutligen chefen för marinistaben avstyrkt — alltså ett fullkomligt enhälligt avstyrkande. Ingen av myndigheterna vill medverka till att man nu bryter vad som har praktiserats under de senaste åren och avskriver ersättningsreserven och i stället inför en fullständigt civil personal.

När riksdagen begärde en allsidig utredning och denna utredning lämnar detta resultat, kan jag för min del såsom ansvarigt statsråd inte mot myndigheternas enhälliga avstyrkanden utan vidare, och då förresten alla dessa organisationsfrågor för närvarande vila hos försvarskommissionen, medverka till ett beslut på den linje, som motionärerna föreslå. Herr talman och mina herrar! Utskottets motivering, att detta principiella spörsmål rimligen bör knäckas av försvarskommissionen, finner jag i detta avseende vara ett uttalande, som jag för min del utan reservation är benägen att ansluta mig till.

Kommer man sedan till utskottets förslag, som i någon mån tillmötesgår motionärens synpunkter på det sättet, att man behåller 300 man av ersättningsreservisterna och slopar de andra och i stället ersätter dem »för tillfället», som termen lyder, med f. d. stamanställda eller med civilpersonal, är det ju tämligen naturligt, att jag med min inställning till hela civilianställningsfrågan inte kan eller vill resa samma bestämda motstånd och samma opposition, som jag gjort i det förra fallet. Sedan jag kom in i denna tjänstgöring, har jag använt rätt mycket av min tid och min arbetskraft till att skaffa arbete åt f. d. militäranställda. Jag anser nämligen, att som situationen är på arbetsmarknaden, är anskaffning av dylika arbeten någonting, som är av synnerligen stort värde för hela vårt samhälle och icke minst för bevarandet av lugna och ordnade samhällsförhållanden. När det aktuella fallet blir ett civilianställningsspörsmål av ganska ömmande natur, vill jag, såsom jag tidigare yttrade, här inte resa samma bestämda motstånd. Hade jag vetat, vad jag inte visste, när propositionen skrevs, nämligen att inkallandet av 500 ersättningsreservister skulle komma att innebära, att ett femtiotal under förlidet är till varvstjänstgöring inkallade f. d. stamanställda skulle utan vidare komma att ställas utanför varvet och bli arbetslösa, är det naturligt, att jag tagit mig ännu en funderare — kanske efter andra linjer — hur propositionen egentligen skulle ha sett ut.

Nu stå i utskottet tjugutva man mot två arma. och det gör, att situationen är klar och att det säkerligen redan är avgjort, vilket beslut, som kommer att fattas både i andra och i första kammaren. Men jag nödgas i varje fall, herr talman, mina herrar, å ämbetets vägnar knyta en liten reservation till det beslut, som oundvikligen komma skall.

Det står i utskottsbetänkandet, att man skulle vidtaga en »tillfällig åtgärd». Jag tror, att man kunde stryka ordet »tillfällig», ty det måste nog herrarna själva medge, att situationen, om vi tänka oss fram till frågans behandling om

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

ungefär ett år, då kommer att vara fullständigt densamma, och de båda parhästarna Forssberg och Berg, som nu sitta därnere i samma bänk, skola vid det tillfället gå i elden med precis samma argumentation som under debatten i eftermiddag. Det blir icke en tillfällig, utan en permanent åtgärd, som man här vidtager, och jag tror, att man både från Kungl. Maj:ts sida och från militärbefällets sida får se sig om efter de 200 ersättningsreservister, som herrarna nu vilja stjäla från militärmyndigheterna.

Sedan måste jag även ge uttryck för min betänksamhet i fråga om de ekonomiska konsekvenserna av det beslut, som nu kan väntas. Det gäller icke bara de 70,000 kronorna — det är den totala skillnaden mellan Kungl. Maj:ts och motionärernas förslag — utan jag misstänker, att den verkliga merkostnaden blir väsentligt högre, helt enkelt därför att om man tar in mer folk i permanent arbete på varven än vad som egentligen behöves, kommer förr eller senare den tidpunkten, då en del av personalen måste gå och frågan om ersättning och pensionering skall avgöras. Utgifterna härför kunna stiga till ganska betydande belopp. Jag vill i det fallet erinra herrarna från Karlskrona om att själva varvschefen där nere i sitt avstyrkande av Karlskronamotionen, om jag får begagna den termen, bland annat har meddelat, att då man 1931 fann det vara nödvändigt att minska varvpersonalen med jag vill minnas 65 man, blev man tvungen att utbetala i ersättningar och pensioner en summa på icke mindre än över 100,000 kronor.

Då jag, herr talman, mina herrar, har den uppfattningen, att man med de relativt begränsade tillgångar, som vi i vårt land kunna och böra begagna för militära ändamål, skall så långt det är möjligt och görligt använda penningmedlen på sådant sätt, att man erhåller den mesta möjliga militära valutan och den största militära effektiviteten, skulle jag, ehuru det är klart vilket beslutet kommer att bli, ändå vilja foga den nu anförda reservationen till det beslut, som komma skall.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Det är naturligtvis inte med utgångspunkt från min försvarsmentalitet, som jag gått in för min reservation, utan jag har gjort det uteslutande med utgångspunkt från den mentalitet, som bör besjåla statsutskottsledamoten. Hade jag inte anlagt den synpunkten, hade jag väl liksom departementschefen och karlskroniterna kunnat se bort ifrån de konsekvenser både för försvarsväsendet och i annat avseende, som det här kan bli fråga om.

Jag vill gentemot herr Borell säga, när han talar om de olägenheter, som herr Olsson befarar, att det är felaktigt uttryckt. Herr Borell skall säga: De olägenheter, som sakkunskapen, d. v. s. marinförvaltningen och de andra försvarsmyndigheterna, befarar. Det är de av dem befarade olägenheterna jag här påpekat med herr Borells benägna stöd. Jag är mycket tacksam för att herr Borell läste upp så pass mycket av marinförvaltningens betänkligheter. Jag skulle gärna själv ha gjort det, men jag var rädd att fresta kammarens tålmod, och därför tog jag det mera i sammandrag. Herr Borell har ju — jag hoppas, att herrarna hörde på honom — givit det allra starkaste stöd för min reservation, som den över huvud taget kan få.

Herr Forssberg sade: Det är givetvis en fördel att erhålla fasta arbetare. Ja, det tycker herr Forssberg! Marinförvaltningen säger: Det är givetvis en fördel att icke erhålla fasta arbetare. — Nu kan ju kammaren taga sina auktoriteter var den vill. Vill kammaren underkänna försvarsmyndigheterna i det avseendet, så sårar det ju inte mitt hjärta nämnvärt. Och jag gratulerar i så fall herr Forssberg till den auktoritet han i försvarsmyndigheternas ställe fått här i kammaren. Herr Forssberg sade, att man på militärt håll börjar

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

övergå till det system han förordar, och så tog han en del exempel från armén. Men här är det ju fråga om marinförvaltningen och det område den är sakkunnig på. Det förhåller sig således, herr talman, faktiskt så, att de ansvariga myndigheterna från försvarssynpunkt säga: Det är bättre att inte kasta ut dessa pengar — jag räknar med 110,000 kronor — ty därigenom får man det sämre ställt från försvarssynpunkt än man har förut. Det är huvudsakligen pengarna, herr talman, som jag ömmar för i detta fall. Jag får säga, att herr Berg verkligen var konsekvent då han uttalade: Skall man gå den här vägen, skall man följa de rena karlskronasynpunkterna. Och det är dessa, som stå emot den militära sakkunskapens synpunkt i detta fall.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det nu förevarande momentet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i mom. a) i den av herr Törnkvist i Karlskrona vid ifrågavarande punkt avgivna reservationen; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 2. mom. a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan i nämnda moment.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. b).

Herr **Borell**: Med åberopande av vad jag förut anfört ber jag att i denna punkt få yrka bifall till den av herr Bergqvist m. fl. avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna momentet annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i mom. b) i den av herr Bergqvist m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. marinens avlöningsanslag. (Forts.)

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 43 punkten 2 mom. b), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i mom. b) i den av herr Bergqvist m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 54.

Mom. c) och d).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbetalning förskottsvis av statsbidrag till vägbeläggningar med begränsad varaktighet; och nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för fortsättande av Dals-Eds—Rölönda elektriska distributionsförenings u. p. a. verksamhet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till föreningen för skidlöpnings främjande i Sverige för utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. utbyggnad av en turiststation vid Storlien m. m.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 104, och med avslag å de likalydande motionerna nr 301 i första kammaren av herr N. Andersson och nr 540 i andra kammaren av herrar V. Hedlund i Östersund och N. Olsson i Rödningsberg, måtte medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 1 februari 1934 anförts och i enlighet med de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelades, finge

Ang. utbyggnad av en turiststation vid Storlien m. m. (Forts.)

a) till föreningen för skidloppningens främjande i Sverige för utbyggnad av turiststationen Högfjället vid Storlien av statens järnvägars rörelsemedel lämnas ett lån av 350,000 kronor;

b) under den tid, amorteringen av sagda lån påginge, till annuitetens bestri-
dande tillskjutas ett årligt bidrag av högst 10,500 kronor, att utgå av statens järnvägars trafikmedel.

I herr *Nils Anderssons* samt herrar *Hedlunds* i Östersund och *Olssons* i Rödningsberg berörda motioner hade hemställts, att riksdagen ville medgiva järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars rörelsemedel företaga en utbyggnad av hotellanläggningen i Storlien för ett belopp av intill 350,000 kronor.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Jag ber om tillgift för att jag begärt ordet, men som motionär måste jag få säga ett par ord i denna fråga.

Jag kan nämligen inte vara tillfreds med de *fem rader*, som statsutskottet kostat på min motion, vilken i alla fall förestavats av, som jag tror, rätt vä-
gande invändningar emot Kungl. Maj:ts förslag, och jag vill åtminstone till kammarens protokoll få antecknat, att det synes mig en smula äventyrligt, vad utskottet tillstyrkt riksdagen att besluta.

Jag ber att få betona — vilket också framgår av motionen — att jag hyser det livligaste intresse för den sak det gäller, nämligen att åstadkomma ökade möjligheter att taga emot mera folk i Storlien, denna för vinteridrott utom-
ordentligt lämpliga plats, i huvudsak då för skidsport, som ju är en mycket förnämlig sport. Men då staten praktiskt taget skall bekosta den nya anläggningen — visserligen i form av lån med säkerhet i byggnaderna — och dessutom även bidra till ränta och amortering, är det verkligen, som utskottet säger, »*på villkor, vilka måste betraktas som ovanligt gynnsamma för låntagaren*». Denne är ju ingen enskild person — då vore saken givetvis ännu mera betänkelig — utan det är en ideell förening, en förening, som inlägger — det är jag den förste att erkänna — mycket stora förtjänster om skidsportens främjande. Men jag menar, att *själva saken* kunde gynnas precis lika bra, om statens järnvägar utvidgade sin egen verksamhet på området i Storlien. Det har syntts mig tryggare för staten att göra på det sättet än att, som meningen nu är, ställa medel till förfogande för denna förening, Skidfrämjandet. Därmed har jag visserligen inte uttalat någon som helst misstro emot föreningens förmåga att förvalta de pund, den nu skall anförtros. Men det gäller dock, herr talman, en betydande summa pengar. Det gäller först en lånesumma på icke mindre än 350,000 kronor och vidare bidrag till den årliga amorteringen av lånet med 10,500 kronor *under 28 år*, och det gör, om jag räknat rätt, över 300,000 kronor bara det. Men därtill komma dessutom kostnader för vägar och dräneringsarbeten på inemot 100,000 kronor, varav staten kommer att vidkännas cirka 50,000 kronor. Då det gäller så betydande belopp, har jag till-
låtit mig att framkasta det alternativet, att statens järnvägar i stället skulle utvidga sin verksamhet på platsen. Den ifrågavarande hotellrörelsen drives ju av Turisttrafikförbundets restaurangaktiebolag, som i sina statuter garan-
terar statens järnvägar 50 procent av den vinst, som kan uppkomma på rörelsen. Mitt förslag innebär också, att man helst skulle göra denna utvidgning i ett par etapper, allt efter som behovet gör sig gällande.

Jag hade närmast tänkt, att utvidgningen skulle ske i omedelbar anslutning till förutvarande utrymmen, varigenom kostnaderna också påtagligen skulle kunna hållas något lägre än om man följer Kungl. Maj:ts förslag. Bland annat bleve det inte så stora kostnader för vägar och dränering. Men detta alternativ avfärdar statsutskottet på fem rader och säger, »att redan svårig-

Ang. utbyggnad av en turiststation vid Storlien m. m. (Forts.)

heterna att bereda för en sådan utvidgning lämpligt tomtutrymme utgör ett hinder för planens genomförande». Enligt min mening är så icke förhållandet, men även om man nu hellre skulle vilja gå utanför statens järnvägars område omedelbart invid stationen, vill jag fråga, om det är alldeles rimligt, att Skidfrämjandet i kraft av sitt jordmonopol på 8,000 tunnland skall få hindra staten därifrån. Och vad är det för en ordning, herr talman, att samtidigt som detta sker, jordägaren liksom pressar staten att i stället bygga åt honom? Jag kan inte förstå, hur statsutskottet har kunnat taga så pass lätt på denna sak, som utskottet gjort åtminstone att döma av dess knappa utlåtande med anledning av motionen.

Man har sagt mig, att det råder ett utmärkt samarbete mellan järnvägsstyrelsen och Skidfrämjandet och att man är fullt överens. Det förefaller dock, som om detta samarbete skulle vara baserat på den förutsättningen, att Skidfrämjandet får bestämma i allt. Den utvidgning, som statens järnvägar tidigare företagit i Storlien på sitt eget markområde, lär ha skett med Skidfrämjandets nådiga medgivande. Men nu medger inte Skidfrämjandet något mera utan begär i stället, att statens järnvägar skall bygga åt föreningen. Ja, så sker också det. För den, som är något förtrogen med de lokala förhållandena, verkar allt detta onekligen en smula besynnerligt.

Jag är, som sagt, herr talman, inte tillfreds med statsutskottets något nonchalanta behandling av motionen. I sakens nuvarande läge skall jag inte besvara med något yrkande, men jag har ändå med detta yttrande velat uttala en varning mot en affär, som efter min mening verkar något äventyrlig.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Det kunde ju vara onödigt att uppträda emot motionären, eftersom han inte gjorde något yrkande. Jag finner emellertid, att hans argumentering är sådan, att några ord behöva sägas till bemötande av densamma.

Motionären har föreslagit, att staten själv genom järnvägsstyrelsen skulle bygga det ifrågakvarande turisthotellet för den beräknade summan av 350,000 kronor. Nu säger motionären, att statsutskottet mycket lättvindigt har behandlat detta ärende, när det gäller det förslag motionären framställt. Det är visst inte förhållandet, utan ärendet har varit föremål för en ganska grundlig prövning, och den avdelning, som haft att behandla det, har inhämtat upplysningar från de mest sakkunniga, och dessa upplysningar ha givit vid handen, att inom det område, som järnvägsstyrelsen äger, utrymme icke finns för uppförande av ett turisthotell. Utrymmet är för knappt på grund av att en hel del andra byggnader redan finnas på området, och eldfaran skulle bli betydande, om man där uppförde nya byggnader. Men så säger motionären, att man skulle expropriationsvis skaffa mark från bolaget. Det är väl ändå att göra ett större nummer av denna affär än man behöver göra. Det kan ju vara åtskilligt att erinra emot det tillvägagångssättet, att staten lämnar lån och bidrager till länets finansiering på sätt, som är föreslagit. Men under de säregna förhållanden, som här föreligga, då det inte funnits plats för staten att själv uppföra en byggnad, och då staten måst biträda med provisoriska anordningar, bland annat genom att fastläsa en del av sin järnvägs- park, för att bereda tillfälliga logement åt de besökande, så föreligga ju dock åtskilliga skäl för att man skall gå med på vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Därtill vill jag också erinra om, att resandetraffiken väntas komma att öka, varigenom staten tillföres en inkomst, som kan kompensera den utgift staten nu ikläder sig för det ifrågakvarande ändamålet.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Björck, Wilhelm.*

Ang. utbyggnad av en turiststation vid Storlien m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

*Ang. ändrad
löneställning
för vissa be-
fattnings-
havare vid
kommunika-
tionsverken
m. m.*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 122 under punkten 1 därom framlagda förslag och med avslag å de av herr Larsson, Johan August, och herr E. Bengtsson i Kullen väckta likalydande motionerna I: 308 och II: 550, i vad motionerna avsåge överdirektören vid statens vattenfallsverk, besluta, med tillämpning från och med den 1 juli 1934, att 5 § 2 mom., första stycket, i avlösningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk skulle hava följande ändrade lydelse:

Överdirektör vid statens vattenfallsverk åtnjuter, utöver arvodet, tantiem å nettovinsten av rörelsen vid samtliga statens kraftverk såsom enhet betraktade med 0.5 procent av nämnda vinst, i den mån densamma icke överstiger 2,000,000 kronor, med 0.3 procent av den del av vinsten, som överstiger 2,000,000 men ej 4,000,000 kronor samt med 0.1 procent av den del av vinsten, som överstiger 4,000,000 kronor, allt för år räknat.

I herr *Johan August Larssons* och herr *Bengtssons* i Kullen berörda motioner hade hemställts, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 122, i vad denna rörde avlösningsförmåner för överdirektör vid statens vattenfallsverk, besluta, att överdirektör vid statens vattenfallsverk i egenskap av chef för verkets kraftverksbyrå skulle åtnjuta enahanda avlösningsförmåner som verkets övriga byråchefer samt att kraftverksdirektör, intill dess dylik befattning komme att indragas, skulle upptagas i närmast lägre lönegrad än byråchef.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Det framhålles av 1928 års lönekommitté, att det synes mindre lämpligt, att en statens funktionär skulle åtnjuta tantième, och i riksdagsskrivelsen den 3 maj 1933 nr 175 angående avskaffande av det inom statens vattenfallsverk tillämpade tantièmesystemet hemställer riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte till särskild behandling upptaga 1928 års lönekommittés år 1930 avgivna förslag om ändring av de avlösningsbestämmelser, som gälla för överdirektören och kraftverksdirektörerna vid statens vattenfallsverk ävensom för riksdagen framlägga de förslag, som därav kunna förmedlas. Av frågans behandling inom riksdagen framgår, att riksdagen väntat ett förslag till avlösningsbestämmelser, varigenom tantièmesystemet avskaffades. Kungl. Maj:t har emellertid i propositionen nr 122 föreslagit, att detta system skall bibehållas beträffande överdirektören och frågan tagas under förnyat överbäggande rörande kraftverksdirektörerna i samband med en allmän lönereglering.

Av propositionen, sid. 46, framgår, vart det rådande tantièmesystemet lett. Medan överdirektörens löneförmåner fränsett dyrtidstillägg 1922 voro 22,000 kronor, hade desamma år 1932 stigit till icke mindre än 41,500 kronor. Då vi motionärer ansett, att det icke kunde vara riktigt, att en tjänsteman vid ett

*Ang. ändrad löneställning för vissa befattningshavare vid kommunikations-
verken m. m. (Forts.)*

statens affärsdrivande verk skulle kunna få tillgodoräkna sig tantième på medel, som utgå ifrån ett annat statens affärsdrivande verk, t. ex. statens järnvägar — och man kan väl åtminstone utgå ifrån, att statens järnvägar utgöra den största avnämaren ifrån vattenfallsstyrelsen av elektrisk kraft — ha motionärerna fäst uppmärksamheten på detta sakförhållande. Att en överdirektörs inkomster skola med mer än 11,500 kronor överstiga chefens för verket, anse vi inte heller vara riktigt på sin plats. Men i det läge, vari frågan nu kommit, har jag, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 122 under punkten 2 framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte fastställa antalet av följande befattningar från och med den 1 juli 1934 på nedan angivna sätt, nämligen:

vid postverket:

notarie	9
intendent i 24:e lönegraden	1;

vid telegrafverket:

förste kontrollör	21
linjeingenjör	24
byrådirektör	5
förste byrådirektör	1;

vid statens järnvägar:

elektroingenjör	12
stationsinspektör av klass 2	14
stationsinspektör av klass 1 B	26
stationsinspektör av klass 1 A	6;

vid statens vattenfallsverk:

kontrollör i 21:a lönegraden	3
byråingenjör	2
driftsingenjör	1.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar, utom annat, att sex nya elektroingenjörsbefattningar i 22:a lönegraden skulle inrättas vid statens järnvägar.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat:

»Enligt vad lönenämnden vitsordat synas de föreslagna sex nya elektroingenjörsbefattningarna oundgängligen betingade av den fortskridande elektrifieringen av statsbanenätet. Utskottet tillstyrker, att antalet dylika befattningar utökas från en till sju. Löneställningen för dem — 21:a lönegraden — torde i jämförelse med den lön, som utgår å andra ingenjörsbefattningar vid statsbanorna, ej kunna anses alltför högt tillmätt.»

Ang. ändrad löneställning för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Herr **Lindblad**: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, men jag vill föreslå en ändring i utskottets motivering på sid. 6 nederst på grund av en felaktig uppställning i utskottsutlåtandet. Första punkten skulle bli densamma som nu: »Enligt vad lönenämnden vitsordat synas de föreslagna sex nya elektroingenjörsbefattningarna oundgängligen betingade av den fortskridande elektrifieringen av statsbanenätet.» Sedan skulle den andra punkten strykas: »Utskottet tillstyrker, att antalet dylika befattningar utökas från en till sju.» Därefter skulle i fortsättningen å samma rad i stället för 21:a lönegraden sättas 22:a lönegraden.

Jag ber att få hemställa om bifall till detta yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på den under behandling varande punkten annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats, av herr *Lindblad*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att den mening, som å andra raden nedifrån å sid. 6 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet tillstyrker», utelämnades samt att det i näst-påföljande mening förekommande ordningstalet »21:a» utbyttes mot »22:a».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare enligt herr *Lindblads* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 122 under punkten 5 gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att avlöningen till viss av statens järnvägar från Härnösand—Sollefteå och Uppsala—Gävle järnvägar övertagen personal finge från och med den 1 januari 1935 utgå i enlighet med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 9 februari 1934 förordade grunderna.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Bergqvist, Svensson* i Kompermåla, *Bagge, Nilsson* i Fredriksfält, *Volrath Tham, Holmgren, Persson* i Falla, *Svensson* i Grönvik, *Olofsson* i Digernäs och *Olsson* i Staxäng ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten 6 hemställa, att riksdagen måtte anmäla, att Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avsåge avlöningen till viss av statens järnvägar från Härnösand—Sollefteå och Uppsala—Gävle järnvägar övertagen personal, ej av riksdagen bifallits.

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Då staten övertog järnvägarna Uppsala—Gävle och Härnösand—Sollefteå samt Ostkustbanan, ingick i det då träffade avtalet, att personalen skulle kvarstå i sin tjänst med de löneför-

*Ang. ändrad löneställning för vissa befattningshavare vid kommunikations-
verken m. m. (Forts.)*

måner, som den åtnjutit i de enskilda järnvägar, där den förut varit anställd, med endast den reservationen att icke någon skulle åtnjuta högre avlöning i statens tjänst än vad andra befattningshavare i samma tjänsteställning vid statens järnvägar uppburo.

Utgångsläget var således det, att den personal, som var anställd vid Uppsala—Gävle och Härnösand—Sollefteå järnvägar, icke fick alldeles lika förmanlig tjänsteställning som den personal, som tillhörde Ostkustbanan, beroende på vid dessa järnvägar tillämpad olika dyrortsgruppering. Vid Ostkustbanan hänfördes personalen till dyrortsgrupp F, lika med statens dyrortsgruppering, medan de båda andra järnvägarna ansågos tillhöra en annan, lägre grupp, som järnvägarna själva hade beräknat, dyrortsgruppen E. Det var vid träffandet av denna uppgörelse förvisso icke obekant, att det skulle bli någon ojämnhet i avlöningsvillkoren för dem, som kommo ifrån de järnvägar, där det var lägre dyrortsgruppering, än för dem, som tillhörde Ostkustbanan. Det ingicks sålunda ett avtal, att det skulle vara en sådan olikhet, och jag vill framhålla, att den anställning, som personalen fick genom att staten övertog järnvägarna, var i somliga avseenden tryggare än den, den hade haft förut.

Nu har emellertid personalens organisationer, styrelserna för Sveriges lokomotivmannaförbund och Svenska järnvägsmannaförbundet gjort framställning om att den personal, som kom ifrån de järnvägar, som hade den lägre dyrortsgrupperingen, skulle likställas med den, som tillhörde Ostkustbanan. Järnvägsstyrelsen har icke tillstyrkt framställningen. Den säger bl. a.: »Vid sådant förhållande måste det anses omotiverat, att de efter övergången i statens järnvägars tjänst skola beräknas hava innehaft en högre lön vid enskilda järnvägen än den, vartill de enligt vid järnvägen gällande bestämmelser varit berättigade.»

Lönenämnden, som likaledes ställer sig avstyrkande till framställningen, säger: »De i gällande kontrakt intagna bestämmelserna i förevarande avseende få ock anses stå i överensstämmelse med de grunder beträffande personalens avlöning, som av riksdagen godtagits. Att märka är att ifrågasatt personal efter övergången i statens järnvägars tjänst i regel erhållit förbättrad avlöningsställning i så måtto, att de i slutlön komma att uppnå högre lönebelopp än vad som skulle hava havit fallet, därest de kvarstått i den enskilda järnvägens tjänst.»

Då reservanterna haft att stödja sig på uttalanden av två så sakkunniga myndigheter, hava de kommit till den uppfattningen, att det icke finns tillräckliga skäl att bifalla Kungl. Maj:ts framställning. Det är inte något stort belopp det rör sig om — efter vad departementschefen beräknar, är det under år 1935 fråga om 25,000 kronor, vilket belopp sedan successivt kommer att sjunka i den mån denna personal når upp i högsta löneklassen inom vederbörande lönegrad, då en utjämnning av sig självt kommer att ske, men på de skäl, som jag här anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Kvarnzelius**: Ja, herr talman, jag kan mycket väl förstå, att den personal, som det här är fråga om och som på statsrådets tillstyrkan nu skulle få en något bättre löneställning, känner sig obehagligt berörd av att den kommit i en mindre gynnsam ställning gent emot sina kamrater.

Det är här emellertid inte fråga om något synnerligen stort belopp — det rör sig om 25,000 kronor — vilket sedan successivt kommer att minskas och så småningom alldeles bortfalla.

Ang. ändrad löneställning för vissa befattningshavare vid kommunikationsverken m. m. (Forts.)

Under sådana förhållanden anser jag icke, att tillräckliga skäl föreligga för mig att vilja motsätta mig Kungl. Maj:ts förslag, och jag anhåller därför om bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 47 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bergqvist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Forsslund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 59.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 253, 256 och 258 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 322, av herr *Stendahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 11 juni 1926 angående tillverkning och beskattning av brännvin, m. m.;

nr 323, av herr *Sandegård* och herr *Tamm, Gustaf*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillsättning av prästerliga tjänster; samt

nr 324, av herr *Bergman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av motorfordonsförordningen den 20 juni 1930 (nr 284) m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 10, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra och femte huvudtitlarna gjorda framställningar angående anslag till fångvården och statens uppfostringsanstalt å Bona samt till statens tvångsarbetsanstalter, statens alkoholistanstalt å Venngarn, statens sinnessjukhus och statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa gossar och sinnesslöa flickor, jämte i dessa ämnen väckta motioner; samt

nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete för freden;

bevillningsutskottets betänkande nr 16, i anledning av väckt motion om höjning av skattesatserna för cigaretter och snus;

första lagutskottets utlåtanden;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om mått och vikt ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 34, i anledning av väckta motioner om ändring i 18 kap. 16 § strafflagen m. m.; samt

nr 35, i anledning av väckt motion om förbud mot vissa exekutiva auktioner och utmätningar;

andra lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion angående införande i Sverige av motsvarighet till Englands »bank holidays» och Tysklands »Bankfeiertage»; ävensom

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 39, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1933 försålda eller bortbytta tomter;

nr 40, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å lån från egnahemslånefonden, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om upphävande av vissa bestämmelser beträffande dispositionen av storverksträd samt ek och bok å boställen, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av Åkers styckebruks rekognitionsskog m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden i Landskrona;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning i vissa fall av arrendet för kronoegendom m. m.;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde å Söderåsen vid Ljungbyhed;

nr 46, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till stöd i vissa avseenden för innehavare av små och medelstora jordbruksfastigheter; samt

nr 47, i anledning av väckt motion angående tillämpningen av bestämmelserna om mjölkreglering.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 7, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet;

nr 103, angående regleringen för budgetåret 1934/1935 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av tiden för avskrivning av prästerskapets till statsverket indragna tionde från vissa församlingar i Kopparbergs län;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående läroverksadjunkten E. B. Wendins tjänstårsberäkning;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Nya svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens egendom å Spetsbergen; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av latinlyceelinjen vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.38 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Lördagen den 17 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Om ändringar
i lagstift-
ningen röran-
de malt-
drycker.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 9, i anledning av väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker.

Till bevillningsutskottet hade för förberedande behandling hänvisats följande motioner, avseende lagstiftningen rörande skattepliktiga maltdryckers tillverkning, beskattning och försäljning, nämligen

1) motionerna nr 121 i första kammaren av herr *Sundberg* samt nr 253 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta dels att upphäva det alltsedan år 1923 rådande förbudet att tillverka och sälja starkare maltdrycker, dels ock att sänka maltskatten med 20 öre per kilogram avverkat malt;

2) motionen nr 54 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Hörby m. fl., däri föreslagits, att riksdagen för sin del ville besluta dels en sänkning i nuvarande skattesatser till respektive 105, 115 och 125 öre per kilogram avverkat malt, dels ock sådana ändringar i förordningarna angående försäljning av malt-drycker och rusdrycker, att möjlighet bereddes att genom systembolagen till-handahålla allmänheten starkare maltdrycker (klass III);

3) de likalydande motionerna nr 55 i första kammaren av herr *Lindblad* m. fl. samt nr 113 i andra kammaren av herrar *Holmgren* och *Holmström*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte för sin del besluta sådana ändringar

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

i gällande maltdrycksförordning och rusdrycksförsäljningsförordning, att porter med en inbryggningsstyrka av 18 procent extrakt (klass III) finge tillverkas till avsalu inom landet och i försäljningshänseende jämföras med utländskt vin;

4) de likalydande motionerna nr 123 i första kammaren av herr *Bergman* m. fl. samt nr 233 i andra kammaren av herr *Åqvist* m. fl., i vilka föreslagits, att riksdagen måtte besluta, att § 24 i förordningen av den 1 juni 1923 (nr 40) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits, samt att § 31 — angående restitutionsförfarandet — skulle erhålla den ändrade lydelse, som härav föranleddes;

5) de likalydande motionerna nr 122 i första kammaren av herr *Sundberg* samt nr 226 i andra kammaren av herr *Lindman* m. fl., i vilka hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att §§ 17, 27 och 29 i kungl. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) skulle erhålla viss i motionerna angiven ändrad lydelse;

6) motionen nr 236 i andra kammaren av herr *Törnkvist* i Karlskrona, däri hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta, att 17 § i kungl. förordningen den 11 juli 1919 skulle erhålla den ändrade lydelse, som i berörda motion angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning ej mindre av motionerna I: 121 av herr *Sundberg*, II: 54 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl. och II: 253 av herr *Lindman* m. fl., de likalydande motionerna I: 55 av herr *Lindblad* m. fl. och II: 113 av herrar *Holmgren* och *Holmström* samt de likalydande motionerna I: 123 av herr *Bergman* m. fl. och II: 233 av herr *Åqvist* m. fl. än även de likalydande motionerna I: 122 av herr *Sundberg* och II: 226 av herr *Lindman* m. fl. samt motionen II: 236 av herr *Törnkvist* i Karlskrona, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående frågan om ändringar i gällande lagstiftning rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker samt för nästa års riksdag framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde giva anledning.

Reservationer hade avgivits

1), beträffande utskottets betänkande, i vad det avsåg förslag till ändring i bestämmelserna rörande tillverkning och försäljning av starkporter, av herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Nilsson* i Landeryd, *Nylander* i Stockholm, *Lithander*, *Velander*, *Arvedson* och *Anderson* i Norrköping, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 55 av herr *Lindblad* m. fl. och II: 113 av herrar *Holmgren* och *Holmström*,

a) antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § och 13 § 2 mom. förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker;

b) för sin del antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring av 23 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

c) antaga i reservationen infört förslag till förordning om ändring av 1 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 141) angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl;

2), beträffande utskottets betänkande, i vad det avsåg förslag om upphävande av det s. k. kvittensförfarandet, av herrar *Nilsson* i Kristianstad, *Nils-*

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
 son i Landeryd, Nylander i Stockholm, Lithander, Velander, Arvedson och Anderson i Norrköping, vilka av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av de likalydande motionerna I: 122 av herr Sundberg och II: 226 av herr Lindman m. fl. samt motionen II: 236 av herr Törnkvist i Karlskrona, för sin del antaga i denna reservation infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § och 27 § 5 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka;

3), likaledes beträffande utskottets betänkande, i vad det avsåg förslag om upphävande av kvittensförfarandet, av herrar Björnsson och Wahlmark, vilka, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, under hänvisning till av utskottsmajoriteten konstaterade brister i kvittensförfarandet hemställt, att riksdagen måtte antaga det förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § och 27 § 5 mom. förordningen den 11 juli 1919 angående försäljning av pilsnerdricka, som inginge i den av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. avgivna, med 2) be-tecknade reservationen.

Herr Velander: Herr talman! Bevillningsutskottets här föreliggande be-tänkande omfattar inte mindre än sju särskilda motioner. I dessa motioner ha yrkanden framställts om höjning, resp. sänkning av den nu utgående malt-skatten samt om upphävande, helt eller delvis, av gällande förbud mot till-verkning och försäljning inom riket av maltdrycker, hänförliga till klass 3, ävensom av det s. k. kvittensförfarandet, som gäller med avseende å distribu-tionen av pilsnerdricka på landsbygden. Utskottet har på anförda skäl i sitt betänkande förordat en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en all-sidig och förutsättningslös utredning av de spörsmål av mångahanda art, som sammanhånga med tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker. Utskottsförslaget kan sägas vara enhälligt. Emellertid föreligga i tvenne hän-seenden reservationer, i det en stark minoritet inom utskottet funnit sig böra förorda, dels ett omedelbart frigivande av porter av viss beskaffenhet, dels ock upphävande av kvittensförfarandet vid försäljning av pilsnerdricka.

Beträffande de skäl, som föranlett mig att biträda reservationen i förra hänseendet, alltså beträffande porterns frigivande, kan jag hänvisa till mina yttranden vid föregående års riksdag, då spörsmålet därom senast var uppe här i kammaren. Porterns frigivande är således enligt min tankegång ett spör-smål, som inte har något att skaffa med nykterhetstillståndet i landet eller med nykterhetsintresset såsom sådant. Det är alltså inte nykterhetsfrågan eller någon sida av denna fråga, som vi här skola diskutera. Jag utgår också ifrån, att de personer, som inom utskottet på denna punkt utgöra majoriteten, åt-minstone i stort sett dela denna uppfattning. För mig har det vidare synts obestriddligt, att ett upptagande av tillverkning och försäljning av porter in-rymmer möjlighet i viss utsträckning till ökad arbetstillgång, ökade inkom-ster för statsverket, vidgad avsättning för spannmålsodlingen och minskad betalning till utlandet, om och i den mån nämligen konsumtionen av stark-porter visar sig komma att ersätta konsumtionen av utländskt vin.

Reservanternas förslag innefattar nu, att portern skall i försäljningshänse-ende, beträffande såväl utminuterung som utskänkning, likställas med vin och alltså distribueras genom systembolagen. Förslaget vilar således på den uppfattningen, att den med avseende å spritdryckerna ävägabragta försälj-ningsorganisationen skall utan risk för överbelastning kunna i sig upptaga och ombesörja denna distribution. Jag tillåter mig i detta sammanhang erinra om, att 1917 års rusdryckslagstiftning enligt dess ursprungliga innehåll inrymde starkölet i sin helhet, som alltså lades under motboks kontroll. Den utomordent-liga omfattningen av den systembolagen då tillämnade uppgiften i förhållan-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

de till den uppgift, som av reservanterna nu åsyftas, kan måhända bäst illustreras genom ett konstaterande, att för exempelvis tillverkningsåret 1913—1914, alltså det sista före kriget, tillverkningen av starköl uppgick till icke mindre än i runt tal 1,010,000 hektoliter, under det portertillverkningen för samma tid stannade vid allenast cirka 46,000 hektoliter samt att en eventuell tillverkning av starkporter nu säkerligen skulle komma att väsentligt understiga sistnämnda siffra.

Det vid olika tillfällen inom riksdagen motionsvis framförda kravet på ett frigivande av portern har allt sedan 1930 års riksdag ständigt avvisats under hänvisning till den sedan 1928 pågående allmänna revisionen av rusdrycks-lagstiftningen. Genom beslut i juni 1932 har också Kungl. Maj:t uppdragit åt denna revision att till övervägande upptaga jämväl spörsmålet, huruvida och i vilken omfattning ändringar i maltdryckslagstiftningen vore påkallade. Rusdryckslagrevisionen har emellertid inte hunnit slutföra sin egentliga uppgift, än mindre på något sätt intressera sig för det sålunda vidgade uppdraget. Utskottsmajoriteten har därför i år funnit sig icke kunna vidhålla förhoppningarna om en utredning genom denna revision i därför tidigare avsedd ordning, utan har utskottsmajoriteten — och man kan säga utskottet i dess helhet — nu ställt sina förväntningar på en ny utredningskommitté eller annat utredningsorgan. Den sålunda avsedda utredningen är givetvis ur olika synpunkter synnerligen väl motiverad. Emellertid torde man kunna säga, att ett upptagande av tillverkning och försäljning av starkporter nu inte på något sätt föregriper eller begränsar denna utredning. Man kan till och med göra gällande, att ett sådant upptagande skulle kunna medföra möjlighet till värdefulla erfarenheter ägnade att rikta eller befordra det blivande utredningsresultatet. Detta utredningsresultat kan dock komma att låta vänta på sig, kanske lika länge som rusdryckslagsrevisionens, och får det därför inte ur någon synpunkt anses påkallat att nu avstå från kravet på starkporternas omedelbara frigivande. Det måste förresten framstå såsom svårbegripligt, att till exempel en inhemsk kvalitetsdryck av denna beskaffenhet skall förmenas det svenska folket, medan statsmakterna för övrigt lägga ned en utomordentligt stor omsorg för att bereda tillgång till alkoholhaltiga drycker av olika slag av utländsk tillverkning.

Beträffande kvittensförfarandet förhåller det sig så, att utskottsmajoriteten delar reservanternas uppfattning, att detta måste anses vidlådas av brister. Samstämmigheten i uppfattning på denna punkt hade därför bort föranleda ett enhälligt förslag från utskottets sida om upphävande eller mildrande av detta förfarande. Så har emellertid inte blivit fallet. Även denna fråga skall enligt utskottsmajoritetens uppfattning ytterligare utredas. Det är dock ingenting märkvärdigt, som reservanterna tillåtit sig föreslå. Det är, kan man säga, endast ett återupplivande av den köpareförteckning, som föreskrevs redan i 1905 års förordning angående försäljning av vin och öl eller, om man så vill, ett bibehållande av det nuvarande förfarandet med borttagande av kvittenserna. De vid 1925 års riksdag väckta motionerna, som såvitt jag förstätt rätt, givit anledning till kvittensförfarandets införande, togo inte sikte på något annat än denna köpareförteckning. De sedermera verkställda utredningarna, som slutligen resulterade i 1928 års lagstiftning i ämnet, ha inte heller ådagalagt behovet av någonting annat eller mera än denna köpareförteckning, måhända inte ens dess nödvändighet. De nu stadgade kvittenserna medföra i varje fall i olika avseenden olägenheter. Detta följer redan därav, att de enligt verkställda beräkningar för varje år i omfattning motsvara inte mindre än cirka 1,200 hyllmeter, alltså för den stadgade förvaringstiden av två år cirka 2.5 kilometer. Ett material sålunda, som för

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
närvarande inte göres till föremål för en systematisk eller fortlöpande bearbetning och som på grund av sin omfattning inte heller kan göras till föremål för en sådan bearbetning. Man skulle sålunda vara frestad att betrakta detta material som rena meningslösheten. Men därtill kommer, att samlandet av detta material självfallet inte kan stimulera till någon större omsorg, intresse eller respekt för författningarnas efterlevande överhuvud hos dem som ha att hopbrunga detsamma. Resultatet har också blivit, att föreskrifterna därutinnan i olika hänseenden eftersättas, exempelvis så att en forslare i köparens ställe skriver dennes namn under kvittensblanketten och medelst dennas överlämnande till tillverkaren redovisar för fullgörande av sitt uppdrag som forslare. Konsekvenser av dylik art, som väl konstituerade brott, hemfallande under allmänna strafflagens bestämmelser, måste betecknas som synnerligen upprörande. Reservanterna ha också, med hänsyn därtill och då köpareförteckningarna måste anses tillgodose varje nödigt och rimligt anspråk på effektiv kontroll, stannat för ett förslag om kvittensernas avskaffande.

Jag skall, herr talman, i detta sammanhang inte ytterligare ingå på dessa frågor. Jag tillåter mig därför att i anslutning till det anförda och under åberopande av innehållet i föreliggande motioner, i tillämpliga delar, yrka bifall till utskottets betänkande om en allsidig utredning samt därjämte, beträffande frågan om tillverkning och försäljning av starkporter, bifall till den av herr Nilsson i Kristianstad m. fl. under punkt 1 avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, och slutligen beträffande frågan om kvittensförfarandets mildrande bifall till den av bemälda personer under punkt 2 avgivna, likaledes vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Björnsson: Herr talman! Då det tidigare här i riksdagen har talats om önskvärdheten att medge tillverkning och försäljning av starkporter, har man gjort rätt stor affär av vissa tekniska svårigheter. Det skulle vara svårt att distribuera den genom våra försäljningsbolag, och det skulle vara svårt att få kontroll över tillverkningen. Personligen tillmåter jag inte invändningar av denna art någon som helst betydelse. Jag tror att det har lösts mycket krångligare administrativa problem på en kortare tid än som skulle stå till förfogande nu, ifall det för svenska folket verkligen vore ett livsintresse att få starkporter tillgänglig omedelbart och i ett sammanhang. Men jag tror inte, att det är ett större intresse för svenska folket att åter få köpa porter. Jag tror tvärtom, att det är mycket viktigare, att man inte nu omedelbart i en hastig vändning vidtar en sådan förändring i gällande lagstiftning. Ett frivilligt av tillverkning och försäljning av porter i landet även under de förhållanden, som herr Velander tänkt sig, alltså under villkor att portern skulle jämföras med vinet i försäljningshänseende, innebär i själva verket ett första steg mot avskaffande av det starkölsförbud, som genomfördes 1923. Detta starkölsförbud betraktar jag som ett av de viktigaste framsteg, som under senaste tid gjorts genom lagstiftningsåtgärder för främjande av nykterheten. Den som har i minne det motbudande ölfylleri, som förekom i städer och på landsbygden, särskilt i stationssamhällen o. dyl., under tiden omkring sekelskiftet, och har tillfälle att iaktta det tillstånd som för närvarande råder, sedan starkölet blivit förbjudet, måste medge, att den utveckling som ägt rum mellan dessa båda tidpunkter är en utveckling framåt. Jag tror inte det är angelägnare att tillfredsställa portervännernas önskan att åter få starkporter än att man kan ge sig till tåls, tills man har sett hur det kan tänkas påverka nykterhetstillståndet i landet, om man på nytt medger tillverkning av starkare maltdrycker än klass 2.

När man hörde herr Velander tala om, vilka fördelar som skulle följa med

Om ändringar i lagstiftningen rörande maldrycker. (Forts.)

frigivandet av portern, så fick man närmast det intrycket, att portern skulle vara en trolldryck, som i ett enda slag skulle kunna hjälpa oss ur krisen. En portertillverkning med försäljning här i landet skulle medföra ökad arbetstillgång, ökad avsättning för jordbrukarna av svensk spannmål, ökade statsinkomster och förbättrad handelsbalans. Uppfattningen om porterns betydelse såsom njutningsmedel och hälsomedel har ju under tidernas lopp växlat. På den tiden Portervisan skrevs hade man ju den uppfattningen, att det i själva verket var portern, som var grunden till Englands imperieställning, och det låter som om denna uppfattning alltså fanns kvar. Men meningarna äro som sagt delade. Under utskottsbehandlingen förekom det att en medlem sade: Inte vill jag vara med om att släppa portern lös, den är ju ett fruktansvärt hjärtgift, som åstadkommer praktiskt taget obotliga hjärtsjukdomar! Inte vill jag vara med om att sprida hjärtlidanden bland det svenska folket genom porter! När man hör så vitt skilda omdömen om denna underbara dryck, så tycker jag det finns anledning att ställa sig tveksam.

Om jag ser på de många goda saker, som skulle följa av fri portertillgång, så nämnde herr Velander först ökad arbetstillgång. Ja, det är sannolikt, att man skulle få arbete för kanske ett hundratal personer, men motsvarande arbetsmängd kan man sannolikt få med mindre uppoffring av samhällseliga värden. Någon ökad avsättning av korn tror jag inte på, ty allt korn som skördas i Sverige förbrukas, och våra dagars jordbrukare betraktar det inte som tillräcklig lön för sin odlarmöda att ha tillfredsställt en och annan porterälskares smak. Han vill se den ökade avsättningen ta sig uttryck i höjda pris, och den mängd korn som skulle åtgå för denna tillverkning är knappast mer än en tredjedels procent av hela landets kornskörd.

Vidare skulle vi få en förbättrad handelsbalans. Man menar, att starkölsförbudet, speciellt i vad det avser porter, har föranlett en ökad vinkonsumtion. Det skulle vara utomordentligt intressant att veta, varpå högerreservanterna stödja en sådan uppfattning. I Statistisk årsbok finner man en tabell, som talar om hur många liter öl och vin, som svenska folket dricker per år. Slår jag upp denna tabell, finner jag, att konsumtionen av vin har uppgått till något mellan tre och fyra procent av ölkonsumtionen. Men det visar sig rakt inte, att vinkonsumtionen har ökats under sista tiden, utan den har tvärtom minskats. Ölkonsumtionen har något sjunkit, särskilt det sista året, till följd av depressionen, men vinkonsumtionen har sjunkit ännu mera. År 1929 konsumerades en vinmängd, som utgjorde 4.2 procent av ölmängden. Nu äro vi nere i praktiskt taget 3 procent. Det kan således knappast med fog göras gällande, att vinkonsumtionen har ökats därför att folk inte kan få öl. Det visar sig, att då det fanns starköl, dracks det ungefär lika mycket vin i jämförelse med öl som nu. Det där är nog mera en skrivbordsslutledning, som gjorts när man suttit och funderat ut vilka dygder man skulle kunna tillskriva portern.

Det finns emellertid ett skäl, som jag tycker skulle tilltala denna kammare. Då starkölsförbudet på sin tid genomfördes, fanns det ett mycket starkt enskilt kapitalintresse förankrat i porterindustrin, och för att man inte skulle gå för hårt fram, inlöstes det av vårt statliga spritbolag för ett belopp av ganska många miljoner. Sedan bryggeriet var inköpt, såldes det på nytt, varvid prisskillnaden utgjorde bortemot 5 miljoner. Med svenska statsmedel har man sålunda utlöst det kapitalintresse, det näringsintresse, som låg förankrat i porterindustrin, med ungefär 5 miljoner kronor. Kan det då vara rimligt att så här på ett par motionärers önskan omedelbart lössläppa det, utan att tänka efter hur det ställer sig med de ekonomiska konsekvenserna? Detta är efter mitt sätt att se en synnerligen viktig sida av detta problem, som det förefaller mig att högerreservanterna inte tillräckligt ha beaktat.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

Herr talman, även om jag har den allra största respekt för olika personers individuella smak och således inte har den minsta önskan att utan mycket välgrundad anledning hindra dem, som gärna vilja ha ett glas porter, att få det, så finns det enligt min uppfattning så starka skäl för att inte föregripa en grundlig utredning av denna fråga, att jag finner mig på denna punkt böra yrka bifall till utskottets förslag och avslag på de motioner, som avse att fri-giva tillverkningen av starkporter genom en ändring i gällande förordning om tillverkning av maltdrycker.

Däremot måste jag säga, att jag delar den uppfattning, som högerreservan-terna givit uttryck åt i sin reservation under punkt 2, där man vill utbyta det nuvarande kvittensförfarandet mot ett enklare system. De skäl herr Velander där har anfört finner jag övertygande. Under föredragningen i utskottet av en av kontrollstyrelsens experter på maltdrycksförsäljningskontroll kom det fram, att det rådde mycket olika meningar mellan honom och herr Velander, som är domare, angående det ansvar, som kan drabba en ölutkörare, om han gör sig skyldig till brott mot denna föreskrift i pilsnerdrycksförordningen. Det gjordes gällande att man kunde nöja sig med varning. Enligt pilsnerdrycksförordningen kan inte ölutköraren straffas, utan det blir hans arbetsgivare, om denne vetat om förseelsen. Men det kan hända och har hänt någon gång, då det varit frågan om en kvalificerad förseelse, att en ölutkörare blivit dömd till urbota straff för att han skrivit annans namn på kvittenslistor. Något klart prejudikat på hur långt en nitisk åklagarmakt kan komma vid en förseelse mot denna förordning har, såvitt jag hört, inte kommit fram.

Men vidare framgick det vid denna föredragning, att kvittensförfarandet inte medför någon nytta i kontrollavseende. Man kan endast konstatera av dessa kvittensböcker, att den och den kunden köpt så och så mycket pilsnerdricka. Det är inte något brott att köpa mycket pilsnerdricka, om man orkar dricka upp det själv eller bjuder på det eller ställer om, så att det blir konsumerat i familjen. Däremot är det ett brott att göra sig skyldig till olaglig försäljning av pilsnerdricka. Det kan inte enbart av den omständigheten, att en person köpt mycket pilsnerdricka, dragas den slutsatsen, att han har gjort sig skyldig till en olaga försäljning. En sådan omständighet kan endast ge anledning till en grundlig undersökning, men anledning till en grundlig undersökning finner man precis lika bra i en köpareförteckning, exempelvis i den form som herr Velander ville förorda.

Nu kan det sägas, att om man kan gömma allt det andra ett år, så skulle man kunna gömma denna detalj också. Men enligt min mening bör man så snart som möjligt rätta till en lagstiftning, som är uppenbart orimlig och inte ger skäligen rättssäkerhet åt de näringsutövare, som äro beroende av densamma. Man förlorar alltför mycket för att kunna tolerera ett dröjsmål, om det inte står mycket viktiga samhällsintressen på spel, och jag kan inte förstå, att det överhuvud står något samhällsintresse på spel, om man ändrar lagstiftningen i denna del. Tvärtom tror jag det vore nyttigt för den utredning, som skall ta hand om hela maltdrycksförsäljningsfrågan, att få se hur ett experiment av det slag, som högerreservanterna här ha förordat, tar sig ut i praktiken. Jag hemställer därför, herr talman, i likhet med herr Velander, om bifall till den reservation, som under punkt 2 avgivits av herrar Johan Nilsson i Kristianstad m. fl.

Beträffande frågan om ändring i skattesatserna vill jag endast helt kort säga, att de skäl, som utskottsmajoriteten har anfört, synas mig vara tillräckliga för att motivera ett avslag på yrkandena både om sänkning och höjning. De statsfinansiella förhållandena locka inte till sänkning, men en höjning tror jag är tekniskt orimlig. Man betalar nu i skatt något sådant som kr. 1:45

Om ändringar i lagstiftningen rörande maldrycker. (Forts.)

per kg. malt, och malten är värd ungefär 30 öre per kg. Redan ett mycket tolerabelt fel hos de vägar som användas skulle göra resultatet otillförlitligt med en så hög skattesats. Och jag tror också man kan säga att vår nuvarande maltskatt premierar en sparsamhet med malt, även när en sådan sparsamhet knappast kan sägas vara befogad med hänsyn till konsumentintresset.

Jag yrkar således avslag även på de motioner, som avse ändring av skattesatsen på malt.

Herr Bårg, Anders: Herr talman! Jag kan i alla delar instämma i vad den föregående talaren anfört såsom skäl för sitt och utskottets ställningstagande till frågan om frigivande av portern. Jag ber endast att få komplettera det sagda på några punkter. Herr Björnsson påpekade, att det säkert inte är något folkkrav att få porterfrågan löst efter reservanternas linje. Det förhåller sig säkerligen också på det sättet, men det är också bekant, att i bryggarkretsar anser man inte heller, att denna fråga är så brådskande, utan förmenar, att det skulle vara synnerligen fördelaktigt, om den finge ingå i den allmänna utredning, som man begärt. Det är, såsom herr Björnsson påpekade, egentligen endast ett bryggeri, som har intresse av att saken påskyndas, och det är det bryggeri, som staten på sin tid med så rundliga medel inlöste.

Gentemot herr Velanders uttalande här, att ett beslut nu utan vidare skulle vara till gagn för den utredning, som man begär skall sättas i gång — det skulle kunna vinnas värdefulla erfarenheter, sade han, om riksdagen nu beslutar frigivande av portern — så föreställer jag mig, att såväl herr Velander som alla övriga utskottets ledamöter och denna kammars ledamöter, därest utskottets förslag i övrigt om utredning bifalles, verkligen inlägga allvar i sin begäran, att denna utredning skall bli skyndsam, så att förslag skall vara färdigt att framläggas till nästa riksdag, och att under sådana förhållanden det inte kan vara möjligt att vinna några särskilda erfarenheter under den tiden. Reservanternas förutsätta ju, och det måste man göra, om ett beslut kommer till stånd i enlighet med deras förslag, att inte denna frigivning, som begäres, skall ske före den 1 oktober i år, och den tidrymd, som därefter förflyter, tills man kan vänta att förslag framläggas för riksdagen, eller tills utredningen kan ha ett förslag färdigt, kan inte ha någon betydelse.

Då jag talar om denna skyndsamma utredning, anser jag behövt att påpeka en sak. Den har inte förekommit under debatten, men annorstädes har gång efter annan klagats över den senfärdighet, som är utmärkande för den 1928 tillsatta rusdryckslagsrevisionen, som inte hunnit på hela denna tid komma med ett förslag i frågan. Senast i dag såg jag i en huvudstadstidning uppgiften, att detta ärende skulle ha hänskjutits till revisionen 1928. Förhållandet är ju, att 1931 fäste revisionen Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på, att frågan om revision av maldryckslagstiftningen var ett ärende, som borde behandlas i sammanhang med rusdryckslagstiftningen. Först i juni 1932 erhöll revisionen på sin egen begäran uppdrag av Kungl. Maj:t att taga itu med den utredningen. Men givet är, att revisionen ansåg, såsom herr Velander också mycket riktigt sade, att dess huvuduppgift måste fullgöras i första hand, och då kan man ju rimligen inte begära, att revisionen utan Kungl. Maj:ts direkta tillsägelse skulle kasta huvudarbetet och övergå till att behandla det här ärendet bara därför att riksdagen och inte Kungl. Maj:t sagt det. Revisionen arbetar ju såsom en kommitté inom finansdepartementet och har således att följa de direktiv, som därifrån givas.

Det är en sak, som herr Björnsson var inne på, och som jag tror, att han

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
i det väsentliga har rätt i, nämligen att när man uppdrager åt systembolagen att handha porterförsäljningen, så är detta inte konstigare än att de skulle kunna göra det. Nu skall man komma ihåg, fastän det nämnde han mycket litet om, att här är det fråga inte blott om vanlig utminuterings, utan frågan gäller också utskänkning, vilket gör, att om bolagen skola ha hand om denna sak, blir det hela åtskilligt vidlyftigare än om saken bara gällde själva utminuterings. Jag har frågat ett par systembolagsdirektörer om den saken, och de ha sagt, att det trodde de nog att bolagen skola reda ut, men nog förefaller det mig att det åtminstone varit tillbörligt att man tillfrågat t. ex. systembolagsföreningens förtroendenämnd, huru bolagen ställa sig till detta spörsmål, som nu kommer upp, om reservationen bifalles, och inte utan vidare ålägga dem detta utan att man ens besvarat sig med att fråga dem om deras synpunkter på den här saken.

Jag skall, herr talman, inte säga mycket mera om denna sak, men jag kanske får tillägga, att då det säges, att det här spörsmålet inte är någon egentlig nykterhetsfråga, kan jag i viss mån instämma i detta. Herr Björnsson var inne på den frågan också, men vid årets riksdag har man fått större klarhet än förut över, att det inte allenast är frigivande av portern man strävar efter. Högermotionen, som föreligger i denna fråga, syftar till ett frigivande under en eller annan form även av ölet. Nu ha utskottsreservanterna efter den motgång, förmodar jag, som de rönte i utskottet, inskränkt sig till att taga ut en bit denna gång. Såvitt det är något allvar i de motioner, som framburits i båda kamrarna, i andra kammaren som massmotion, måste förslagen emellertid innebära, att det är inte allenast portern utan det är ölet, överhuvud klass III, som man syftar att frigiva. Är detta förslag en inledning till den ordningen, då måste jag säga, att det här är ingen bagatellfråga.

Det gör mig ont, att jag nödgas polemisera i någon mån mot herr Björnsson, som annars så kraftigt gått in för samma ståndpunkt som jag intagit i frågan, men jag måste säga några ord gentemot honom, då han förordade upphävande av det s. k. kvittensförfarandet. Utskottet medger här, att man kan rikta berättigade anmärkningar mot den nu gällande ordningen. Den ordningen kom ju till för att trygga mot att man inte skulle förfara på ett sätt, som vore okontrollerbart vid försäljning av pilsnerdricka. Det är möjligt att den innebär någon överdrift. Frågan är emellertid om ens denna detalj är av så brådskande natur, att man inte kan hänskjuta också den till utredning. Det kan ju vara upprörande, om det är så att människor genom en liten förseelse bli, såsom här sades, dömda till urbota straff, men fallen, som påvisats, då så skulle ha skett, inskränka sig, såvitt jag kunnat utröna, till ett enda. I motionen nr 236 i andra kammaren finnes saken omnämnd med följande ord: »I en nyligen avkunnad dom i Tidaholm blev en av utkörarna vid Tidaholms bryggeri dömd till två månaders fängelse för att han tecknat kundens namn på kvittensblanketten, kanske på kundens egen begäran.» Jag vet, att det gjorts ett stort nummer av detta, och det har givit mig anledning att taga reda på, hur det egentligen hänger ihop med denna sak. Nu är det med detta uttalande ungefärligen så, som jag skulle kunna säga att det är, när man målar ut vilka olyckor, som arbetslöshetshjälpen åstadkommer, då den lockar folk ifrån jordbruket etc. Förhållandena voro i det här fallet följande. Personen i fråga hade redan 1932 två gånger dömts för olaga försäljning av pilsnerdricka. Sedan gick olyckan ut över honom 1933, då han förför på det sättet, att han från de foror, han körde, sålde pilsnerdricka, som inte var i laga ordning rekvirerad, och för att dölja detta och inte återigen komma ut för samma olycka, som han varit ute för förut, skrev han en rekvisition i en annan per-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

sons namn och kvitterade jämväl mottagandet i samma persons namn. Jag tycker för min del, att denna förseelse är så pass besvärande, att man bör förstå, att det inte går an att förfara på det sättet. Denna redogörelse har jag tagit ur domstolens protokoll, och det förtjänar omnämnas här, att den relation av fallet i fråga, som jag uppläst och som jag gissar är tagen ur en tidning, inte på långt när är riktig.

Nu säger kontrollstyrelsen, som ju yttrat sig över motionerna i samband med utlåtandet över en framställning av Svenska bryggareföreningen, som rör samma saker, alltså såväl frågan om frigivande av porter och starköl som frågan om kvittensförfarande följande: »Uppmärksammas bör, att de olika spörsmålen på maltdrycksområdet i hög grad gripa in i varandra. Att ur sammanhanget bryta ut vissa frågor — exempelvis angående beskattningssystemet, frigivandet av tillverkning och försäljning av starköl eller någon viss typ därav eller det s. k. kvittensförfarandet vid försäljningen av pilsnerdriicka — synes därför icke böra ifrågakomma.» Jag föreställer mig, att detta uttalande av den mest sakkunniga myndigheten i landet bör ha något värde. Jag kanske också får säga, att när ärendet om kvittensförfarandet föredrogs i utskottet, var det nog ändå på det sättet, att föredraganden inte sade, att det inte var till någon nytta. I stället betonade han att det nog var till någon nytta, men det är riktigt, att en sådan massa kvittenser hopas, att det naturligtvis inte är möjligt att vid kontroll göra annat än taga stickprov här och där, vilket då och då leder till påpekanden, som också i de allra flesta fall åstadkomma rättelse.

Jag kan, herr talman, inte heller finna det yrkande, som herr Björnsson framställt som reservant, motiverat av omständigheter, vilka äro så tryckande, att man inte kan uthärda dem, till dess förslag, såsom jag hoppas, kommer till nästa riksdag, då man kan behandla hela ärendet i ett sammanhang. Detta, herr talman, ger mig anledning att helt ansluta mig till det yrkande, som utskottet gör, till vilket jag hemställer om bifall.

Herr Lindblad: Då jag tillåtit mig att väcka en motion om försäljning av porter klass III genom systembolagen på samma sätt, som nu sker med vin, ber jag med några ord att få motivera anledningen härtill. Jag vill emellertid redan på förhand säga, att jag endast kommer att stanna vid behandlingen av frågan om porter, då de båda andra frågorna intressera mig mindre av den anledning, att jag inte från början haft med dem att göra. Dock vill jag redan nu också säga, att vad angår kvittenserna, ställer jag mig på reservanternas ståndpunkt, men jag har inte någon närmare anledning att gå in på frågan om dem.

Den här frågan har varit föremål för riksdagens behandling vid flera föregående riksdagar, såsom redan omnämnts, och senast vid 1933 års riksdag, då en motion i ärendet blev avslagen med hänvisning till den pågående revisionen av rusdryckslagstiftningen. Men man förutsatte därvid, att de sakkunniga vid denna revision komme att ägna frågan sin uppmärksamhet och utan tidsutdräkt verkställa en förutsättningslös utredning eller undersökning i ämnet. Emellertid kunde tidningspressen redan i höstas meddela, att de sakkunniga ämnade bryta ut denna fråga från sitt arbete i övrigt med den stora huvudfrågan. Och då utskottet uttalar, att en undersökning måtte företagas snabbt, måste man i stället misstänka att en ny utredning utförd av den sittande rusdryckrevisionskommittén, skulle komma att taga ungefär lika lång tid som den utredning tagit, vilken denna revision nu håller på med. Ty det måste jag säga även mot herr Bärge's invändningar, att denna revision tagit alldeles för lång tid. Det är inte enligt min mening fråga om att skaffa till-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

räckligt många luntor för att lägga på departementens hyllor, utan frågan gäller att så snart som möjligt få en utredning verkställd, som ger resultat och minskar den friktion, som man anser hava uppstått med anledning av nu gällande bestämmelser. Det var således anledning att vänta, att den utredningen skulle komma att draga ut på tiden, och då var det ju ingenting annat att göra än att komma fram med en motion på nytt, som påkallade riksdagens uppmärksamhet i syfte att få frågan löst så snart som möjligt, på grund av åtskilliga skäl. Det är ju här inte någon nykterhetsfråga, som det är tal om. Förvisso har det från en del talare, som haft ordet, framhållits sådana synpunkter, att man förstår, att från den sidan anses detta vara en stor nykterhetsfråga, men jag tror, att om man vill ge frågan den rätta proportionen, är det ingalunda så, utan den är en praktisk fråga, som över huvud kan lösas utan någon som helst fara för att nykterheten skall lida något intrång.

Nu menar man, att denna fråga bör underkastas förnyad utredning i samband med andra spörsmål, som kommit fram under innevarande riksdag. Men porterfrågan måste enligt min mening skiljas från den andra frågan, ölfrågan, därför att den gäller inte samma sak, och den innebär kan jag säga inte samma faror, som man nu vill påbörda ölet, utan portern är en dryck, som man förtär, därför att den innehåller åtskilligt av näringsvärde. Den blir ju också såsom sådan ordinerad av läkare, och man kan ju få den på apotek men till ett pris av 1 krona per en tredjedels liter, något som för sjuka människor, om de inte äro alltför välförsedda med penningmedel, måste anses vara ganska dyrt. Det måste ju, om man skulle komma in på den saken, ha varit en ganska intressant diskussion i bevillningsutskottet om denna fråga, eftersom man där framhållit, att portern var ett gift, som åstadkom hjärtlidande, och den som yttrade detta, ville inte vara med om att åstadkomma hjärtlidande för hela svenska folket, sades det. Jag förmodar, att om den är ett sådant gift, borde läkarna på de recept, de utskriva, då de ordnera porter för patienterna, också sätta, att den är giftig, ty i annat fall kunna vederbörande ju lätt gå och bli förgiftade, och det vore inte så lyckligt. Jag tror emellertid att detta är påstående, som man kan se bort ifrån, därför att de inte ha något som helst värde. Det har sagts, att eftersom allt det andra skall underkastas en undersökning, så bör också frågan om portern ingå i denna, men jag vet inte, vad som skall utredas i den undersökning, som man önskar rörande portern, och jag vet inte vilka svårigheter det skulle vara att inordna portern i ett blivande förslag från den utredningskommitté, som man nu har för avsikt att tillsätta. Det går mycket lätt att ordna den frågan, och därför finns det inte något skäl att inte nu fatta beslut om frigivande av portern utan hänsyn till vad som kan bli resultatet av en kommande utredning.

Denna utredning skulle ju dock bli färdig nästa år, säger man, men är det så säkert? Med den erfarenhet vi ha, är det all anledning att tro, att utredningen kan komma att draga ut på tiden. Den skall ju vara grundlig och förutsättningslös, och blir kommittén då ensidigt sammansatt också, så kan man vara övertygad om, att den inte gör sig någon brådska med en utredning av detta slag. Det är därför som man kan befara, att den industri, det här gäller, kommer att få arbeta med sina svårigheter även längre än man avsett i utskottsutlåtandet.

Frågan har ju varit föremål, såsom jag sade, för behandling vid flera riksdagar. Och varför? Jo därför att vederbörande industri befunnit sig i ett sådant läge, att det varit nödvändigt för den att föra fram saken inför riksdagen. Det är inte bara denna industris bärare det gäller, de reda sig kanske, men arbetarna ha befunnit sig i en ställning, som måste betecknas såsom

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

mycket ogynnsam. Det går naturligtvis inte att i längden hålla en industri och dess arbetare i tvångströja. Därav måste till sist följa, att industrien nedlägges och följden därav drabbar ju i första hand arbetarna. Den verksamhet, som det nu är fråga om, har ju anor från förra århundradets första hälft, och den har under denna tid sysselsatt en massa arbetare. Före 1919 arbetade där 240 man, och det vill inte säga så litet, om man räknar med att en hel del av dessa voro gifta och försörjde inte bara sig själva utan hustrur och barn. Nu utgöra arbetarna inte flera än 91 personer, och man står i begrepp att avskeda en hel del. Därtill kommer, att dessa 91 visst inte hava sådan sysselsättning av sitt arbete, att de kunna leva ordentligt därpå, utan de arbeta en å två dagar i veckan, och det är klart, att det inte kan ge sådan inkomst, att de kunna försörja sig på den. Att då draga ut långt på tiden med att vidtaga åtgärder i detta avseende, måste medföra, att industrien till sist säger: »Vi kunna inte längre hålla på, det är omöjligt att uppehålla driften.» De första, som då drabbas av rörelsens nedläggande, äro arbetarna.

Herr Björnsson gav uttryck åt litet missnöje med att ifrågavarande bolag köpt porterbruket tillbaka av herr Bratt och Spritcentralen och därvid fått det för billigare pris än vad Spritcentralen hade betalt för det. Men vem kan hjälpa, att herr Bratt gick och gjorde slut på en massa av Spritcentralens pengar genom att köpa en tillverkning, som han inte hade behov av och som riksdagen sedermera önskade, att Spritcentralen skulle lämna. Man kan väl inte därför försöka att omintetgöra vad som är kvar av denna industri, som ändå ger någon sysselsättning. I denna tid är det särskilt angeläget att arbetstillfällena bevaras i så stor utsträckning som möjligt, så att inte arbetslösheten ökas i större omfattning än vad som är absolut nödvändigt. Det må ju vara, att ett beslut i den riktningen, att portern skulle försälas genom spritbolagen, inte i någon större grad kommer att öka arbetstillfällena, men nog gör det något, och varje litet tillfälle bör väl tillvaratagas i en tid, då man allvarligt söker efter sådana möjligheter. Staten anstränger sig till det yttersta för att genom anslag på olika sätt främja näringslivet och skaffa arbete åt de arbetslösa. Här är det emellertid inte fråga om stödåtgärder, sådana som statsmakterna anse sig böra föreslå till enskilda företag för att lyfta dem upp ur det på grund av krisen iråkade läget. Det är tvärtom så, att riksdagen genom en mycket blygsam åtgärd ej blott möjliggör fortsatt verksamhet och därmed ökade möjligheter att bereda arbete åt fler arbetare, utan staten själv vinner därpå genom ökade skatteinkomster och även bönderna genom ökad försäljning av sitt korn.

Nu påstår man, att det säkerligen kommer att vålla svårigheter att försälja denna vara genom systembolagen. Jag har försökt att ta reda på, hur man ser på den frågan inom systembolagen, och åtminstone en av systembolagets direktörer förklarade, att det inte finns någon som helst anledning att befara, att inte systembolagen skulle kunna mottaga försäljningen även av porter, här likaväl som man gör det i Finland. Det erbjuder således inte några svårigheter för systembolagen. De ha inte mer att göra än att den personal, som för närvarande finns, mycket väl kan åtaga sig även detta arbete.

Och det är inte endast porterindustrien, det skall man komma ihåg, som genom att få en liten smula ökad frihet skulle vinna på och kunna öka ut arbetstillfällena, utan det finns näringar vid sidan om, som också få möjlighet att öka sina tillverkningar. Jag tänker då på korkskärarna, på glasindustrien o. s. v. Deras verksamhet skulle naturligtvis också kunna ökas med anledning av att en ökad omsättning av porter möjliggjordes. Detta har utskottsmajoriteten inte haft något öra för. Man har hållit på att den

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

fixa idén om nykterheten bör gå före hjälpen åt arbetarna inom denna och närliggande näringsgrenar, och även statens egna intressen har man, som jag förut antydde, enligt min mening lämnat utan tillbörligt beaktande.

Jag fann det verkligen, det måste jag erkänna, en smula beklämmande när jag såg, att reservationen för en så blygsam framställning, som den jag gjort i min motion, inte hade fått några av arbetarnas representanter i bevillningsutskottet med sig. Jag hade hoppats att de skulle ha beaktat den ställning, som arbetarna råkat i, och som innebär så gott som arbetslöshet. Då man inte kan förebära skäl för, att det föreligger någon fara från nykterhetssynpunkt, och då frågan är av en viss betydelse för arbetarna inom denna och andra näringsgrenar, så tycker jag att man hade kunnat vara med om att ta detta lilla steg, som bjudes i dag men kanske inte i morgon. Det är inte så alldeles säkert att herrarna, som nu ställa sig emot varje förslag i denna fråga, äro i tillfälle att kunna upprätthålla motståndet i längden. Det har för mig verkat som ett slags de obotfärdigas förhinder, som jag hade tillfälle att uttrycka saken i fjol i den debatt, som då fördes här i kammaren, och den uppfattningen är jag inte ensam om. Man har ju sett vad tidningarna säga, och jag skall med anledning därav be att få citera ett uttalande i en stor tidning, visserligen i Göteborg där dock frågan närmast hör hemma. Det är så koncist avfattat att det verkligen bör kunna föredras inför kammaren. Göteborgs Handelstidning skrev för någon tid sedan: »Det har föreslagits att porter skulle få köpas på motbok hos systemen alldeles som vin. Anordningen vore enkel och praktisk. Att någon svårighet skulle uppstå för systembolagen, är rent nonsens. Att nykterhetsintresset skulle skadas därav är ett alldeles ohållbart påstående. Att portern skulle vara farligare än det starkvin, som nu tillhandahålles, lär ingen vilja göra gällande. Portern har ett näringsvärde som starkvinerna icke ha. Porterindustrien är en svensk näringsgren. Den har 100-åriga anor. Komme tillverkningen upp till sin gamla omfattning, skulle statskassan tillföras ytterligare några miljoner i maltskatt och en lika stor summa sättas i omlopp genom löner och råvaruköp. Av svenskt korn skulle 25,000 deciton mera än nu förbrukas. Klok omtanke om det allmänna lärer alltså icke fordra, att denna näringsgren hålles nere till förmån för tvivelaktiga utländska starkviner. Att avvisa en ruckning på de oefterrättliga förhållanden, som nu äro rådande på detta område, med en hänvisning till den utredning av spritlagstiftningen varmed en kommitté arbetar, verkar de obotfärdigas förhinder. Den åsyftade kommittén har 'arbetat' sedan 1928. Den börjar bliva ganska patinerad av ålder. Den må gärna fördjupa sig i sin uppgift, men att uppenbara orimligheter skola förbliva orättade därför att denna kommitté alltjämt existerar, är för dumt. Dess sömn må gärna vördas och dess drömmar lämnas ostörda, men de abderitiska förhållanden som ett ovist nit framkallat i levande livet få icke inbegripas i fridlysningen. Det sunda förnuftets krav få väl i all fridens namn också beaktas en smula.»

Det förefaller mig som om tidningen här hade i koncentrerad form återgivit just vad som tänkes bland långt flera än vad kanske utskottsmajoritetens ledamöter tro. Det enkla och sunda förnuftet kan inte förstå varför den inhemska vara, som det här rör sig om och som ger arbete åt svenska arbetare, inte skall kunna tillhandahållas ens på samma sätt som utländska viner. Sålunda förefaller det mig, som om man utan någon som helst fara i vare sig den ena eller andra riktningen kan gå till ett beslut i enlighet med vad reservanternas här föreslagit rörande portern.

Av vad jag redan har sagt och med ytterligare hänvisning till motionen är det klart, att jag kommer att ansluta mig till reservanternas förslag. Det finns

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

inga som helst bärande skäl för ett fortsatt uppskov, men det finns starka skäl för ett beslut, som kan skapa arbetslugn och ökade arbetsmöjligheter. Man kan enligt min mening inte hur som helst behandla de näringsgrenar, varav människorna här i landet ha sin bärgning, de må vara av vilket slag som helst, stora eller små. Näringsarna ha nog av svårigheter att kämpa emot i dessa bistra tider, och riksdagen får inte bidraga till att öka dem. Förstörandet av en näringsgren drabbar i första hand och hårdast arbetarna, men det drabbar också hela landet, därför att vi alla sitta på olika grenar av samma träd.

Man må kalla denna fråga för en liten fråga, men den har sin betydelse, och varhelst man överhuvud taget kan öka arbetstillfällena, det må vara för ett litet antal arbetare eller för ett större antal, är det alltid ett framsteg. Det är en lyftning, som är åtskilligt värd. Och här är det ingenting som behöver uppoffras. Det är därför, herr talman, som jag vädjar till kammaren att ställa sig bakom reservanterna.

Jag kunde ju haft intresse av att ytterligare bemöta några uttalanden av herr Björnsson, men det har kanske inte så stor betydelse. Han ansåg, att starkölsförbudet har haft en ofantlig verkan, men vill man se frågan i dess helhet är det inte bara förbudet för starköl, utan det är många andra faktorer, som medverkat till att vårt folk kommit upp på ett högre plan i fråga om nykterheten. I det spörsmålet kunde det vara ofantligt mycket att diskutera om, och jag har utan tvivel en viss erfarenhet i vad det gäller anledningarna till denna förskjutning i nykterhetsläget. Men det är ju ingen anledning att gå in på detta nu, då här icke föreligger någon nykterhetsfråga utan en rent praktisk fråga, som bör ses ur de synpunkter, som jag försökt anlägga. Det gäller att se till att de näringsgrenar, som finnas och som kunna arbeta utan understöd, få möjlighet att förbättra sin ställning och därmed också minska den arbetslöshet, som annars ovillkorligen uppstår.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen rörande porterförbudets upphävande.

Herr Bissmark: Herr talman! Det var herr Björnssons yttrande, som uppkallade mig. Det verkade på mig fullkomligt övertygande, i den riktningen nämligen, att varje den minsta tvekan, som jag möjligen kunnat hysa i fråga om nödvändigheten av att remittera denna fråga till utredning, då försvann.

Herr Björnsson angav nämligen såsom sin uppfattning, att de rent tekniska frågorna inte behövde någon utredning. Däremot var hans skäl för utredning det, att detta innebar ett avsteg från starkölsförbudet, och man visste inte hur ett sådant avsteg från starkölsförbudet skulle verka, utan man skulle genom en utredning skaffa sig erfarenhet om hur det skulle verka! Så ungefär föll verkligen herr Björnssons yttrande.

Om man har den uppfattningen, att denna fråga nära sammanhänger med starkölsförbudet i dess helhet, och sålunda anser, att ett frigivande av portern åt allmänheten skulle dra med sig starkölsförbudets fall i övrigt, kan jag förstå denna uppfattning, ehuru jag ej delar den. Men då är det inte den riktiga vägen att begära utredning. Då skall man yrka avslag på det hela. Det är riktigare att göra det, ty en utredning, som man begär med sådana baktankar, är såvitt jag kan finna endast ett sätt att förhala frågan. Efter herr Björnssons linjer står frågan så: skola vi avslå förslaget eller skola vi ta det? Det behövs absolut inte någon vidare utredning. Hur skall man få erfarenhet om hur lindrandet av starkölsförbudet verkar om man inte företar denna lindring? Det är inte möjligt, att någon utredning skall kunna säga oss någonting därvidlag.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

För min del anser jag att de skäl, som nu tala för att ge portern fri, äro alldeles oemotsägliga. Det är från flera håll här framhållet och knappast bestritt, att portern ur nykterhetssynpunkt inte har någon betydelse. Men däremot kommer frigivandet att medföra vissa fördelar, ehuru jag naturligtvis vill betona, att jag inte betraktar detta som en stor fråga. Herr Björns-son riktade i sin kritik mot reservanterna den anmärkningen mot dem, att de velat göra detta till en livsfråga för landet. Det har väl ingen ifrågasatt. Det är en ganska liten fråga i och för sig, och den spelar ingen roll ur nykterhetssynpunkt. Däremot skulle staten få rätt stora inkomster. Såvitt jag hört berättas skulle de beräknade inkomsterna uppgå till åtminstone över en miljon. Men är det värt att kosta på en utredning, som kostar en miljon, för att komma till ett resultat som man kan komma till redan i dag utan någon dylik utredning? Jag kan inte förstå detta.

Det är från dessa synpunkter och även till en del från de synpunkter, som herr Lindblad här anfört, som jag för min del, herr talman, ber att få yrka bifall till reservanternas förslag i fråga om porterns frigivande.

Herr Bergman: Herr talman! Det hade varit önskvärt att den sak vi här diskutera fått behandlas punktvis. Nu talar den ene om maltskatten, den andre om kvittensförfarandet, den tredje om portern och starkölet o. s. v. — alltsammans är nämligen sammanfört i ett och samma yrkande om utredning, vilket nödvändiggör, att man under debatten måste hoppa från det ena till det andra.

Det som jag närmast ämnade säga några ord om, är vad som beröres i de motioner, som jag och herr Åkvist m. fl. ha väckt, och som utskottet föreslår inbegripet i utredningen, nämligen motionerna angående höjd skatt på skattepliktiga maltdrycker.

Jag kan inte beklaga mig i någon särskild grad över den behandling, som de nämnda motionerna fått röna. Det hade ju varit önskvärt att de blivit bifallna — det är ju det bästa resultat en motion kan få. Men det närmast bästa är, om den föranleder utredning, och det är vad som här skett. Som sagt, ur den synpunkten har jag ingen anledning att beklaga mig; man har icke avstyrkt motionerna, och man har hänvisat dem till en opartisk utredning. Visserligen befinna vi oss i ett mycket blandat sällskap, när det gäller denna utredning. Sällskapet består av herr Lindblad och åtskilliga andra, synnerligen hederliga och präktiga män, men med högst olika uppfattningar i dessa frågor. Utskottet vill emellertid vara opartiskt, det vill som Vår Herre låta solen lysa över alla människor, och alltsammans är därför hänvisat till en utredning utan några direktiv.

Jag måste ge herr Bismark rätt i, att en sådan utredning är en smula egen- domlig, men det tjänar ju ingenting till, att motsätta sig den. Då jag vidare måste förutsätta, att ett yrkande nu om bifall exempelvis till min motion skulle bli utslaget i en förberedande votering, tjänar det inte heller något till att framställa ett sådant yrkande, utan jag kan gott finna mig i att det hela går till en förutsättningslös utredning.

Jag vill emellertid säga några ord angående motiven för den motion, som av mig m. fl. väckts i denna kammare och av herr Åkvist m. fl. i andra kam- maren. Det är två motiv, som vi utgått ifrån. Det ena är naturligtvis det, som ligger närmast till hands för oss såsom representanter för riksdagens nyk- terhetsgrupp, nämligen att vi önska en minskning i konsumtionen. Det andra, och det som förmodligen mera intresserar flertalet av kammarens ledamöter, är utsikten att vinna någon ökning av statens inkomster. Nu är situationen den enligt min övertygelse, vilken är bestyrkt av erfarenhet från främman-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maldrycker. (Forts.)

de länder, att bägge dessa syften kunna uppnås. Jag skall be att få anföra ett mycket påtagligt exempel från England i detta avseende. Där har man höjt ölskatten successivt; den var endast c:a 4.5 öre per liter vid världskrigets utbrott, men den har undan för undan höjts så att den varit uppe i mellan 60 och 70 öre, (om man räknar om de engelska måtten och skattesatserna till svenska mått och mynt). Visserligen har skatten på senaste tiden sänkts något, men den är dock för närvarande omkring 52 öre per liter. I Sverige ha vi ju en annan skatteberäkning — efter malmängd — men skatten torde kunna beräknas till omkring 21 öre eller någonting sådant per liter, alltså omkring 7 öre per flaska ($\frac{1}{3}$ liter).

Det är sålunda tydligt, att beskattningen i England är ofantligt mycket större än i Sverige. Och vad har den engelska ölbeskattningen haft för effekt? Jo, den har haft till följd, att medan konsumtionen i England år 1913 beräknades till omkring 124 liter per år och invånare, har den sjunkit så att den för närvarande är omkring 70 liter per invånare. Det är sålunda en väldig sänkning i konsumtionen, som ägt rum. Men vad har den starka höjningen av skatten haft för verkan i ekonomiskt avseende? Jo, år 1913 inbragte ölbeskattningen i England cirka 13 miljoner pund, år 1920 däremot 71 miljoner och år 1926 82 miljoner pund. Det visar sig alltså, att statsinkomsterna stigit högst avsevärt på grund av den starka höjningen i beskattningen. Konsumtionen har sjunkit i hög grad, men inkomsterna ha samtidigt starkt stigit. Detta är i sådana tider, i vilka vi leva, någonting att tänka på för oss i stället för att på äventyrliga vägar — en fantastiskt hög upplåning och en konfiskation av egendom i förut otänkbara mått, vägar, som äro högst betänkliga ur olika synpunkter — pressa fram kontanter att omedelbart förbruka för det allmännas räkning.

Det är för övrigt icke endast de onödiga och skadliga drycker, vi nu tala om, som kunna och böra starkare beskattas. Man kan också tänka på andra allmänt använda lyxvaror. Mot en sådan beskattning av onyttig och skadlig konsumtion kan man ej göra någon socialt motiverad invändning, ty ingen är tvungen att erlægga denna skatt, vem som helst kan avstå från denna onödiga konsumtion.

Vidare har här talats om kvittensförfarandet. Man har gjort ett stort nummer av detta och sagt, att nu gällande bestämmelse föranleder betänkliga följder. Det har till och med utskottsmajoriteten gjort en liten antydan om. Men detta tal förefaller dock vara högst överdrivet. När bestämmelsen om detta förfarande genomfördes år 1928, påvisade den dåvarande finansministern, statsrådet Lyberg, ganska övertygande, gentemot liknande invändningar, som då gjordes, att de voro fullkomligt överdrivna och obefogade. Det erbjuder — påvisade han — inga svårigheter att avlämna varan för den händelse ingen skulle vara hemma, där varan skall avlämnas. Han redogjorde närmare för hur kvitteringen i sådant fall borde gå till. Om någon ölutkörare skriver falska namn, får han stå sitt kast, det finns fullt lagliga sätt att utan svårighet få kvitteringen uppskjuten. Utskottet erinrar för övrigt, mycket riktigt, att det icke kan sägas föreligga tillräckliga skäl att bryta ut denna fråga till omedelbart avgörande, och detta desto mindre som den av utskottet förordade utredningen kan väntas bliva slutförd inom en näraliggande framtid. Utskottet ställer t. o. m. i utsikt att utredningen skall föreligga till nästa riksdag; det finns ju då ingen anledning att forcera fram ett beslut i frågan nu.

Här har mycket talats om starkportern. Jag behöver icke upprepa vad som sagts förut angående det betänkliga i att bryta ett system, som på goda skäl infördes 1923 och vars goda verkningar man sedan dess fått pröva, nämligen

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
att de starkaste maltdryckerna praktiskt taget icke skola få försäljas i landet. Det vore en avgjord fördel och för nykterhetstillståndet önskvärt, om även »klass II» finge gå samma väg, men i varje fall kommer riksdagens nykterhetsgrupp att energiskt motsatta sig försöken att driva upp alkoholhalten högre än den för närvarande är.

Man har mirabile dictu motiverat upphävandet av förbudet för starkportern därmed, att en sådan åtgärd skulle inskränka konsumtionen av utländska viner. Är det verkligen någon som på fullt allvar tror, att de som konsumera utländska viner i stället skola sätta fram porterbuteljer på sina middagsbord? Man skall vara bra underligt funtad för att ett ögonblick kunna sätta tro till den fantasien. Portern kommer icke att inskränka vinförbrukningen, utan denna kommer säkerligen, i den mån den ej inskränkes av andra orsaker, att alltjämt fortgå vid sidan av porterdrickandet och resultatet blir blott en ökad alkoholförbrukning här i landet.

Den förste ärade talaren här i afton förklarade, att år 1914, då det ännu var tillåtet att brygga starkporter här i landet gick det åt en så ringa kvantitet som 46,000 liter, och han sökte beveka våra hårda hjärtan med utsikten att, om portern nu skulle bli fri, skulle säkerligen kvantiteten bli ännu mindre än då. Men gäller det nu en så liten mängd som 46,000 liter eller ännu mindre, hur kan man då göra ett stort nummer av den oerhörda ökningen i fråga om arbetstillfällena och i fråga om avsättningen för det svenska jordbruket, varmed man samtidigt argumenterar för att fånga lantmännen. Det förefaller vara alldeles orimligt, och dessa argument kunna då knappast vara fullt allvarligt menade.

Jag yrkar naturligtvis avslag på alla reservationerna, men jag kan finna mig i den allmänna utredning, som utskottsmajoriteten föreslår. Emellertid är det verkligen en upptäckt, som gjort mig en smula betänksam och kommit mig att undra, om inte en av reservationerna ändå skulle vara något att reflektera på. Om man nämligen läser sidan 11 i utskottsbetänkandet finner man hur herrar Nilsson i Kristianstad, Nilsson i Landeryd, Nylander i Stockholm, Lithander m. fl., göra gällande, att det finns en tull på *35 kronor per liter* vid införsel av maltdrycker och dessutom sätta i fråga, om inte denna tullsats ytterligare borde höjas! Vilja herrarna verkligen gå så långt som till mer än 35 kronor per liter, skulle vi kanske kunna reflektera på samarbete ty jag är en ganska bestämd anhängare av mycket starka och helst rent prohibitiva både skatter och tullsatser på detta område. Det är väl meningen, att det skall vara 35 kronor per hektoliter, förmodar jag, och det är väl riksdagens tryckeri, som här ofrivilligt tillåtit sig ett litet skämt. Den vackra drömmen om samarbete måste då släppas, och jag får nog alltjämt yrka avslag på reservationerna och bifall till den av utskottet påyrkade förutsetningslösa och, som jag hoppas, opartiska utredningen om den allt mer aktualiserade maltdrycksfrågan i dess helhet.

Herr Velander: Herr talman! Det gläder mig naturligtvis, att den siste ärade talaren hade så många anledningar till tillfredsställelse på grund av det föreliggande utskottsbetänkandet. En särskild anledning var ju den passus på sidan 11 i betänkandet, som han återgav. Det förhåller sig emellertid så, att ett feltryck föreligger; i stället för »kronor» skall det stå »öre». Herr Bergman hade också fått upplysning om den saken, innan han höll sitt anförande, men eftersom detta feltryck det oaktat skänkte honom en sådan tillfredsställelse, kan det ju inte vara något skäl för utskottets ledamöter eller andra att beklaga, att detta feltryck över huvud förekommit.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

Herr Bergman talade något om, att utvecklingen i fråga om maltdrycks-konsumtionen i England för honom tedde sig mycket tillfredsställande. Jag har framför mig andra kammarens protokoll från behandlingen av porterfrågan vid fjolårets riksdag, och däri har en talare, herr Nylander, återgivit en del siffror från viss tidpunkt angående maltdryckskonsumtionen per invånare och år i olika länder. Denna konsumtion skulle hava uppgått till i Belgien 186.4 liter, i Österrike 80 liter, i Tjeckoslovakien 77 liter, i Tyskland 74.7 liter, i England 68.7 liter, i Schweiz 64.1 liter, i Danmark 64.5 liter, i Frankrike — detta vindrickande land — icke mindre än 44.3 liter och i Sverige endast 27.4 liter. Jag kan då inte tänka mig annat än att även det förhållandet måste framstå såsom i högsta grad tillfredsställande för herr Bergman, att vi trots den utomordentligt gynnsamma utvecklingen i England komma till en konsumtion i fråga om maltdrycker, som inte uppgår till ens hälften av den i sistnämnda land förekommande.

Det var emellertid inte med hänsyn till herr Bergman, som jag begärde ordet, utan det var närmast för att göra en kort erinran i anledning av ett uttalande från herr Björnssons sida. Han inlade i mitt anförande något sådant som att jag skulle hava sagt, att starkölsförbudets genomförande på sin tid föranlett en ökad vinkonsumtion. Jag har nu inte gjort ett sådant påstående. Jag saknar dock anledning bestrida, att så möjligen kan vara förhållandet. Jag vill ock säga, att den myckenhet vin, som distribuerades genom partihandelsbolagen år 1931 — den sista siffra, som jag har tillgänglig — dock uppgick till 6,526,012 liter. Det var alltså en ganska betydande siffra, och den överstiger förresten med icke mindre än 2.5 miljoner liter motsvarande siffra för år 1925. Det tillkommer förmodligen herr Björnsson att förklara denna ökning. I varje fall skulle jag vara mycket tilltalad av, om denna siffra för 1931 och de förmodligen mycket betydande siffror, som man haft att röra sig med under de år, som följt efter 1931, kunde väsentligen nedbringas genom porternas frigivande.

Då herr Bårg framhåller, att det icke är något folkkrav, som kan föranleda porternas frigivande, och att det icke inträffar någon större olycka, om så icke sker, skulle jag vilja säga, att jag icke kan tänka mig, att herr Bårg alltid upprätthåller den principen, att han inte går med på en praktisk och ändamålsenlig åtgärd, med mindre än att det är ett verkligt folkkrav, som står bakom, och att det sker en olycka om åtgärden icke vidtages.

Herr Bårg sade någonting om, att de erfarenheter, som man genom porternas frigivande skulle kunna vinna för det blivande utredningsresultatet, kunde man väl inte nu tala om, eftersom det ifrågasattes en skyndsam utredning. Ja, en skyndsam utredning har man alltid talat om, när det gällt en revision av rusdryckslagstiftningen, och herr Bårg har ju själv i bevillningsutskottet såvitt jag vet, vid tidigare tillfällen varit med om att säga ifrån, att utskottet förutsatt, att denna utredning, d. v. s. revisionen av rusdryckslagstiftningen, skulle ske med all möjlig skyndsamhet. Av den skyndsamheten ha vi emellertid sett bra litet.

Herr Bårg åberopade innehållet av kontrollstyrelsens i utskottsbetänkandet återgivna yttrande. I anledning därav vill jag endast säga, att detta yttrande dock avgavs, såsom herr Bårg kanske också konstaterade, innan de olika motionerna i denna riksdag förelågo, och det kan ju hända, att kontrollstyrelsens yttrande hade blivit av precis samma innehåll, som det nu har, därest kontrollstyrelsen haft tillgång till dessa motioner, men jag är icke alldeles säker på, att så verkligen hade blivit fallet. Jag förutsätter nämligen såsom möjligt, att kontrollstyrelsen beträffande exempelvis kvittensförfaran-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
det hade kunnat uttala, att den frågan behöva vi icke hänvisa till någon vidlyftigare utredning, utan den kunna vi lösa utan vidare.

Ja, herr talman, jag vidhåller mitt tidigare framställda yrkande.

Herr Lindhagen: Jag är icke specialist på det här ärendet, men det har stått för mig uppenbart, att utskottets direktiv sakna grundsatser i det väsentliga. Här gäller det vissa tekniska frågor, som enligt sakkunnigas och allas uppfattning böra föranleda en utredning, fastän vi börja alla be Gud bevara oss för onödiga utredningar. Men först och sist stå vi inför den heta gröten, här en nykterhetsfråga.

1923 beslöt man nämligen att i viss mån förbättra nykterhetstillståndet i landet och därmed även folkhälsan genom att stadga förbud för starkare maltdryckers tillverkning och försäljning. Nu komma emellertid motionärer såsom herrar Sundberg och Lindman och begära upphävandet av detta förbud, motionärer som herr Nilsson i Hörby m. fl. och begära, att man skall tillåta systembolagen att tillhandahålla allmänheten starkare maltdrycker, och så till sist ha vi motionärer, som vilja, att man skall börja med portern, vilket naturligtvis längre fram, då tiden är mogen, även drager med sig ölet, föreställer jag mig.

Nu säger emellertid utskottet om huvudsaken, den ömtåliga punkten, att »såsom framgår av flera av de föreliggande motionerna hava från skilda håll och ur olika synpunkter önskemål uttalats om upphävande av förbudet», men fortsätter utskottet: »Utän att i detta sammanhang ingå på om de sålunda anförda skälen böra motivera ett upphävande av nämnda förbud, har utskottet dock ansett jämväl sistnämnda fråga böra inbegripas i utredningen. Med sin nu angivna ståndpunkt har utskottet icke ansett sig kunna biträda de motionsvis framställda yrkandena om förbudets hävande redan nu vare sig i sin helhet eller beträffande enbart starkporter.» Kanske dock nästa gång. Sedermera slätar utskottet i slutet av sitt yttrande dock över med hartassen, då det framhåller »angelägenheten av att sådana garantier skapas, att icke nykterhetstillståndet i landet kan väntas komma att försämrans genom den ändrade lagstiftningen». Till sist hemställer utskottet, att med anledning av dessa motioner — det yrkar icke avslag i någon enda punkt på motionerna — om en utredning.

Jag förstår icke det här, jo, det gör jag, när jag tänker efter. Jag förstår, att vi äro inne i en tidsströmning, som griper omkring sig. Världskriget och dess följder och den inbördes klasskampen ha föranlett, att de gamla humanitära strävandena alltmera få stryka på foten. De komma igen visserligen, men frågan är, om vi inte borde börja påminna redan nu om desamma.

Här har nu sagts, att svenska arbetare skulle få mera arbete och staten skulle få större inkomster m. m. sådana saker. Det är faktiskt så, som om vi alltmera skulle börja bygga statens inkomster på tobaksbruket, som man hoppas skall flörera, och på kaffedrickningen, som man också hoppas skall flörera, och så kommer den ena ohälsan efter den andra, på vilka samhället skall flyta.

Jag har mottagit petitioner från en del valmän i min valkrets. De hoppas, att riksdagen behjärtar nykterhetssynpunkterna. Då jag för min del aldrig av egen övertygelse vill minska utsikterna för folkhälsans allt större höjande och upphäva välvisa åtgärder i sådant avseende, som redan äro vidtagna, även om de icke sträcka sig över hela området för folkhygien, hemställer jag, herr talman, att riksdagen ville bifalla utskottets hemställan, med tillägg dock till motiveringen, att det alltsedan 1923 rådande förbudet att tillverka och sälja starkare maltdrycker i huvudsak icke bör upphävas.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

Herr **Bärg, Anders:** Jag skulle, herr talman, icke haft något emot att utskottets yttrande låtit på det sätt, som herr Lindhagen föreslår, om det hade varit möjligt att få fram en sådan formulering i utskottet.

Jag ber att till herr Velander få säga, om herr Velander vill höra på, att han har bestämt misstagit sig. Herr Velander säger här, att om kontrollstyrelsens yttrande inte varit avgivet, innan motionerna förelågo, skulle detta yttrande måhända ha avfattats i annan form. Det är ett misstag. Kontrollstyrelsens yttrande, om herr Velander närmare vill se på detsamma, finnes omnämnt på sidan 7 i utskottets betänkande. I kontrollstyrelsens nämnda yttrande på sid. 5 säger styrelsen bland annat, efter att ha erinrat om att 1928 års revision av rusdryckslagstiftningen ännu ej är färdig, att vid innevarande års riksdag ha följande motioner i hithörande ärende väckts. Så räknar kontrollstyrelsen upp samtliga de motioner, som vi nu behandla, och det är ju också i anledning av bryggareföreningens framställning och de nu behandlade motionerna, som kontrollstyrelsen har sagt, att någon uppdelning icke kan ifrågakomma. Samtidigt betonar emellertid kontrollstyrelsen, att styrelsen anser, att en utredning är påkallad. Herr Velander har sålunda här begått ett misstag.

Jag ber att få säga ett par ord också med anledning av herr Lindblads anförande. Det förvånar mig, att herr Lindblad stod och läste upp det där stycket ur en göteborgstidning. Jag vet nu inte, om det var riktigt, men det borde väl vara riktigt, eftersom det var en göteborgstidning och det är en göteborgsangägenhet, som vi nu behandla. Men jag föreställer mig, att herr Lindblad också ville göra de där uttalandena om senfärdigheten hos den arbetande rusdrycksrevisionen till sina egna. Herr Lindblad bör veta, lika bra som jag och kanske litet bättre, att denna revision, som har sitt namn av 1928, blev sammansatt på det viset, att den var komplett arbetsoduglig och måste upplösas 1929 och att den nya revisionen tillsattes 1930. Det kan nu inte vara tal om något arbete från 1928, eftersom allt man sysslat med under 1928—1929 har visat sig vara totalt värdelöst, och det har inte varit till någon nytta i det reella arbetet, som revisionen sedan har sökt åstadkomma och som jag föreställer mig också skall leda till resultat.

Jag ber även att få säga några ord i anledning av det myckna talet om de ökade arbetsmöjligheterna genom porternas frigivande. Nyss sade herr Bissmark, att det här var sådana saker, som inte behöva utredas, och detsamma säger också herr Lindblad. Det förefaller mig, som om begreppen vore så pass virriga i detta hänseende, att de först och främst behövde utredas. Jag tror, att man kan med bestämdhet utgå ifrån, att porter icke kommer, som man talar om, att ersätta vinet i någon nämnvärd utsträckning, och skall det icke bli en ökad maltdryckskonsumtion, kommer det väl att bli på det viset, att pilsnerkonsumtionen minskar något så när i den mån, som porterkonsumtionen ökas. Bli förhållandet det, är ju inte så mycket vunnit med att arbetarna på pilsnerbryggerierna få mindre att göra och arbetarna på Carnegiebryggeriet litet mera att göra.

För övrigt har ju herr Lindblad liksom flera talare här påpekat vilka vinster statsverket i beskattningshänseende skulle göra genom att man övergick till tillverkning av en inhemsk vara mot att köpa från utlandet. Ha herrarna räknat ut, hur många flaskor porter eller öl man skall dricka mera än vin för att komma upp till samma statsinkomst, som man har på vinet? Är det nu riktigt, som man försöker göra troligt, att porterkonsumtionen skulle minska vinkonsumtionen? Det är dock detta som både reservanterna och andra bygga på, men herrarna kunna väl icke tro, att det kommer att förtäras så omätligt med porter, att man kan komma upp till samma statsinkomster, som man har

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
 på vinet. Resultatet måste under alla förutsättningar bli det, att vi, hur hög skatt man än lägger på portern, icke kunna komma upp till de pålagor av tullar och försäljningsvinster, som läggas på vinet. Skulle vi vinna en och en halv miljon kronor, som herr Bissmark säger, genom maltskatt på porter, och porterkonsumtionen skulle göra, att vinkonsumtionen i motsvarande grad minskades, så kommer det att bli minskade statsintäkter, såvitt jag förstår. Enbart dessa omständigheter göra, att man kanske behöver se på — om icke annat — de ekonomiska konsekvenserna av detta. Saken är icke så solklar, som man försöker göra troligt.

Till sist, herr talman, ber jag att få säga, att ehuru jag dock har sysslat med systembolagen och deras arbete i åtskilliga tider, tilltror jag mig ändå icke att på långt när kunna fälla ett bestämt omdöme, huruvida de ha så rikligt med personal och lagerlokaler samt resurser i övrigt, att de utan olägenhet kunna övertaga distributionen och utminutereringen av porter. Herr Lindblad kan emellertid på rak arm förklara, att de ha minsann icke mer att göra än att det här hinna de gott med. Jag tvivlar på att herr Lindblad vet den saken. Det är möjligt, att han har rätt, men det är tvärsäkerheten i detta hänseende som jag icke har allt för stor respekt för.

Jag vidhåller, herr förste vice talman, mitt yrkande.

Herr Bergman: I likhet med den föregående ärade talaren sympatiserar jag med herr Lindhagens tankegång i vissa delar, och jag kunde ha instämt i hans tilläggsyrkande, om icke herr Lindhagen däri hade inlagt en förhoppning om att starkölsförbudet endast »i huvudsak» skulle bibehållas. Detta »i huvudsak» innebär en försvagning, synes det mig, av vad utskottet säger, ty i utskottets yrkande tages ingen ståndpunkt till starkölsförbudet och det ges således icke på hand att detta ens till någon del borde upphävas. Jag gillar icke allt, som står i motiveringen, men utskottet ger dock icke heller i motiveringen något *förord* för starkölsförbudets upphävande. Herr Lindhagens »i huvudsak» innebär däremot en uppluckring, och därför kan jag icke ansluta mig till hans yrkande, ehuru herr Lindhagens tankegång och motivering i andra avseenden föreföllo mig sympatiska.

Jag föredrager under sådana förhållanden att rösta för utskottets förslag.

Herr Åkerberg: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en ganska kort deklARATION.

Jag anser generellt, att alla dessa tre saker, som omnämnas i utskottets betänkande, äro mogna för sin lösning. Jag anser, att starkporter utan risk för nykterheten och utan för hård belastning för systembolagen kan säljas av dem, och jag anser kvittensförfarandet oriktigt och orättfärdigt. Vad skatten beträffar, anser jag, att den på ett orättfärdigt sätt belastar de mindre bryggerierna och bör ändras till deras förmån men däremot icke höjas. Men å andra sidan har jag i någon mån låtit mig övertygas av de skäl, som här anförts från utskottets sida.

Under alla förhållanden anser jag inte, att det skulle gagna saken att genomdriva ett demonstrationsbeslut i första kammaren, som man kan antaga bara slås ihjäl i andra kammaren. Jag tror, att det gagnar saken bättre, att man häktar sina egna önskemål vid den utredning, som här tydligen kommer till stånd. Det är också på det sättet, att den utredningen tydligen kommer att kunna begränsas till de saker, som ha avhandlats i dessa motioner och i utskottets betänkande. Det har ju varit mycket vidlyftigare planer uppe på sista tiden, och det har gjorts en del framställningar till regeringen. Man får nästan antaga, att vid den utredning, som kommer till stånd, dessa

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

saker, som här varit föremål för behandling, komma att trängas i bakgrunden. Det har t. ex. talats om ett fullständigt förstatligande av bryggerinärningen. Jag vet inte, om det finns några förutsättningar därför. Formellt föreligga dock möjligheter därtill, och om det skulle finnas någon tanke åt det hållet, vore det ju oriktigt att före eller under övergångstiden medgiva en sådan utvidgning, som tillverkningen av starkporter skulle innebära. Det är därför bäst, att det hela kastas i samma sump. Men beträffande dessa längre syftande utredningar är det väl föga sannolikt, att de kunna bedrivas och göras färdiga under loppet av ett år, som utskottet här har tänkt sig. Det är möjligt, att det kan bli en affär på mycket lång sikt. Under sådana förhållanden anser jag, att de frågor, som här varit före i afton, inte böra sammankopplas med dessa utan i stället så fort som möjligt föreläggas till avgörande, och jag inlägger i utskottets kläm en antydning om detta. Det står, att man anhåller, »att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående frågan om ändringar i gällande lagstiftning rörande tillverkning, beskattning och försäljning av maltdrycker samt för nästa års riksdag framlägga de förslag, till vilka utredningen kan giva anledning». Jag inlägger, som sagt, i detta möjligheten av, att om den längre syftande utredningen icke kan slutföras inom den närmaste tiden, till nästa år exempelvis, förslag i dessa nu ifrågavarande frågor dock skola kunna brytas ut ur det stora sammanhanget och föreläggas nästa års riksdag.

I det jag inlägger den meningen i utskottets kläm, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Lindblad: Jag vill i anledning av herr Bärge's yttrande om revisionen av rusdryckslagstiftningen säga, att jag instämmer i det citerade uttalandet i *Handelstidningen*. Jag har ju även tidigare uttalat min egen mening om att denna revision har pågått allt för lång tid. Ja, jag tror, att jag kan säga, att det är en mycket allmän mening, att denna revision har dragit längre ut på tiden än den överhuvud taget borde göra. Förutom det kan jag ju säga — om jag också inte vågar uttala något bestämt —, att det nog är många, som liksom jag inte vänta något nämnvärt resultat av denna kommittés arbete. Min övertygelse var, när denna rusdrycksrevision kom till och jag en gång kom med i densamma, att man skulle så fort som möjligt taga bort irritationsmomenten i den nuvarande lagstiftningen och därmed överhuvud taget stilla den oro, som fanns över dessa irritationsmoment. Nu har tydligen rusdrycksrevisionen ansett sig böra gå vida längre och vida grundligare tillväga, att den grundliga utredningar i sådana här frågor komma dock alltid långt efter den tid, då de borde vara färdiga, och det blir, som jag förut sade, blott en massa papper, som läggas på departementshyllorna, medan däremot beslutet och resultatet bli av ringa reell betydelse.

Nu säger herr Bärge, att denna rusdrycksrevision kan inte datera sig längre tillbaka än från 1930, ehuru den tillsattes 1928. Ja, den tillsattes 1928 och arbetade i två år, men den kom inte så värst långt. Det vidtogs då den åtgärden, att den gamla kommittén upplöstes och en helt ny tillsattes, men den nya kommittén var dock i huvudsak bestående av samma ledamöter. Herr Bärge och Ljunggren ha båda varit med från 1928 och således varit med om rusdrycksrevisionens arbete från 1928 intill 1930, då den nya revisionskommittén kom till. Jag kan inte hjälpa, att jag hyser den meningen, som jag hört på flera håll här i riksdagen och även på sådant håll, som står herr Bärge nära i dessa frågor, att rusdrycksrevisionens arbete har varit synnerligen långsamt.

Nu har det sagts — herr Bärge var ju även inne på det — så mycket om

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

att portern skulle minska vinkonsumtionen. Jag för min del har inte talat så mycket om det. Det, som för mig är huvudsaken här, är, att inom landet tillverkad vara får försäljas på samma sätt som de utländska vinerna. Det som är huvudsaken är att en maltdryck som porter icke skall få försäljas här i landet annat än genom apotek. Det är väl ändock något avita, när utländska viner få försäljas på sätt, som nu sker.

Nu tvivlade herr Bårg också på att systembolagen skulle hava tillräckligt med folk. Han var inte tillräckligt säker på att jag därvidlag hade rätt, och det kan jag ju säga, att inte är jag så säker på det heller, men av vad jag hittills hört och överhuvud taget själv varit i tillfälle att se åtminstone på de ställen, där jag haft någon möjlighet att undersöka detta, förefaller det mig, som om det inte skulle vålla någon som helst svårighet. En direktör i systembolagen har också uttalat, att det finns icke den minsta svårighet för systembolagen att övertaga försäljningen av porter. Det skäl som i det avseendet anförts är således så svagt, att man icke på den grund behöver förhålla frågan.

Nu uttalade herr Åkerberg som sin mening, att frågorna voro färdiga för sin lösning. Han ansåg, att såväl porterfrågan som kvittensfrågan voro mogna för sin lösning och kunde lösas utan vidare och utan sammanhang med den andra stora frågan, men han tillade, att det vore bättre, om första kammaren inte gick med på en sådan lösning redan i år, därför att han hade den uppfattningen, att andra kammaren komme att ställa sig på en annan ståndpunkt. Ja, men första kammaren brukar ju inte på det sättet taga hänsyn till vad andra kammaren kommer att besluta, utan första kammaren har tvärtom visat sig kunna besluta för egen räkning, vad den ansett vara riktigt. Jag tror också, att det vore klokt ur sakens egen synpunkt, om första kammaren här beslutade i enlighet med reservationen och detta därför, att det skulle i viss mån bidraga till att någon förhållningspolitik icke skulle kunna äga rum på samma sätt som om första kammaren ger efter, därför att den på förhand förmodar, att andra kammaren kommer att fatta ett annat beslut.

Även om det i utskottsreservationen har påkallats en skyndsam utredning, få vi, det har erfarenheten lärt oss, räkna med, att det under den tid, som utredningen pågår, kan sättas många krokben för densamma, om det finnes god vilja därtill, och den goda viljan kan nog framträda i dessa frågor, där meningarna äro så delade, och då uppskjutes frågans lösning ytterligare en tid framåt, och under tiden försvagas industrien och kanske rent av nedlägges, innan man får ett resultat av utredningen. Det kan inte vara rimligt och riktigt i dessa tider att fortfarande hålla på sträckbanken en industri, som staten inte behöver subventionera, och för vilken det inte behöver vidtagas några särskilda åtgärder, utan som blott lämnar en smula frihet för ifrågasvarande näringsgrens tillverkning. Jag kan därför inte anse, att de skäl, som blivit anförda emot reservationen, ha varit av det värde, att första kammaren bör ta hänsyn till dem. Jag yrkar därför fortfarande bifall till reservationen om porterns omedelbara frigivande.

Herr Olsson, Oscar: Det var två talare här, som ansågo, att frågan om portern absolut inte behöver någon utredning — herrar Lindblad och Bissmark. Om herr Bissmark hade hört herr Bårgs anförande, hade han kanske funnit, att just hans eget anförande i frågan bäst visade, att *han* behövde få frågan utredd. Han byggde nämligen hela sitt resonemang på att staten ovillkorligen skulle få en miljon kronor mer i inkomst. Herr Bårg visade, att det var mer än tvivelaktigt, om det skulle bli resultatet. Herr Lindblad borde också, tycker jag, just av herr Åkerbergs anförande ha fått en liten tankstäl-

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

lare rörande nödvändigheten av en utredning, då herr Åkerberg kom in på den större frågan, som ovillkorligen måste i någon mån beröra den här porterfrågan just på grund av att svenska staten en gång har offrat fem miljoner kronor för att bli fri porterhanteringen. Just den omständigheten för övrigt, att det har varit så angeläget för svenska folket att bli fritt från den starka portern, att på den saken har offrats 5 miljoner kronor — bara den omständigheten tycker jag borde vara skäl för en utredning innan man anser, att dessa pengar ha kastats bort till ingen nytta. Just den saken ligger också bakom ett annat påstående, som herrar Lindblad och Bismark med stor frejdighet gjorde, nämligen att här ha vi inte att göra med någon nykterhetsfråga alls. De försäkrade, att den saken är egentligen alldeles oomtvistlig. Ja, det är deras syn på tingen. Herr Lindhagen hade en annan mening, och jag får säga, att jag helt ansluter mig till herr Lindhagens syn på denna sak. Den är för övrigt först framförd av herr Björnsson, när han pekade på porterfrågans samband med frågan om starkölet. Det är en nykterhetsfråga just på det sätt, som dessa två herrar och flera andra ha konstaterat.

Det har sagts så mycket om den goda effekten av portern och porterns frivigande. Man säger, att visserligen kommer inte så mycket porter att förtäras, men arbetslösheten kommer ändå att minskas, handelsbalansen kommer att bli bättre, jordbrukskrisen kommer att mildras och staten får större inkomster. Det är inte litet, som den lilla kvantiteten porter här skall åstadkomma. Det är alldeles tydligt, att släppes portern fri, så släppes propagandan för portern och starkölet fri. Är det någon, som tror, att nykterhetstillståndet inte därigenom påverkas? Det har redan påvisats, att porterkonsumtionen och vinkonsumtionen inte stå i det förhållande till varandra, att när porterkonsumtionen ökas, så minskas vinkonsumtionen. Nej, det är nog tämligen säkert, att på det sättet får man ingen kompensation för en ökad konsumtion av porter. Den förste talaren sade, att här vill man bara förmäna konsumenterna porter. Ja, enligt vår åsikt är det inte bara fråga om att vi vilja förmäna konsumenterna portern, utan här är det också fråga om att egga konsumenterna till att dricka porter, om det överhuvud taget skall bli någon effekt i den riktning, som dessa herrar ha framhållit. Frågan är verkligen en nykterhetsfråga, och det har denna kammare begripit en gång förr, när portern avskaffades.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag började med att säga, att jag inte var inne i denna fråga, och kan mycket väl föreställa mig, att det finnes saker, som vi redan skulle kunna avgöra vid denna riksdag utan att avvakta den s. k. stora utredningen. Men då jag inte förstår, om det också är lämpligt och nödvändigt, måste jag handla efter den regeln, att man inte bör handla, utan att man vet vad man vill, och då tror jag, att eftersom denna utredning skall bli skyndsamt, så kan både den där frågan om kvittenserna eller vad den kallades, som vi ej skulle kunna lösa nu, och även porterfrågan anstå till nästa riksdag. Ha vi sedan 1923 haft den ordnad på nuvarande sätt, så tror jag, att vi skulle kunna dröja till nästa riksdag med denna porterfråga, som i alla fall, såsom Lindblad nog förstår, är ett irritament. Han vill ju undvika irritament. Därför vill jag uppmäna Lindblad att uppskjuta sin porterfråga till nästa riksdag, så blir det lugnare kring densamma än genom hans ganska irriterade framställningar vid detta tillfälle.

Nu se vi här i alla fall, att Åkerberg uppträdde och vinkade med ett eventuellt ölmonopol utan att taga avstånd från detsamma utan kanske betraktar det som något önskvärt. Ja, varför inte följa med tiden? Vi ha tobaksmonopol, det ifrågasättes kaffemonopol, vi ha spritmonopol, och vi kanske också få

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)
 ett ölmonopol genom att övertaga bryggerierna. Vilken härlig och stolt gärning av svenska staten för att slå vakt om svenska folkets andliga välfärd! Men nöden har ingen lag, så att om vi till den grad äro i utförsbacken i det nuvarande världsläget, att vi måste leva på våra försyndelser, så få vi lov att göra det, till dess vi få uppleva en uppståndelse på något oförmodat sätt.

Om vi skola monopolisera någonting, borde vi väl börja med de speciella stora naturrikedomarna, såsom vattenfall, malmer och stora skogar. Men där får man ingen syl i vädret. Det var mera vind i seglen för den saken under liberalismens tid, märkvärdigt nog, vid sekelskiftet än efter den allmänna rösträttens genomförande, åtminstone i riksdagen.

För att nu återgå till den tid, då jag tillät mig föreslå riksdagen att bemöda sig om någon grundsats, må tilläggas den frågan: varför skola vi inte slå vakt om det nykterhetstillstånd, som vi nu ha, så att det kan upprätthållas? Då nu så många lidelser ligga på lur för våldsamer, bör det så mycket mindre underlättas för folk att berusa sig och på det sättet falla ännu lättare offer för sina våldsamma affekter.

Nu sade Bergman, att jag hade gjort mitt yrkande sämre än utskottets genom att tillägga »i huvudsak». Jag menade med »i huvudsak» bara, att det kanske finnes en del tekniska omständigheter, som göra, att man bör flytta något på de nuvarande lagstadgade brickorna, men mera menade jag icke. Men det kommer nog utredningen att göra i alla fall, varför jag skall stryka orden »i huvudsak», så blir Bergman i tillfälle att instämma med mig, som han sade, att han eljest skulle ha gjort. Men jag fordrar det inte av honom, utan jag bara hemställer hos herr talmannen, att det yrkande, som jag nyss framställde, måtte upptagas med den ändringen, att orden »i huvudsak» utgå.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Jag har inte velat yttra mig i denna debatt, och det kan kanske anses vara onödigt, då ju utskottsbetänkandet tillkännagiver den ståndpunkt, som jag har intagit i frågan vid den förberedande behandlingen. Jag vill emellertid säga, att för mig ställer sig saken så, att jag finner det vara något löjligt, att vi skola vara det enda land i Nordeuropa, som inte kan tillhandahålla en någorlunda kvalificerad maltdryck, som är brygd av landets egna produkter. Nu tillverkas här visserligen porter av klass III och serveras så fort man kommer på en ångbåt destinerad till utländsk hamn. Utom landets gränser finnes den också tillgänglig. Vi ha alltså lov att exportera den, men för att komma åt den inom landet skall man vara sjuk och ha läkarrecept och köpa varan på apotek. Nog förefaller det något besynnerligt, att vi skola ha det ställt på detta sätt samtidigt som vi tillhandahållas utländska varor, som måste anses vara minst lika farliga eller säkerligen betydligt farligare, om man ser saken ur nykterhetssynpunkt.

Vad utredningen härutinnan angår, när vi nu inte yrka på, att starkölet skall bli tillgängligt på något lämpligare sätt än portern nu är, hade vi tänkt oss möjligheten av att få in i betänkandet, att man borde kunna tänka sig en något förbättrad kvalitet på den nuvarande klass II för att slippa starkölet och sålunda slippa, att det skulle bli distribuerat genom systembolagen o. s. v., vilket naturligtvis bleve en ganska tung apparat. Men utskottsmajoriteten ville inte vara med på detta, och därför har det blivit struket ur motiveringen. Men man får ju förutsätta, att den blivande utredningen kommer att taga hänsyn härtill. Det har anförts från sakkunnigt håll, att det inte skulle behövas någon vidare kraftig höjning av extrakthalten för att ölet skulle bliva bättre och hållbarare, och en sådan förbättring av ölet skulle ej behöva anses vara farlig ur nykterhetssynpunkt.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

Beträffande frågan om kvittenserna vill jag säga, att jag har den bestämda uppfattningen, att det råder en allmän opinion däremot, och att det uppfattas såsom rena trakasserier, att man skall behöva lämna kvitto på denna svaga maltdryck, när den distribueras till landsborna. Stadsborna ha ju så stort förtroende, att de få taga emot den utan kvitto. Men landsbygdens befolkning skall underkasta sig detta, att det skall givas kvitto. Och det har ju pekats på den besynnerligheten, att man i ett samhälle som Sigtuna med ett tusen invånare kan få pilsnerdricka av klass II utan kvittenser, men i Sandviken med 14 tusen invånare skall man giva kvitto för att få samma pilsnerdricka. Nog är det något besynnerliga förhållanden. Dessa böra naturligtvis bli ändrade.

Jag kan inte heller förstå, att man, när man ändå har alldeles klart för sig, att man utan olägenhet kan gå in för de reformer, som reservanterna ha föreslagit, inte kan gå in på även detta. Vad man kommer att besluta i andra kammaren torde väl på detta stadium ej behöva tagas hänsyn till från första kammarens sida, ty vår uppgift är ju att intaga en självständig ståndpunkt, och sedan får man se vad resultatet kan bli.

Jag är förvissad, herr talman, att ur nykterhetssynpunkt kan man med trygghet taga reservanternas förslag, d. v. s. den första reservationen, och jag tror, att när det gäller kvittenserna, så bör man utan någon som helst oro kunna gå med på det förslag, som innebäres i den andra reservationen. Jag yrkar alltså bifall till båda dessa reservationer.

Överläggningen ansågs härmed slutad. Under densamma hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr förste vice talmannen, vilken nu yttrade, att i anledning av vad under överläggningen yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera av de vid betänkandet fogade, med 1) och 2) betecknade reservationerna, vidare särskilt rörande utskottets i betänkandet gjorda hemställan samt slutligen särskilt angående motiveringen.

I fråga om den med 1) betecknade reservationen, fortsatte herr förste vice talmannen, hade yrkats dels bifall till densamma, dels ock avslag därpå.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till ifrågakvarande reservation vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bärg, Anders*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller den vid bevillningsutskottets betänkande nr 9 avgivna, med 1) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maldrycker. (Forts.)

Då herr förste vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 47.

Herr **Stendahl** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag skall be att få till protokollet antecknat, att jag vid detta tillfälle tyvärr på grund av uppmärksamhet röstade precis motsatt mot vad jag avsåg att göra.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som förekommit beträffande den med 2) betecknade reservationen, propositioner, först på bifall till densamma samt vidare på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår den vid bevillningsutskottets betänkande nr 9 avgivna, med 2) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles nämnda reservation.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vidkommande motiveringen, yttrade nu vidare herr förste vice talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att berörda yttrande skulle godkännas med tillägg av ett uttalande, att det alltsedan år 1923 rådande förbudet att tillverka och sälja starkare maldrycker icke borde upphävas.

Därpå gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande oförändrat vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i fråga om motiveringen i bevillningsutskottets betänkande nr 9 godkänner utskottets yttrande oförändrat, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Lindhagens under överläggningen gjorda yrkande.

Om ändringar i lagstiftningen rörande maltdrycker. (Forts.)

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 28 september 1928 om utjämningskatt. *Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt.*

I en den 3 januari 1934 dagteknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 35, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 28 september 1928 (nr 375) om utjämningskatt.

Härigenom förordnas, att 3 § förordningen den 28 september 1928 om utjämningskatt skall i nedan angivna del hava följande ändrade lydelse:

3 §.

Utjämningskattens grundbelopp utgör två tredjedelar av den kommunala progressivskattens grundbelopp.

Kungl. Maj:t — — — året uttagas.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 35, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 28 september 1928 (nr 375) om utjämningskatt.

Reservation hade anmälts av herrar Nilsson i Kristianstad, Boman, Nilsson i Landeryd, Lithander, Velande, Anderson i Norrköping och Brännström, vilka på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 35.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! I den vid detta betänkande fogade reservationen har undertecknad tillsammans med några andra av utskottets ledamöter yrkat avslag på den kungl. propositionen, och vi ha som huvudskäl för detta angivit, att vi ansett, att när det gäller att taga ställning till en skatt av denna natur så borde man följa vanlig praxis i riksdagen, nämligen att vänta med att taga ställning till frågan, till dess man har fått en överblick över statsfinanserna, och det brukar ju vara något av det allra första, som bevillningsutskottet gör, när det gäller att taga ställning till de direkta skatternas storlek. Det torde finnas en särskild anledning, att man nu intager denna hållning på grund av de betänkliga ökningarna, som föreslås av de direkta skatterna, och de utbyggnader av olika skatteformer, som möta oss det ena året efter det andra. Förhållandet är ju det, att utom den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten, som har varit nere i repartitionstalet 145 —

Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt. (Forts.)

det har ju höjts inte detta år utan föregående år, så att det nu är uppe förslagsvis i beräkningarna vid 165 — så ha vi dessutom fått en extra inkomst- och förmögenhetsskatt, som varit tillämpad under två år och föreslås nu för det tredje. Denna skatt föreslogs på sin tid av dåvarande statsrådet Hamrin och vann riksdagens gillande. Jag vill erinra om att redan när denna skatt kom till, så gjorde jag jämte flera andra ledamöter av utskottet invändningar. Vi ansågo, att man vid det tillfället borde gå den väg, som vi fortfarande anse vara den riktiga, nämligen att i stället för att komma med denna extra skatt utnyttja den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten på det sätt, som meningen var, att den skulle användas, nämligen att göra den tänjbar, d. v. s. så att man kunde höja repartitionstalet vid behov av högre skatt. Om man sedan skall gå den vägen, är ju riksdagens sak att avgöra. Vid flera tillfällen har man gått den vägen att sänka repartitionstalet, när därtill funnits möjlighet. Nu föreslås ju denna extra inkomst- och förmögenhetsskatt även i år i de föreliggande förslagen från Kungl. Maj:t, och dessutom skulle vi få en särskild skatt på förmögenheter, som skulle inbringa 12 miljoner kronor. När enligt det föreliggande skatteförslaget, den här utjämningskatten föreslås fördubblad så blir det en ökning på 3,700,000 kronor, och dessutom få vi ju en extra bouppteckningsskatt, som skulle inbringa 6,000,000. Dessa extra skatter, som nu föreslås utöver den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten, utgöra alltså sammanlagt 29,700,000 kr. efter beräkningarna. När man därtill lägger den ökning i enheten, som kommer till, så måste det ju bli ganska kännbart för skattedragarna att punga ut med så stora direkta skatter. Därtill kommer, att nästan överallt i landet ha ju kommunalskatterna ökats och ävenså landstingsskatterna och mångenstädes likaledes vägskatterna. Det har visserligen här anförts som det egentliga skälet, att vi inom utskottet skulle ha fordrat, att man skulle skjuta på ärendet till närmare riksdagens slut, så att man kunde få en överblick över det hela och vänta till dess med att taga ställning till detta förslag. Jag ber dock att få säga, att jag utan betänkanke redan nu vågar mig på att yrka avslag på den utökning av utjämningskatten, som är föreslagen. Jag förmenar nämligen, att även om man nu fattar beslut i enlighet med detta yrkande, är det visserligen så, att man inte då kan tillgripa denna skatteökning vid ett senare skede av riksdagen, men jag anser, att det inte kan ligga någon risk i detta, därför att jag tror, att man nödgas intaga den ställningen sedermera gentemot Kungl. Maj:ts samtliga skatteförslag, att man måste undersöka, om man inte kan gå den väg, som riksdagen har gått tidigare, när det har gällt skatteökningar, nämligen att man försöker att lägga en del på de direkta skatterna och en del på de indirekta. Den vägen ha vi gått vid tidigare höjningar, och vi ha även gått den, när det varit möjligt att sänka. Jag tycker, att den nuvarande finansministern borde ha försökt sig på att framlägga förslag i den riktningen även nu.

Det kan då frågas, vad man har att peka på, om man skall tillgripa indirekta skatter till belopp, som kunna anses vara så pass betydande, att det är någonting att reflektera på. Jag vill då erinra om de motioner, som äro väckta angående höjning av kaffetullen. Det kan inte hjälpas, att man får tillgripa en sådan inkomstkälla i ett så svårt tidsskede som nuvarande, när det gäller finanserna. Det är ju en skattekölla, som tidigare har tillgripits, och vi ha ju haft en betydligt högre kaffetull än vi för närvarande ha. Jag tror, att man utan olägenhet skulle kunna våga sig på att räkna med att där skulle kunna tagas ett tiotal miljoner kronor.

Jag vill sedan inte underlåta att vid detta tillfälle yppa, vilket jag har gjort också i utskottet, att det har kommit till min kännedom — och jag förmodar även till herr finansministerns — att det även i år lär finnas tillgängligt

Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt. (Forts.)

ett rätt betydande belopp i tobaksmonopolet. På grund av de konjunkturen, som vi för närvarande ha och ha haft, har ett betydande överskott uppstått där. Nu vet jag mycket väl, att riksdagen har givit direktiv, att man egentligen inte skall beräkna några inkomster ifrån tobaksmonopolet utöver vad man tar ut skattevägen och att monopolet skall sköta sina affärer så, att därutöver inte bör uppstå någon vinst att uttaga. Men samtidigt har ju monopolet haft det direktivet, att det givetvis skall sköta sig så, att det är på den säkra sidan. När nu detta skett, samtidigt som monopolet haft en mycket gynnsam konjunktur, har en betydande vinst uppstått — och redan föregående år medgav ju riksdagen, att man skulle få använda denna vinst för att täcka luckor i budgeten — så skulle man ju, utan att frångå sin principiella inställning, möjligen kunna förfara så även i år, då vi kanske få anse, att vi befinna oss i en lägsta vågdal i konjunkturkurvan.

Det är särskilt dessa bägge skatteällor, som jag tror skulle kunna ersätta en del av de direkta skatter, vilka äro föreslagna, och det är med utgångspunkt härifrån, som jag — dels av det skälet, att man vill ha en överblick av det hela, dels därför att man möjligen inte sedermera kan tillgripa denna ökning av utjämningskatten, om man fattar beslut i dag enligt utskottets förslag — dock med trygghet vågar mig på att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr Bärq, Anders: Herr talman! Det framgår ju av reservationen, som utskottets ärade ordförande har talat för, att det kanske väsentligaste skälet för reservanternas yrkande är, att man inom utskottet icke har skjutit på denna frågas behandling så länge som reservanterna önskade, d. v. s. så att den kunde behandlas i ett sammanhang med frågan om övriga direkta skatter. Om man så skulle ha gjort, hade det inneburit, att man hade fått vänta med ställningstagandet till här föreliggande Kungl. Maj:ts proposition så länge, att det kan antagas ha vållat större eller mindre olägenheter vid taxeringen ute i landet. De vägar, som anvisades för ett dylikt uppskov, tror jag nog vara sådana, att det skulle låtit sig göra att följa dem, men när utskottets majoritet likväl fann, att de skattebelopp, som den här föreslagna skatten avser att ge, icke äro mera betungande, än vad de verkligen äro — det beräknas ju, att denna skatt skall ge två gånger 3.7 miljoner kronor — så trodde utskottet, att detta sätt att hopbringa det belopp, som det här gäller, i varje fall borde godkännas av riksdagen. När så var förhållandet, fann utskottet inte tillräckliga skäl att skjuta på frågan till längre fram.

Nu har utskottets ärade ordförande gett en antydning om att man borde kunna uttaga detta skattebelopp på annat sätt än genom direkt skatt. Jag vill i det hänseendet fästa uppmärksamheten på att reservanterna säga, att avslagsyrkandet inte innebär något ställningstagande mot att ökade bidrag lämnas till den kommunala skatteutjämnningen. Kungl. Maj:t har ju här beräknat 18.9, således nära 19 miljoner kronor. Om man genom den här föreslagna skatten åstadkommer det belopp, som den beräknas ge, så återstår det ändå mer än 10 miljoner att fylla. Nog finns det rådrum, om riksdagen skulle finna påkallat att använda andra skatteformer än de direkta för att komma upp till det belopp, som Kungl. Maj:t har ansett vara behöfligt för de nu synnerligen betryckta kommunernas hjälp.

Med hänsyn till denna utskottets uppfattning, att man utan olägenhet redan nu kan fatta beslut i frågan, hemställer jag om bifall till utskottets yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: För att inte någon i kammaren skall få en felaktig uppfattning, vill jag endast påpeka, att de 18 miljoner, som

Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt. (Forts.) skulle erfordras till utgifter, om man skulle ge kommunerna den beräknade skatteutjämnings, redan finnas beräknade i budgeten. Någon täckning för dem skulle alltså inte erfordras utöver de redan gjorda beräkningarna. När jag sade, att man kunde tillgripa indirekta skatter, så menade jag, att man skulle kunna göra detta under den förutsättningen, att man skulle lätta på de direkta skatterna. Det är sålunda inte fråga om de 10 miljoner, som herr Bårg talade om. Det gäller inte här några nytillkomna summor, utan de äro redan beräknade i det föreliggande inkomst- och utgiftsförslaget.

Herr **Velander**: Det förefaller mig, som om herr Bårg i sitt uttalande menade, att den huvudsakligaste anledningen till att denna frågas behandling inte kunnat uppskjutas varit den, att det då skulle ha uppstått, såsom han yttrade, större eller mindre svårigheter vid taxeringarna ute i landet. Jag vill inte, att det uttalandet skall få stå oemotsagt. Det är nämligen så, att på grund av stadgandet i 86 § taxeringsförordningen — det återopas förresten på sidan 2 i bevillningsutskottets betänkande — skall vid taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt i särskild kolumn införas utjämningskattens grundbelopp. Om man nu hade skjutit på detta ärendes behandling, så hade detta inte hindrat, att utjämningskattens grundbelopp enligt gällande stadganden kommit att införas i denna kolumn. Om riksdagen sedermera kommit till det resultatet, att utjämningskatten bort fördubblas, hade det bara behöfts en föreskrift om, att utjämningskatten skulle utgå med 200 procent av grundbeloppet. Detta hade alltså blivit en debiteringsfråga, som vederbörande häradsskrivare och andra fått ta hänsyn till i samband med debiteringslängdernas upprättande. Jag vill därför säga, att det uttalande, herr Bårg här gjorde, inte är med verkliga förhållandet överensstämmande.

Medan jag har ordet, skall jag tillåta mig göra ett annat påpekande. I statsverkspropositionen, sjunde huvudtiteln, anför å sidan 60 herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att de siffror, som han framlagt, visa, att de senaste årens ekonomiska utveckling med därav föranledd kraftig ökning av det kommunala skattetrycket fullständigt sprängt den ursprungliga ramen för skatteutjämningsbidragens finansiering. Detta innebär, att då förut den progressiva utjämningskatten nästan helt täckt den kommunala skatteutjämnings, hade det, såvitt jag förstår, kunnat föreligga starkare skäl för att på ett tidigare stadium av en riksdag fatta ett sådant beslut, som det nu ifrågasatta men att, då det nu är så, att utjämningskatten inte kommer att mer än till cirka en tredjedel täcka skatteutjämningsbidragen, saken måste anses ligga annorlunda till. Denna omständighet måste anses innebära ett mycket starkt skäl för att ett uppskov med denna skattefrågas slutliga behandling bör medgivas.

Herr statsrådet **Wigforss**: Det är kanske inte nödvändigt att hålla något längre anförande i denna fråga, men det är ett par saker, som yttrats dels av herr Nilsson i Kristianstad, dels av den siste talaren som det kanske är nödvändigt att bemöta.

Det är riktigt, som den siste talaren säger, att rent formellt är det icke nödvändigt att höja utjämningskattens grundbelopp, om man nämligen ifrån riksdagens sida vill tillgripa den mycket egendomliga utvägen att säga, att man tar ut utjämningskatten inte som nu med upp till 100 procent utan 200, 300 eller 400 procent. Den utvägen övervägdes naturligtvis i finansdepartementet, innan förslaget fick den form det har, men det föreföll, som om det skulle ha varit en ganska egendomlig anordning, och därför har det förslag, som nu föreligger, kommit till. Om man skall kunna följa denna, som det

Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt. (Forts.)

förefaller, naturliga väg att tala om vilket grundbeloppet skall vara och inte gå utöver detta grundbelopp, är det nödvändigt att begagna denna form, och om det skall kunna ske i tid före taxeringarna, måste beslutet fattas relativt snabbt.

När den siste talaren säger, att redan i sjunde huvudtiteln nämnes, att den senaste utvecklingen av kommunernas skattebördas har sprängt ramen för den hittillsvarande utjämningskatten, så är det ju inte rimligt att tolka detta på det sättet, att eftersom den hittills utgående utjämningskatten — alltså en direkt skatt på inkomst och förmögenhet — har visat sig vara otillräcklig, så skola vi helt enkelt inte längre använda den formen utan söka andra former för att täcka behovet. Det förefaller mig, som om, när statsmakterna en gång ansett det rimligt, att den lättnad i kommunernas skattebördas, som skall beredas av staten, beredes genom att man tar direkta statsskatte-medel i anspråk, den naturliga utvägen är att säga, att åtminstone en del av den ökning, som behöves, kommer att utkrävas denna väg. Regeringen har inte gjort något annat än att säga: när vi måste öka ut anslaget till skatteutjämnings på detta högst väsentliga sätt, är det självklart, att åtminstone *någon* del av denna ökning skall tagas på samma sätt som den gamla utjämningskatten. Att då komma och säga: »Vi kunna ju i stället höja kaffetullen för att lätta kommunernas skattebördas», — eller: »Vi kunna gå till tobaksmonopolet för att få pengar att lätta kommunernas skattebördas», det förefaller mig uppriktigt sagt vara både en oriktig och, i det sista fallet, en ganska lättsinnig skattepolitik.

Om man kan rikta någon anmärkning mot den nu framlagda skattebudgeten, är det naturligtvis den, att där finns en för stor mängd av tillfälliga inkomster eller tillfälliga besparingar. Det är känt, att på inkomstsidan ingå inte mindre än 12 miljoner kronor av rent tillfälliga inkomster för riksgäldskontoret. Vi ha en annan inkomst, som åtminstone i sin nuvarande omfattning är tillfällig, nämligen ifrån postsparbanken. Det göres på utgiftsidan en besparing på 6 miljoner kronor, som också måste anses endast kunna göras ett år. Vi ha sålunda — låt mig säga — över 20 miljoner kronor av tillfälliga inkomster eller tillfälliga besparingar. Då är det inte förenligt med en försiktig finanspolitik att säga, att vi skola ta 5 miljoner ytterligare av tobaksmonopolet, därför att vi ha upptäckt, att så mycket eventuellt kan tas ut av dess överskottsmedel till att finansiera den framlagda budgeten med. Det kommer ännu ett år, och det kan vara mycket önskvärdt, icke bara för en finansminister utan även för riksdagen och dess bevillningsutskott, att också då ha tillgång till sådana tillfälliga inkomster.

Jag tror sålunda, att från alla dessa synpunkter finns det inte någon anledning att gå någon annan väg än den regeringen föreslagit.

Eftersom ingen i denna debatt har riktat sig mot att så stora utgiftsanslag beräknats för bidrag till kommunerna, eftersom ingen har motiverat sitt avslagsyrkande på denna proposition med att man anser, att kommunerna kunna nöja sig med mindre, skall jag inte upptaga tiden med att ge en skildring av det utomordentligt mörka läge, som man ur siffrorna kan utläsa rörande kommunernas finanser, vilket gör, att det icke är tänkbart, även om tiderna skulle bli bättre, att man under det närmaste eller. låt oss säga, de två närmaste åren kan komma ifrån högst betydande tillskott till utjämningskatten, sådan den tidigare har utgått. Det förefaller, som om det då vore det enda naturliga att nu bereda sig på detta genom att i år på den vanliga utjämningskattvägen besluta de tillägg till fonden, som här äro föreslagna. Det är nämligen så — vilket kanske inte hela kammaren har fullt klart för sig. därför att det är en av de mest invecklade procedurerna i vårt skatte-

Ang. ändring i förordningen om utjämningskatt. (Forts.)

väsen, som man överhuvud kan finna — att detta extra tillskott till utjämningsfonden, som debatten här står om, det är ett tillskott, som kommer först under nästa budgetår och som egentligen är avsett att användas för utjämnings under nästa budgetår, d. v. s. på försommaren 1935. Utjämningsbidragen, som skola utgå nu på våren, komma att finansieras av vad som finnes i fonden, vidare av de extra tillägg, som här göras på budgeten, men också möjligen med hjälp av det, som nu genom höjd utjämningskatt lägges till fonden för nästa år. Det är således både någonting, som behöves för den omedelbara utjämnings nu till sommaren och som behöves för att i fortsättningen bilda en grundval för de förhöjda bidrag till kommunerna, som säkerligen under de närmaste åren bli nödvändiga.

Jag tror, att bevillningsutskottet har uppfattat läget på det riktiga sättet, då utskottet här hemställt om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Velander: Herr förste vice talman! När herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i anledning av mitt yttrande säger, att det dock skulle förefalla ganska oegentligt, om man skulle nödgas uttaga större del än 100 procent av utjämningskattens grundbelopp, vill jag blott invända, att det väl inte kan förefalla så oegentligt, då man praktiserat ett dylikt förfaringsätt sedan rätt lång tid tillbaka beträffande inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag nödgas också, trots herr finansministerns uttalande, vidhålla, att nog skulle det väl ha varit lämpligt och ändamålsenligt, om riksdagen hade satts i tillfälle att i ett sammanhang fatta beslut angående finansieringen av skatteutjämningsbidragen i deras helhet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de där- under förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på godkännande av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Om jordbruks-
intressets till-
godoseende i
prövnings-
nämnderna.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 11, i anledning av väckt motion angående jordbruksintressets tillgodoseende i prövningsnämnden.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 115, hade herr *Olofsson* i Digernäs hemställt, att riksdagen ville besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om förslag till sådan ändring i taxeringsförordningen, att jordbruksintresset bleve rättvist tillgodosett i prövningsnämnderna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 115 av herr *Olofsson* i Digernäs, angående jordbruksintressets tillgodoseende i prövningsnämnden, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord i anledning av detta utskotts betänkande, ehuru jag inte har något yrkande att göra.

Jag tror nog, att jordbruket varit vederbörligen representerat i dessa prövningsnämnder, men det är dock en synpunkt på denna fråga, som jag gärna skulle vilja framföra, nämligen att länsstyrelserna borde ta mera hänsyn till det mindre jordbruket vid utseende av ledamöter i prövningsnämnderna. Det har åtminstone i regel alltid varit så, att det är större jordbrukare, som ut-

Om jordbruksintressets tillgodoseende i prövningsnämnderna. (Forts.)
setts till ledamöter i prövningsnämnderna, och det kan ifrågasättas, om det mindre jordbruket härigenom kunnat få sitt rätta stöd. Med hänsyn till att det stora flertalet jordbrukare i vårt land tillhöra det mindre jordbruket, anser jag, att det vore väl motiverat, om länsstyrelserna ville ta mera hänsyn till detta och företrädesvis rekrytera prövningsnämnderna just bland småbrukare. Särskilt med hänsyn till det taxeringssystem, som nu skall tillämpas, tycker jag, att det är synnerligen nödvändigt, att det mindre jordbruket blir tillräckligt representerat i prövningsnämnderna.

Jag har inget yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Den siste ärade talarren hade ju inget yrkande, men jag vill ändå säga ett par ord, för att inte hans påstående skall stå oemotsagt.

Jag tror inte att hans påstående överensstämmer med verkliga förhållandena, i varje fall inte överallt. Jag vågar bestämt påstå, att i Kristianstads län är det ingalunda så, som han velat göra gällande, att länsstyrelsen ej tar nödig hänsyn till att olika kategorier av jordbrukare och näringsidkare bli vederbörligt representerade i prövningsnämnderna. Jag vill inte yttra mig om hur det är i Malmöhus län, men jag tror det vore lämpligt, ifall hans uppgift har fog för sig, att han riktade sig, inte till riksdagens första kammare, utan till länsstyrelsen i Malmöhus län.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om rätt för skattskyldig att vid taxering till skatt för inkomst av tjänst åtnjuta avdrag för vissa levnadskostnader;

nr 13, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för produktionen av vissa slag av trädgårdsprodukter; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i bestämmelserna om stämpelavgift för spelkort.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om rätt till nödvärn m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 284, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr Hillgård m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning dels rörande ändring av bestämmelserna om rätt till nödvärn i ändamål att ernå en utvidgning av denna rätt, dels ock rörande sänkning av straffminimum i 14 kap. 4 och 5 §§ strafflagen vid uppsåtlig misshandel varav döden följt eller begränsning av dessa lagrumms tillämplighet till sådana fall, då vållande till den dödliga utgången låge gärningsmannen till last, samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr Linnér, vilken med instämmande av herrar Larson i Ierdala, Heüman, Hedlund i Östersund och Olsson i Rimforsa

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn.

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)
på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevärande motion hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning dels angående sådan utvidgning av nödvärnsrätten, att därunder fölle jämväl angrepp i form av ärekränkning annorledes än genom kroppslig beröring, dels angående nedsättning av straffminimum i 14 kap. 5 § strafflagen.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Jämte fyra andra ledamöter av utskottet har jag till detta betänkande fogat en reservation och ber i anledning därav att få säga några ord.

Jag ber då först att få säga, att då vi här begära en utredning, avse vi inte en isolerad utredning rörande huvudgrunderna i gällande bestämmelser om rätt till nödvärn, utan det är endast i ett par avseenden vi yrka på en utredning. Ett av dessa gäller nödvärnsregeln, såvitt angår ärekränkning. Såsom i motionen anföres, lär rättspraxis inte medge nödvärnsrätt i annan form av ärekränkning än s. k. realinjurier, d. v. s. kroppslig beröring. Det är för lekmanen något nytt, att en kroppslig beröring skulle innebära ärekränkning, och jag är alldeles viss om att en sådan sats strider mot det allmänna rättsmedvetandet, men jag förstår givetvis, att det ur juridisk synpunkt inte är något nytt utan att det under den långa tid, som denna lag varit i kraft — 40 å 50 år, om jag inte tar fel —, blivit rättspraxis att döma efter dessa regler. Men nog är det väl ändå egendomligt, att det skall kunna kallas ärekränkning eller inbegripas i ärekränkning, om man vidrör en persons kropp. Det kan jag för min del inte fatta annat än som en alldeles föråldrad uppfattning.

I allmänhet är det väl så, att ett angrepp föregås av misshandel, missfirmelse eller ärekränkning. Nu säga nödvärnsreglerna, att man inte får bruka större våld, än nöden kräver. Endast då vederbörande varit i trängande fara eller svårligen kunnat sig besinna, föreligga förmildrande omständigheter i fråga om nödvärn. Ja, i det mer eller mindre upprörda tillstånd, som en människa alltid befinner sig, då hon blir hotad eller anfallen, är det givetvis alldeles omöjligt för henne att kunna avgöra, om trängande fara har inträtt. Det är ju alldeles klart, att ingen människa under sådana förhållanden kan tänka kallt. Det går naturligtvis att göra det i en rättsal, men när man blir ställd inför hotet, är det fullkomligt omöjligt att vara kall och oberörd, utan man blir exalterad och har svårt att tänka kallt.

Det är ju alldeles givet, att om ett överfall skall avvärjas, måste det avvärjas i tid, ty i annat fall kan det mycket lätt bli för sent. Det fordras ju bara ett enda slag för att man så att säga skall vara satt ur funktion och ur stånd att försvara sig. Nu är det givetvis så, att det finns olika naturer. Den ena människan kommer och svär och domderar och kanske inte är så farlig, men man kan ju aldrig veta. En annan person kommer smygande och kanske inte säger så mycket, men han är färdig att genast slå till. Hur skall en person, som är uppskrämd, just kunna bedöma var gränsen går, då han får bruka nödvärn, eller när han skall stå så gott som försvarslös? Detta är en gammal lagbestämmelse, som enligt vårt förmenande bör ändras och tillrättaläggas, och utskottet säger ju också, att lagen inte står i överensstämmelse med moderna principer, men icke förty kommer utskottet till den uppfattningen, att man nu inte bör göra något utan att det hela är bra som det är.

Den andra punkten, där vi begära ändring, gäller 14 kap. 5 § strafflagen. Det är ju så, att den svenska strafflagens allmänna regel är, att straffet blir beroende av effekten, även om denna framkallats genom ren olyckshändelse. På lekmanahåll har man svårt att förlika sig med sådana rättsbegrepp, men jag förstår, att juristerna se på saken på annat sätt. Låt mig t. ex. ta det fallet här i Stockholm, då en person, som blev antastad och

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

därvid försvarade sig och sitt sällskap, fick två års straffarbete, vilket är minimum vid en sådan olyckshändelse, som här förelåg. Den, som slog till honom, hade inget vapen; han slog honom bara med handen. Detta hade givetvis inte i och för sig kunnat åstadkomma vidare skada; den antastade stötte honom bara ifrån sig eller från den flicka, som den andre angrep, men genom att denne föll på huvudet i den hårda stengatan följde döden på detta. Den, som utdelat slaget, blev genast häktad och dömd till två års straffarbete, vilket väl ändå måste anses alldeles orimligt.

Här läsa vi allt som oftast, att en bilist kör ihjäl en människa och blir dömd till en månads fängelse. Man måste väl ändå säga, att såväl i det ena fallet som i det andra är effekten något så när densamma — både vid kollisionen med bilen och vid det utdelade slaget, som fälde mannen i gatan — men straffen skilja sig ofantligt mycket. Det är därför allmänheten reagerat mot den stora orättvisan i att mannen, som inte avsåg att skada i egentlig mening, men likväl genom olyckshändelse blev skuld till att den andra dog, fick så hårt straff, och det är bl. a. detta, som föranlett oss reservanter att yrka, att man här borde söka få till stånd en utredning för att vinna rättelse på detta område.

Vi förstå lika väl som utskottsmajoriteten, att denna är en mycket svår fråga, men inte får man väl ändå därför avstå från en utredning, då man i alla fall vet, att lagen, som är så orimlig och orättvis, tillkom på en tid, då det rådde helt andra förhållanden än nu. Alldeles säkert skulle inte en utredning i detta fall komma att uppmuntra några våldshandlingar, men det bleve givetvis en mera rättvis fördelning mellan brott och straff. Man måste ju göra skillnad på, om en person angriper i syfte att verkligen skada en människa och om han själv blir angripen och stöter angriparen ifrån sig. Det är, som sagt, en helt annan tid vi nu leva i, och vi anse därför, att en utredning på detta område vore nyttig och nödvändig.

Nu säges visserligen från juristhåll, att man kan söka nåd, och det gjorde ju också den personen, som jag nyss talade om. Men kan det verkligen vara värdigt Sverige att ha en lagstiftning, som innebär, att man måste begära nåd för att få rättvisa? Man måste säga, att det är en alldeles föråldrad ståndpunkt.

Tiden är långt framskriden, och jag skall inte uppta den längre. Jag vill därför kort och gott yrka bifall till den av oss avgivna reservationen.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen uppstått och avlägsnat sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertagits av herr andre vice talmannen.

Herr Bismark: Herr talman! Då lagutskottets ärade ordförande till följd av förkylning är förhindrad att yttra sig å utskottets vägnar, skall jag be att med några ord få besvara herr Larsons erinringar.

Jag får säga, att jag förstod inte riktigt herr Larsons anförande, därför att det gick alldeles utöver ramen för reservationen i vissa avseenden. Reservationen, till vilken han yrkade bifall, avser i fråga om nödvärnsrätten ändring endast på en enda punkt, alltså den, som gäller nödvärn mot ärekränkning. Jag skall därför inte heller ta upp hans yttrande i vad det avser kritik av den bestående nödvärnsrätten i övrigt. Jag vill bara säga, att då han påstår, att denna är föråldrad och att utskottet har medgivit detta, har utskottet tvärtom sagt ifrån ganska bestämt, att den i det hela taget mycket väl fyller de krav, som kunna ställas på en nödvärnsrätt, och det är att märka, att vår strafflagskommission i stort sett anslutit sig till nu gällande be-

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

stämmelser. Strafflagskommissionen har emellertid gjort en avvikelse. Den har givit den omfattningen åt nödvärnsrätten, att den omfattar även nödvärnsrätt vid ärekränkning, och det är denna tanke, som reservanterna tagit upp.

Jag får nu säga, att vi inom utskottet ganska allmänt reagerat mot att införa en dylik nödvärnsrätt, även om man som reservanterna gör gällande, att denna nödvärnsrätt endast skall få utövas för att förhindra en fortsatt ärekränkning, eller hur det är de uttrycka sig. När det gäller att förekomma ärekränkning, är det väl påtagligt, att detta skulle innebära en utvidgning av nödvärnsrätten, som skulle kunna leda till mycket tråkiga konsekvenser. Det är ju i allmänhet så, att alla slagsmål börja med att folk grälar på varandra. Skulle då den, som grälar värst, bli föremål för misshandel genom att den andre söker tysta munnen på honom, skulle man ju få mycket komplicerade fall att avgöra. I allmänhet är det så vid slagsmål, att det blir ett munhuggande å omse håll, och folk drar sig för att ge första slaget. Jag tror att den sunda instinkten att icke slå första slaget befriat samhället från en massa slagsmål. Skulle man nu införa ärekränkning såsom ett moment, som berättigar till nödvärn, är jag för min del rädd för att man även kommer att utvidga möjligheterna till slagsmål i en utsträckning, som inte varit avsedd.

Det fall, som väckt särskild uppmärksamhet, är då t. ex. en person går med sin dam och det kommer en full individ och antaster henne på något sätt med tilltal och den person, som är i damens sällskap, slår till den antastande mannen. Man menar nog, att detta är en akt av ridderlighet, som förtjänar belöning snarare än straff. Om det då går så, som nyligen inträffade här, att den som blir föremål för tillrättavisningen avlider på grund av misshandeln, så föreligger enligt nu gällande rätt inte nödvärnsrätt, och gärningsmannen blir dömd efter samma grunder som om han utan anledning hade misshandlat den antastande mannen. Men jag får ju säga, att det finns knappast möjlighet att beakta alla omständigheter, som kunna föreligga inom den strafflatitud, som är bestämd i ett lagrum. Nådeinstitutet har tillkommit för att man i särskilda fall, då omständigheterna äro alldeles säregna, skall kunna avvika från lagens strikta bestämmelser. I det fall, som den föregående talaren omnämnde, var det inte så oskyldigt som han framställde det. Det var nog ett våldsamt och kraftigt slag, som tilldelades den antastande mannen, och han dog inte på grund av någon säregen tillfällighet, t. ex. som det ibland kan inträffa vid en olycka, att det är något i vägen, som tränger in i kroppen, utan det var nog på grund av fallets våldsamt som han avled. Det visade också nådeansökningens utgång, då straffet endast nedsattes till sex månaders straffarbete.

Nu förmena reservanterna här, att man med hänsyn till dylika fall borde ha en lägre strafflatitud i den paragrafen i strafflagen, som här var åberopad — 14 kap. 5 §. Gentemot detta får jag säga, att när vi tala om nödvärn är en sådan nedsättning icke nödvändig, ty när det är fråga om nödvärnsexcess och straff skall utdömas, är minimum för straffet där borttaget. Om det i det fall, som här föreligger, hade varit verkligt nödvärn, men föreläggat nödvärnsexcess, hade man kunnat gå ned till hur lågt belopp som helst i straffskalan. Man hade kunnat döma även till allra minsta böter. När det gäller verkligt nödvärn finnes alltså inget behov av en sänkning av latituden. Men däremot, när det är fråga om dylika fall, som jag nu nämnt, då det inte enligt nu gällande lag föreligger nödvärnsrätt, kan man inte gå ned under latituden två år.

Nu säger herr Larson, att detta är omänskligt och barbariskt. Ja, det kan

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

ju vara olika meningar om det. Det måste nog i allmänhet inskärpas mycket strängt hos människorna, att de inte få våldföra sig mot sina medmänniskor. Om det inträffar en olycka, är det inte oförskyllt, som herr Larson här antydde, utan det är ju i de flesta fall ett grovt vållande att slå till en annan på det sätt åtminstone, som i det nu av mig relaterade fallet skedde, och under sådana förhållanden får man ju säga, att det är rätt så vanskligt att gå in för en nedsättning av strafflatituden. Även om man är beredd att ta konsekvenserna av en sådan nedsättning — en konsekvens kommer ju att bli, att straffet även i många andra fall kommer att sättas under vad som för närvarande utgår — föreligger alltid den betänkligheten, att vi ha dylika straffskärpande effekter även på flera andra områden inom strafflagen. Det objektiva överskottet föranleder ofta en straffskärpning, som är av ungefär samma mått som i nu förevarande §, och då ha vi inom utskottet ansett å ena sidan, att man inte kan ta upp denna allmänna revision av strafflagen, som skulle erfordras på denna motion. Det blir en mycket omfattande och besvärlig revision. Å andra sidan ha vi inte ansett att tillräckligt skäl föreligger för att just bryta loss detta enda lagbud och där vidtaga en ändring, som skulle kunna anses påkallad.

Ja, med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte längre upptaga kammarens tid. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öhman: Jag ber att få instämma med herr Bismark. Jag skulle härjämte vilja framhålla, att om man någon gång bland allmänheten får höra ett visst missnöje uttalas mot gällande nödvärnsregler, så är kanske den huvudsakliga anledningen därtill en alldeles oriktig föreställning om det sätt, på vilket domstolarna numera tillämpa bevisreglerna, då det är fråga om nödvärn. Jag skall ej i denna sena timme upptaga kammarens tid med en närmare redogörelse för utvecklingens gång i detta hänseende, eftersom denna sak, sådant ärendet ligger till, knappast har full aktualitet, men jag vill i allt fall omnämna, att på missgärningsbalkens tid, således före 1865, då den nuvarande strafflagen trädde i kraft, fanns en lagbestämmelse, som stadgade, att den som gjorde gällande rätt till nödvärn skulle bevisa detta påstående. Då den nu gällande strafflagen kom till, togs detta stadgande ej upp i lagen, men där upptogs ej heller något stadgande av annan innebörd. Detta bidrog nog därtill, att praxis i synnerhet vid underdomstolarna länge var påverkad av bestämmelsen i gamla missgärningsbalken. Så småningom har emellertid rättstillämpningen ändrats, och numera råder genomgående den praxis vid domstolarna, att när en tilltalad påstår, att han handlat av nödvärn, så tages denna uppgift av domstolen för god, såvida den icke måste anses vederlagd av omständigheterna i målet, och längre kan man ej gärna komma. Detta medge även motionärerna, men de vilja ha en utvidgning av själva rätten till nödvärn. För min del anser jag liksom herr Bismark, att detta icke behöves, åtminstone bör det ej åstadkommas genom en partiell lagstiftning. Lagens nuvarande bestämmelser om nödvärnsrätt äro verkligen i stort sett bra, som de äro. Ett ganska gott bevis härför är, att strafflagskommissionens förslag till bestämmelser om nödvärn av år 1923 endast i ett par mera oväsentliga punkter avvek från gällande lags ståndpunkt. Särskilt på en punkt rådde olikhet, i det att strafflagskommissionen ville medge rätt till nödvärn även vid ärekränkning, också då det icke är fråga om ärekränkande våldshandlingar. Mot sådana slags våldshandlingar, kan man redan nu ha rätt att värja sig genom nödvärn. Både utskottet och herr Bismark ha anført välgående skäl mot införande av en allmän rätt till nödvärn mot ärekränk-

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

ning, som motionärerna och reservanterna påyrka. Man skulle kunna anföra ett skäl, som dock kanske är något respektlöst, mot en sådan lagbestämmelse. Man kan nämligen göra den invändningen: varför skall det precis stadgas rätt att använda *våld*, då man blir utsatt för smädelse? Skulle det icke ligga närmare tillhands att stadga, att det står en fritt att till sitt värjande ge betalt med samma mynt och besvara smädelsen med ett eller annat kraftord? Men det är naturligtvis klart, att en sådan lag icke går an. Det måste i alla fall medges, att det är ganska mänskligt och till och med ursäktligt i viss mån, om en person, som utsättes för en verklig ärekränkning, försöker täppa till munnen på ärekränkaren genom ett slag. Helt säkert kommer i sådant fall en domstol att anse misshandeln vara begången under synnerligen förmildrande omständigheter.

Reservanterna ha vidare tillmötesgått motionärerna så till vida, att de tillstyrka utredning angående nedsättning av straffminimum i 14 kap. 5 § strafflagen. Detta lagrum handlar ju om det fall, då en person dödar någon genom uppsåtlig misshandel, som skett i hastigt mod och utan avsikt att dräpa. Det lägsta straffet är här straffarbete i två år, men märk väl, att detta gäller misshandel i allmänhet, men icke då rätt till nödvärn föreligger. I sådant fall kan, såsom herr Bismark redan påpekat, gärningsmannen antingen bli helt frikänd eller också, om han t. ex. anses genom ett utdelat slag ha överskridit sin nödvärnsrätt och gjort större våld än som var nödvändigt, kan domstolen på grund av ett särskilt lagstadgande sätta ned straffet under vad eljest bort följa på gärningen. Straffet kan således allt efter omständigheterna stanna vid endast lindriga böter. I det lagrum, som jag nyss nämnde, avses t. ex. ett sådant fall som då en person tilldelar en annan ett knytnävsslag, som kanske i och för sig icke är särskilt våldsamt, men dock förorsakar, att den slagne faller omkull och slår huvudet mot marken, så att han dör. I det fallet hade den, som slog, icke någon avsikt att utöva annat än ett relativt ringa våld, fastän utgången blev så tragisk. I ett sådant fall. då effekten av våldet blir vida svårare än gärningsmannen tänkt sig, brukar man på det lärda språket säga att det föreligger s. k. objektivt överskott. Gärningsmannens vilja är det subjektiva, och gärningens effekt det objektiva. De täcka icke varandra, utan det objektiva är mycket svårare och utgör således ett överskott. Det har redan nämnts av herr Larson i Lerdala, att den svåra verkan, som strafflagen tillerkänner det objektiva överskottet, icke står väl tillsammans med moderna straffrättsprinciper. Så mycket är emellertid klart, att även vid tillämpning av sådana moderna principer det objektiva överskottet ändå kommer att spela en roll. Det kommer vid utmätande av straff alltid att bli en betydande skillnad mellan t. ex. det fall, då ett knytnävsslag endast förorsakat blånad och svullnad, och det fall, då ett liknande, icke svårare slag, orsakat döden därigenom att den slagna t. ex. fallit omkull och slagit huvudet mot marken. Gärningsmannens vilja var lika i båda fallen, men det objektiva blev mycket svårare i det senare fallet. För min del anser jag också i likhet med reservanterna, att det finns fog för att sänka straffminimum i 14 kap. 5 § strafflagen, men jag vill ändå ej vara med om reservationen, och detta av samma skäl, som herr Bismark anförde. Det förekommer ju en hel del andra stadganden i vår strafflag, där det objektiva överskottet likaledes har verkan i straffskärpande riktning. Även dessa stadganden äro kanske i behov av ändringar och straffsänknin- gar. Även jag anser att det icke kan vara riktigt och lämpligt att bryta ut endast nu förevarande stadgande till separat behandling. Och att taga med hela komplexet lagrum, där det objektiva överskottet spelar en roll, skulle bli ett mycket vidlyftigt lagstiftningsarbete och kanske verka föregripande

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

på den förestående strafflagsreformen. Skulle emellertid under tiden, innan vi få en modern strafflag, förekomma något fall, då en tillämpning av 14 kap. 5 § strafflagen skulle leda till obillig hårdhet, ha vi ju ett korrektiv i den kungl. benådningsrätten. Men jag vill framhålla, att en sådan situation, nämligen att straffet framstår såsom alldeles över hövan hårt, knappast kan tänkas uppkomma, då rätt till nödvärn förelegat, och det är ju nödvärnsrätten som det är fråga om i denna motion. Jag upprepar vad jag sagt förut: om i ett sådant fall gärningsmannen icke anses ha överskridit sin nödvärnsrätt, blir han straffri, och anses det, att han gjort större våld, än som var nödvändigt, så kan det vanliga straffet sättas ned väsentligt på grund av ett särskilt lagstadgande.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Heüman: Herr talman! Jag skall icke bli mångordig. Det kan ju anses förmätet av mig såsom lekman att yttra mig i denna fråga och att yttra mig gentemot de herrar jurister, som uppträtt i kammaren och som yrkat bifall till utskottets hemställan. Jag vill då erinra om, att när jag nu yttrar mig i saken, har jag ganska gott sällskap. Det är nämligen så, att den som skrivit reservationen är landshövding Linnér, således en mycket framstående och aktad jurist, och att en av motionärerna, som motionerat om ändring av lagen i det avseende, som här är föreslaget, också är en aktad och känd jurist. Det är således jurister mot jurister. Jag tänker därför ej alls försöka gå in på någon vetenskaplig tolkning av frågan utan skall hålla mig till det sunda bondförståndet.

Lagen tillåter i viss mån, att man skyddar sig mot ärekränkning, men då skall det ske i samband med våld från dens sida, av vilken man blivit ofredad. Därest nu en person övar våld mot mig, har jag rätt att försvara mig i den utsträckning, som för tillfället kan anses nödvändig, dock icke längre. Därest en person förföljer mig kanske en lång sträcka med ideliga okvädningsord och ärekränkande uttryck, även om detta sker på offentlig plats, och jag icke kan bli av med honom genom att hyggligt och vänligt be honom avlägsna sig, utan han fortsätter förföljandet, har jag icke enligt lagen rätt att taga i upptuktelse denne person, om det skulle visa sig vara nödvändigt. Och skulle jag anse mig vara i en sådan situation, att jag för att så att säga skaka av mig detta påhäng slår till personen och ger honom en handgriplig upptuktelse, faller jag under den paragraf, som handlar om uppsåtlig misshandel, och då kommer jag också att dömas efter effekten av det slag, jag tilldelat honom. Det är icke nog därmed, utan därest jag nu, som i det antagna fallet blivit okväddad av en person, icke med vänlig övertalning eller dylikt kan bli av med honom utan måste taga till handgripligheter för att skydda mig, då är det icke längre jag, som har rätten till nödvärn, utan förföljaren. Det synes egendomligt, att denne slusk, som förföljer mig med okvädningsord och kanske även okvädar eventuellt sällskap, jag för tillfället har, skall ha rätt till nödvärn, därest jag skulle gå längre, än lagen tillåter, d. v. s. skulle gå till handgripligheter för att skaka av mig påhänget. Det synes mig, att en förändring i lagen här torde vara påkallad, och i det fallet är även strafflagskommissionen av den uppfattningen, efter vad jag kan förstå, då strafflagskommissionen gjort ett uttalande om att man just på detta område borde kunna gå in för en lagändring, som ger den ofredade rätt att även vid sådant tillfälle, då det gäller verbalinjurier, om jag så får säga, utöva handgripligt våld för att skydda sig från förföljaren.

Vad sedan gäller frågan om sänkning av straffminimum i den berörda paragrafen, vill jag säga, att såsom förhållandet nu är, kan, därest jag skulle råka

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

i den situation, som jag förut nämnt och som tidigare påtalats genom Stockholmsfallet, att jag övar större våld än nöden kräver, och detta skulle på grund av kanske den ofredandes kroppsliga konstitution eller andra omständigheter medföra, att döden blir följden av slaget, jag icke komma i åtnjutande av lägre straff än straffarbete i två år. Det blir således icke den ofredande, som skall taga risken, utan det är jag, som slår den ofredande, som måste taga densamma vid dylikt tillfälle. Det förhållandet, att lägre straff än straffarbete i två år ej kan följa på handlingen, medför i allmän praxis, att den som utdelar slaget skall träda i häkte. Om jag således slagit till en person så, att han dör av slaget eller någon annan olycklig omständighet, har jag skyldighet att träda i häkte, intill dess att polisutredningen eller eventuellt domstolen kommit till det resultat, att jag är oskyldig och ej kan dömas efter den paragraf, som stadgar som minimum straffarbete i två år. Jag har således skyldighet att träda i häkte under hela utredningen, även om jag skulle vara oskyldig, därest man icke på ett tidigt stadium av utredningen skulle finna, att jag handlat i sådant tillstånd, att jag icke kunnat svara för mina handlingar. Var och en förstår hur det måste kännas för en person att lämna sin dagliga gärning och träda i häkte i väntan på att bli förklarad för oskyldig, då denne person icke själv ursprungligen varit upphov till den situation, han råkat komma i. Ja, som sagt, vad jag här sagt är ju ungefär vad motionärerna framhållit. Och med stöd av det uttalande, som strafflagskommissionen gjort, anser jag det föreligga giltiga skäl för att riksdagen bör taga hänsyn till vad som framkommit genom motionen och vad som även framkommit i reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Larson, Edward: Endast ett par ord, herr talman! Om jag ej missförstod herr Bismark, sade han, att jag gått utanför reservationen i allmänhet, i det att reservationen endast skulle innehålla en begäran om utredning rörande ärekränkning. Jag skall i anledning därav be att få läsa upp klämmen i reservationen för att visa, att det verkligen rör sig om två punkter:

att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning dels angående sådan utvidgning av nödvärnsrätten att därunder faller jämväl angrepp i form av ärekränkning annorledes än genom kroppslig beröring, dels angående nedsättning av straffminimum i 14 kap. 5 § strafflagen.

Sedan vill jag tillägga, att då herr Bismark sade, att jag hade relaterat detta fall i Stockholm med alltför lätt hand, har jag en känsla av, att herr Bismark relaterat det med alltför tung hand.

Herr Bismark: Jag skall vara mycket kortfattad. Gentemot herr Heüman vill jag säga först, att han relaterade här ett undantagsfall, som ytterligt sällan förekommer i en fredlig persons liv. Ännu sällsyntare är att man reagerar genom att slå till och framför allt att den antastande avlider. Men däremot är det ganska vanligt, att folk ärekränker varandra eller att man råkar ut för fulla personer, som ofreda en. Det är alltså ett undantagsfall, som herr Heüman fäst sig vid, och det är ju det, jag förut sagt, att i undantagsfall kan det verka litet hårt med detta straff, men då finnes nådevägen. Utskottet har dessutom antytt, att det finnes straffrättslära, som anse, att just i sådana fall, som herr Heüman talat om, borde nu gällande strafflag kunna tillämpas. Högströmer och även Stjernberg ha varit av den mening. Beträffande vad herr Heüman nu uttalade vill jag påpeka, att herr Heüman förbiser, att det behöves icke någon sänkning av latituden, när det gäller nödvärn. Det är för

Om ändrade bestämmelser ang. rätt till nödvärn. (Forts.)

de andra fallen det skulle behövas. Så fort nödvärnsexcess föreligger, är straffminimum borta.

Beträffande herr Larsons yttrande skall jag bara inskränka mig till att framhålla, att jag sade, att herr Larson hade beträffande *nödvärnsrätten* endast gjort ett yrkande och det gällde ärekränkningen. Vad beträffar punkten 2, har den ingenting med nödvärnsrätten att göra. Det är en fristående fråga, även om den har ett visst samband med nödvärnsrätten.

Herr Heüman: Herr Bissmark sade ju själv till slut, att det sista yrkandet i reservationen hade ett visst samband med det första. Det är ju så, att om man har nödvärnsrätt, stadgas ju mindre straff än vad som framhållits här angående straffarbete i två år, men det är just under förutsättning att jurister och domare hysa den uppfattningen, att man i den situation man befunnit sig uti haft nödvärnsrätt. Har man däremot varit i precis lika situation men brukat något större våld, än som varit nödvändigt, och döden därav följt, då har man ingen nödvärnsrätt och då kommer man under lagens dom enligt denna paragraf, där man fälles till två års straffarbete. De båda yrkandena ha så intimt samband med varandra, att man icke kan skilja dem åt. Jag vill vädja till riksdagen att här gå den allmänna opinionen i denna fråga till mötes genom att anhålla hos Kungl. Maj:t om en utredning i frågan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Larson, Edward*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande, nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larson, Edward*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 31;

Nej — 26.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande i vissa fall ur kyrkofonden av understöd i anledning av olycksfall i arbete å skogar till sådana ecklesiastika boställen, som avses i 1 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932; samt

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträden åt ärkebiskopen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr andre vice talmannen hemställde nu, att behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.09 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
